

RAPORT OKRESOWY NR VI

z realizacji w roku 2012

Strategii polityki społecznej województwa warmińsko-mazurskiego do 2020 roku

Opracowanie:

Biuro ds. pomocy i integracji społecznej
Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej
Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego
w Olsztynie

Olsztyn, wrzesień 2013 r.

Wykaz skrótów

CIS	Centrum Integracji Społecznej
DPS	Dom Pomocy Społecznej
EFS	Europejski Fundusz Społeczny
ESWIP	Elbląskie Stowarzyszenie Wspierania Inicjatyw Pozarządowych
GOK	Gminny Ośrodek Kultury
GUS	Główny Urząd Statystyczny
JST	Jednostki Samorządu Terytorialnego
KIS	Klub Integracji Społecznej
MKIS	Młodzieżowy Klub Integracji Społecznej
MPiPS	Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej
MPiPS-03	Sprawozdania z udzielonych świadczeń z systemu pomocy społecznej dla Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej
N	Liczba podmiotów objętych badaniem ankietowym
NFZ	Narodowy Fundusz Zdrowia
NGO	Organizacje Pozarządowe
OIS	Obserwatorium Integracji Społecznej
OHP	Ochotnicze Hufce Pracy
OPS	Ośrodek Pomocy Społecznej (w tym Miejskie, Miejsko-Gminne i Gminne Ośrodki Pomocy Społecznej)
OWES	Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej
PAL	Program Aktywności Lokalnej
PCPR	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie
PFRON	Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych
POKL	Program Operacyjny Kapitał Ludzki
PUP	Powiatowy Urząd Pracy
ROPS	Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie
SPS WW-M	<i>Strategia polityki społecznej województwa warmińsko-mazurskiego do 2020 roku</i>
ŚDS	Środowiskowy Dom Samopomocy
UE	Unia Europejska
US	Urząd Statystyczny w Olsztynie
UTW	Uniwersytet Trzeciego Wieku
WUP	Wojewódzki Urząd Pracy w Olsztynie
WTZ	Warsztat Terapii Zajęciowej
ZAZ	Zakład Aktywności Zawodowej

Spis treści

Wstęp	4
1. Założenia metodologiczne monitoringu Strategii	6
1.1. Cele monitoringu.....	6
1.2. Realizacja harmonogramu prac nad monitoringiem Strategii.....	7
1.3. Metody badawcze.....	8
1.4. Źródła danych.....	8
1.5. Zakres i struktura raportu.....	9
2. Wyniki monitoringu Strategii polityki społecznej województwa warmińsko-mazurskiego do 2020 roku	11
2.1. PRIORYTET I <i>Pravidłowo funkcjonująca rodzina</i>	14
2.1.1. Analiza wskaźnikowa realizacji celu strategicznego Priorytetu I Strategii.....	14
2.1.2. Realizacja celów operacyjnych Priorytetu I Strategii.....	17
2.2. PRIORYTET II <i>Wzmacnianie integracji społecznej</i>	38
2.2.1. Analiza wskaźnikowa realizacji celu strategicznego Priorytetu II Strategii.....	38
2.2.2. Realizacja celów operacyjnych Priorytetu II Strategii.....	40
2.3. PRIORYTET III <i>Wspieranie aktywności i mobilności zawodowej oraz edukacyjnej osób bezrobotnych</i>	70
2.3.1. Analiza wskaźnikowa realizacji celu strategicznego Priorytetu III Strategii.....	70
2.3.2. Realizacja celów operacyjnych Priorytetu III Strategii.....	72
2.4. PRIORYTET IV <i>Rozwój społeczeństwa obywatelskiego</i>	96
2.4.1. Analiza wskaźnikowa realizacji celu strategicznego Priorytetu IV Strategii.....	96
2.4.2. Realizacja celów operacyjnych Priorytetu IV Strategii.....	97
Wnioski z monitoringu realizacji Strategii w roku 2012	111
Spis tabel, wykresów.....	115
Załącznik nr 1 Wojewódzkie programy w obszarze polityki społecznej opracowane i wdrażane w roku 2012 przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie.....	117

Wstęp

Do zadań Samorządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego realizowanych w obszarze polityki społecznej należy opracowywanie, aktualizowanie i realizowanie strategii wojewódzkiej w zakresie polityki społecznej będącej integralną częścią strategii rozwoju województwa. Strategia polityki społecznej jest kluczowym dokumentem programowym i istotnym narzędziem realizacji regionalnej polityki społecznej, wyznaczającym priorytety, cele i działania na rzecz rozwiązywania problemów mieszkańców województwa, wyrównywania poziomu życia oraz zapobiegania procesom wykluczenia społecznego.

Obowiązująca od 2001 roku *Strategia polityki społecznej województwa warmińsko-mazurskiego do 2015 roku*, przyjęta w dniu 9 października 2001 roku przez Sejmik Województwa Warmińsko-Mazurskiego Uchwałą Nr XXX/444/01, stanowiła podstawowy dokument strategiczny wyznaczający obszary, cele i kierunki działań w polityce społecznej regionu. Dokument ten stał się punktem odniesienia dla gmin i powiatów województwa przy opracowywaniu lokalnych strategii rozwiązywania problemów społecznych.

Przez kolejne lata wdrażania *Strategii* w sposób naturalny ewaluowała sytuacja społeczno-gospodarcza województwa. Zmianie ulegało również otoczenie regionu, jak również możliwości i szanse rozwoju wynikające bezpośrednio z faktu wstąpienia Polski w struktury Unii Europejskiej. Aby przystosować zapisy dokumentu do zmieniających się uregulowań prawnych oraz planistyczno-programowych na poziomie krajowym i europejskim, Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego podjął działania mające na celu aktualizację obowiązującej *Strategii*, przy jednoczesnym zachowaniu istoty „starego” dokumentu.

Prace nad aktualizacją dokumentu *Strategii* zainicjowane zostały Uchwałą Nr IV/63/11 Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 22 lutego 2011 r. w sprawie przystąpienia do prac nad aktualizacją *Strategii polityki społecznej województwa warmińsko-mazurskiego* oraz przyjęcia zasad, trybu i harmonogramu prac. Aktualizację dokumentu przeprowadzono w formie warsztatowej, metodą partycypacyjną z udziałem członków Zespołu Roboczego, a następnie sporządzony projekt dokumentu poddano konsultacjom społecznym. Po uwzględnieniu uwag sporządzono dokument pn. *Strategia polityki społecznej województwa warmińsko-mazurskiego do 2020 roku*, który został przyjęty Uchwałą Nr XIV/253/12 Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 21 lutego 2012 roku. Dokument ten jest podstawą do sprawniejszego pozyskiwania krajowych i europejskich środków finansowych na wdrażanie projektów z obszarów przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu, wyrównywania szans osób niepełnosprawnych, pomocy i integracji społecznej, profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych, współpracy z organizacjami pozarządowymi oraz stanowi punkt odniesienia do opracowywanych programów na kolejny okres programowania.

Lepiej zintegrowane społeczeństwo, bardziej aktywne społecznie i zawodowo bez względu na wiek, lepiej wykształcone stosownie do potrzeb rynku pracy, godziwie zarabiające na życie, mające możliwość korzystania z łatwo dostępnej edukacji oraz szerszej oferty kulturalnej na każdym etapie życia, otwarte na zmiany, bezpieczne, zdrowsze dzięki profilaktyce i dostępnej opiece zdrowotnej – to niektóre elementy wizji rozwoju społecznego w regionie do 2020 roku.

Konsekwencją przyjęcia wizji rozwoju społecznego w województwie było określenie celu głównego *Strategii*, który brzmi: *Osoby i rodziny z województwa warmińsko-mazurskiego, ich środowiska lokalne i otoczenie instytucjonalne współdziałają ze sobą i są zaangażowane we wzmacnianie integracji oraz aktywizacji społecznej i zawodowej.*

Realizacja celu – zgodnie z nastawieniem na aktywną politykę społeczną – ma kreować pozytywną zmianę w rozwiązywaniu problemów osób i rodzin zamieszkujących województwo warmińsko-mazurskie. Chcąc kompleksowo realizować cel główny *Strategii*, przyjęto cztery zasadnicze priorytety, tj.:

- I. Prawidłowo funkcjonująca rodzina.
- II. Wzmacnianie integracji społecznej.
- III. Wspieranie aktywności i mobilności zawodowej oraz edukacyjnej osób bezrobotnych.
- IV. Rozwój społeczeństwa obywatelskiego.

W ramach priorytetów określono cele strategiczne, operacyjne oraz wyznaczono działania, dzięki realizacji których Warmia i Mazury mają stać się miejscem godnego życia, zaś zapisy zawarte w przedmiotowym harmonogramie są spójnym zbiorem celów oraz inicjatyw przewidzianych do realizacji w latach 2012-2020. Wspólne wdrażanie przez wszystkich realizatorów *Strategii* wyznaczonych kierunków działań przyczyni się do realizacji jak największej liczby przedsięwzięć sprzyjających zaspokojeniu potrzeb społecznych mieszkańców województwa warmińsko-mazurskiego w najbliższych latach.

Skuteczna realizacja polityki społecznej to ciągły i długofalowy proces. Zmieniająca się wciąż rzeczywistość oraz pojawianie się nowych problemów społecznych wpływają na potrzebę doskonalenia i modyfikacji działań w obszarze pomocy i integracji społecznej. Wymaga to strategicznego planowania, które ma decydujące znaczenie w budowaniu instytucjonalnych fundamentów rozwoju, a także odgrywa ważną rolę w skutecznym wypełnianiu wizji *Strategii*.

Integralną częścią procesu opracowywania i wdrażania zapisów dokumentów o charakterze strategiczno-programowym jest cykliczne monitorowanie realizacji wyznaczonych celów i zaplanowanych działań.

Niniejsze opracowanie jest szóstą edycją raportu od początku realizacji *Strategii*, uchwalonej w roku 2001 oraz pierwszym raportem z monitorowania zaktualizowanej w roku 2012 SPS WW-M. Sporządzenie kolejnych raportów umożliwi zaobserwowanie zmian i tendencji rozwojowych w zakresie polityki społecznej w województwie warmińsko-mazurskim.

Raport z monitoringu wdrażania w roku 2012 *Strategii* stanowi zbiór danych obrazujących najważniejsze przedsięwzięcia i inicjatywy podjęte przez realizatorów dokumentu w zakresie szeroko rozumianej polityki społecznej. Jest bazą różnorodnych informacji dotyczących sytuacji wewnętrznej województwa i może być źródłem wiedzy o poziomie realizacji polityki społecznej zarówno dla instytucji i podmiotów publicznych, organizacji pozarządowych, jak i społeczności lokalnych oraz wszystkich zainteresowanych problematyką społeczną regionu. Pokazuje nie tylko obszary deficytu działań, ale również obszary efektywnej interwencji służb pomocy i integracji społecznej w działaniach na rzecz podnoszenia jakości życia mieszkańców województwa warmińsko-mazurskiego. Pełni w ten sposób misję promowania dobrych praktyk sprzyjających zintegrowanemu rozwojowi wszystkich lokalnych społeczności.

1. Założenia metodologiczne monitoringu *Strategii*

Niniejsze opracowanie dotyczy monitoringu *Strategii polityki społecznej województwa warmińsko-mazurskiego do 2020 roku*, przyjętej przez Sejmik Województwa Warmińsko Mazurskiego Uchwałą Nr XIV/253/12 z dnia 21 lutego 2012 r.

Podstawę do przeprowadzenia procesu monitorowania ww. dokumentu stanowi Uchwała Nr 34/473/12/IV Zarządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 17 lipca 2012 r. w sprawie powołania Zespołu ds. monitoringu i ewaluacji *Strategii polityki społecznej województwa warmińsko-mazurskiego do 2020 roku*, wynikająca bezpośrednio z zapisów Rozdziału 8 SPS WW-M.

Cechą charakterystyczną każdego monitoringu jest regularne prowadzenie badań i ocen. **Monitoring jest więc procesem: systematycznego zbierania, raportowania i interpretowania danych (opisujących przebieg i efekty programu, projektu czy strategii), wcześniej zaplanowanym i polegającym na prowadzeniu obserwacji w jasno określonym celu.**

Monitoring procesu wdrażania strategii jest zadaniem równie ważnym, jak jej sporządzenie i wdrażanie. Stanowi niezbędny element składowy każdej strategii, ponieważ trudno sobie wyobrazić profesjonalne wykonanie jakiegokolwiek zadania bez odpowiedniej kontroli tego procesu. Monitorowanie powinno być procesem ciągłym i rutynowym, odbywającym się równoległe z wdrażaniem strategii.

Przeprowadzenie procesu monitorowania *Strategii polityki społecznej województwa warmińsko-mazurskiego do 2020 roku* jest zatem istotnym elementem systemu wdrażania tego dokumentu, jak i planowania strategicznego, ponieważ prowadzi do uzyskania oceny sytuacji społecznej regionu.

W związku z powyższymi zapisami zawarte w ww. dokumencie *Strategii* powinny być przedmiotem cyklicznego procesu monitorowania, czyli gromadzenia i analizowania wiarygodnych, ilościowych i jakościowych informacji na temat podjętych działań i oceny poziomu realizacji wyznaczonych celów.

Proces monitoringu wymaga raportowania w ściśle określonych przedziałach czasowych. Raporty powinny zawierać: aktualny stan i przebieg realizacji strategii, postęp realizacji planu mierzonych ustalonymi wskaźnikami oraz analizę skuteczności realizacji tj. ocenę.

Zgodnie z zapisami Uchwały Nr 34/473/12/IV Zarządu Województwa z dnia 17 lipca 2012 r. monitoring okresowy SPS WW-M przeprowadzony powinien zostać w latach: 2013, 2016, 2019, zaś monitoring końcowy – w roku 2021, obejmując analizę efektywności realizacji strategii polityki społecznej w latach 2012-2020.

1.1. Cele monitoringu

Podstawowym celem niniejszego raportu jest analiza i ocena stanu wdrażania w roku 2012 *Strategii polityki społecznej województwa warmińsko-mazurskiego do 2020 roku*.

Ponadto do zasadnych celów sporządzenia monitoringu SPS WW-M można zaliczyć:

1. zebranie danych pozwalających na zdobycie wiedzy na temat stopnia realizacji zapisów zawartych w ww. dokumencie strategicznym;
2. stworzenie materiału wyjściowego, umożliwiającego porównania inicjowanych działań w kolejnych latach wdrażania *Strategii*;
3. promocję działań podjętych przez realizatorów zaangażowanych w proces realizacji *Strategii*;
4. wzmocnienie zaangażowania realizatorów *Strategii* w proces wdrażania zapisów dokumentu;

5. weryfikację obszarów problemowych/identyfikację ewentualnych zagrożeń, mogących utrudniać osiągnięcie zaplanowanych w dokumencie celów;
6. zgromadzenie informacji, zawartych w niniejszym raporcie okresowym, dających podstawę do dyskusji nad kierunkami działań rozwojowych w zakresie polityki społecznej dla województwa warmińsko-mazurskiego w dalszej perspektywie czasowej;
7. umożliwienie wskazania potrzeby oraz uzasadnienie konieczności przeprowadzenia procesu aktualizacji zapisów *Strategii* – w przypadku istotnych zmian sytuacji wewnętrznej w województwie lub uwarunkowań zewnętrznych, a także w wyniku ewaluacji dokumentu.

1.2. Realizacja harmonogramu prac nad monitoringiem *Strategii*

Zbieranie danych na potrzeby monitoringu realizacji SPS WW-M przeprowadzono w okresie luty – maj 2013 roku, zaś prace związane z przygotowaniem tego procesu rozpoczęto w IV kwartale 2012 r.

Przebieg działań podjętych w związku z monitoringiem *Strategii polityki społecznej województwa warmińsko-mazurskiego do 2020 roku* odbył się zgodnie ze szczegółowym harmonogramem zawartym w poniższej tabeli.

Tabela 1 Harmonogram przebiegu procesu monitoringu SPS WW-M

Odpowiedzialny	Termin realizacji	Czynność
Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie	październik 2012 r. – styczeń 2013 r.	Prace związane z opracowaniem narzędzia do monitoringu dla ops i pcpr województwa warmińsko-mazurskiego
	luty – kwiecień 2013 r.	Opracowanie i przekazanie ankiet przeznaczonych dla poszczególnych instytucji i podmiotów – realizatorów działań zawartych w dokumencie <i>Strategii</i>
	maj – lipiec 2013 r.	Zbieranie, agregacja danych jednostkowych, analiza materiałów z ops i pcpr oraz ankiet wypełnionych przez innych realizatorów <i>Strategii</i>
	lipiec 2013 r.	Zaktualizowanie wskaźników służących ocenie realizacji <i>Strategii</i>
	lipiec – sierpień 2013 r.	Przygotowanie projektu raportu okresowego z uwzględnieniem wskaźników przyjętych w danych priorytetach
Zespół ds. monitoringu i ewaluacji <i>Strategii polityki społecznej województwa warmińsko-mazurskiego do 2020 roku</i>	wrzesień 2013 r.	Posiedzenie Zespołu ds. monitoringu i ewaluacji <i>Strategii polityki społecznej województwa warmińsko-mazurskiego do 2020 roku</i> – przedstawienie przez Członków Zespołu wniosków, propozycji, opinii i zagrożeń w zakresie realizacji strategii polityki społecznej; analiza, przyjęcie i zaopiniowanie projektu raportu z realizacji <i>Strategii</i> ; sformułowanie wniosków i rekomendacji z przebiegu monitorowania dokumentu
Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie	wrzesień 2013 r.	Przygotowanie ostatecznego projektu raportu okresowego z monitoringu <i>Strategii</i> uwzględniającego uwagi ww. Zespołu
Zarząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego	do 15 listopada 2013 r.	Zatwierdzenie raportu okresowego przez Zarząd Województwa

1.3. Metody badawcze

Bieżący raport jest wynikiem monitoringu realizacji *Strategii polityki społecznej województwa warmińsko-mazurskiego do 2020 roku*, który przeprowadzono w **formie badania ilościowego**. Podstawową metodą badawczą zastosowaną w trakcie tworzenia niniejszego opracowania była także **analiza danych zastanych**.

SPS WW-M jest dokumentem opracowanym i uchwalanym przez Samorząd Województwa, jednakże zawiera propozycję włączenia się wszystkich podmiotów i instytucji mających wpływ na rozwój polityki społecznej regionu, w tym na realizację celów *Strategii*. Proces monitoringu objął więc realizatorów dokumentu, wymienionych w „Harmonogramie realizacji *Strategii polityki społecznej województwa warmińsko-mazurskiego do 2020 roku*”, stanowiącym jej Załącznik nr 3.

Na potrzeby zrealizowania badania opracowano oraz skierowano do właściwych podmiotów (wymienionych w części pt. „Źródła danych” niniejszego raportu) kwestionariusz ankiety zgodnie z przypisanymi działaniami.

Dane do raportu z monitoringu *Strategii* po raz pierwszy pozyskano i opracowano za pomocą autorskiego **narzędzia w wersji programu EXCEL**, przeznaczonego dla ośrodków pomocy społecznej i powiatowych centrów pomocy rodzinie województwa warmińsko-mazurskiego, którego celem było udoskonalanie oraz usprawnienie procesu zbierania danych. Omawiane narzędzie zostało zbudowane zgodnie ze strukturą zaktualizowanej *Strategii polityki społecznej województwa warmińsko-mazurskiego do roku 2020*. Zawierało szereg komentarzy/podpowiedzi ułatwiających wypełnienie tabel. Ponadto została załączona do niego pomocnicza instrukcja, wyjaśniająca ewentualne wątpliwości powstałe podczas sporządzania materiału.

Przekazane formularze zawierały bardzo szczegółowe pytania, odnoszące się do stopnia realizacji poszczególnych celów *Strategii* oraz podejmowania określonych zadań. Niektóre z zagadnień zawartych w przesłanych tabelach wymagały zaczerpnienia informacji przez jednostki wypełniające z zasobów innych podmiotów, funkcjonujących na terenie danej gminy/powiatu.

Powyższy materiał przesłany został do gminnych oraz powiatowych jednostek pomocy społecznej tj. ośrodków pomocy społecznej i powiatowych centrów pomocy rodzinie pocztą tradycyjną i elektroniczną, a także został umieszczony na stronie internetowej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie.

W przypadku samorządów gminnych, jak i powiatowych, uzyskany zwrot formularzy wyniósł 95%.

1.4. Źródła danych

W celu pozyskania informacji i danych według stanu na dzień 31 grudnia 2012 r., koniecznych do rzetelnej i kompleksowej oceny realizacji *Strategii*, skierowano ankiety do następujących podmiotów:

- gminnych jednostek pomocy społecznej/ ośrodków pomocy społecznej;
- powiatowych jednostek pomocy społecznej/ powiatowych centrów pomocy rodzinie;
- Wydziału Polityki Społecznej Warmińsko-Mazurskiego Urzędu Wojewódzkiego w Olsztynie;
- Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Olsztynie;
- Komendy Wojewódzkiej Policji w Olsztynie;
- Kuratorium Oświaty w Olsztynie;
- Warmińsko-Mazurskiej Wojewódzkiej Komendy Ochotniczych Hufców Pracy;

- Warmińsko-Mazurskiego Oddziału Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych;
- Warmińsko-Mazurskiego Zakładu Doskonalenia Zawodowego w Olsztynie;
- organizacji pozarządowych działających w obszarze pomocy i integracji społecznej;
- Ośrodków Wspierania Ekonomii Społecznej oraz operatorów wsparcia finansowego dla spółdzielni socjalnych z terenu województwa warmińsko-mazurskiego;
- szkół wyższych z terenu województwa.

Ponadto w przygotowaniu raportu wykorzystano dane z następujących źródeł:

- statystyka publiczna na poziomie województwa oraz kraju (m.in. GUS, MPiPS, US w Olsztynie);
- raporty, sprawozdania i dane z zasobów Samorządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego;
- analizy własne, materiały i dane będące w zasobach Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, w tym: raporty i sprawozdania z realizacji wieloletnich programów wojewódzkich opracowanych i wdrażanych przez ROPS, a także raporty z badań i analiz wykonanych przez Obserwatorium Integracji Społecznej¹.

1.5. Zakres i struktura raportu

Niniejsze opracowanie zawiera sprawozdanie z realizacji celów strategicznych i operacyjnych oraz wynikających z nich działań w układzie wskaźnikowo-opisowym, wyznaczonych w dokumencie *Strategii polityki społecznej województwa warmińsko-mazurskiego do 2020 roku*.

Zakres tematyczny monitoringu z realizacji SPS WW-M określają cele strategiczne i operacyjne oraz wynikające z nich działania.

Podstawą monitorowania efektywności wdrażania zapisów ww. dokumentu są **wskaźniki**, ujęte w zestawieniu tabelarycznym w Załączniku nr 4 do *Strategii polityki społecznej województwa warmińsko-mazurskiego do 2020 roku*. Stanowią one zasadniczy instrument ilustrujący wykonanie wytyczonych celów strategicznych i operacyjnych, służących realizacji wizji i osiągnięcia celu głównego strategii wojewódzkiej w zakresie polityki społecznej. Informacje na temat kształtowania się wskaźników opisują stan realizacji założeń dokumentu za badany okres, pozwalając na przeprowadzanie porównań ich wielkości pomiędzy poszczególnymi latami.

Co do zasady prezentowany raport okresowy obejmuje swym zakresem stan realizacji założeń dokumentu za rok 2012 oraz jednocześnie dokonuje zestawienia wskaźników opisujących wdrażanie celów *Strategii* w kontekście roku poprzedniego tj. 2011. Ponadto, dla pełnego zobrazowania dynamiki w zakresie wdrażania poszczególnych zapisów *Strategii*, zaprezentowano również wartości wskaźników w przekroju lat 2009-2012. Zabieg ten umożliwił zaobserwowanie zjawisk oraz wychwycenie przebiegających trendów w dłuższym horyzoncie czasowym, co może mieć zasadnicze znaczenie i wywierać istotny wpływ na realizację SPS WW-M.

Aktualny raport obejmuje dane z całego obszaru województwa warmińsko-mazurskiego oraz identyfikuje m.in. przedsięwzięcia w zakresie polityki społecznej zrealizowane przez instytucje i podmioty zaangażowane w proces wdrażania *Strategii*.

¹ Obserwatorium Integracji Społecznej stanowi wsparcie kadrowo-merytoryczne Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie w zakresie diagnozowania i identyfikowania dominujących problemów społecznych w regionie. Omawiane diagnozy i analizy objęły swym zasięgiem wszystkie gminy i powiaty województwa warmińsko-mazurskiego.

Bieżący raport z monitoringu składa się z kilku zasadniczych części. w pierwszej omówione zostały założenia metodologiczne, w tym: cele i harmonogram monitoringu, metody badawcze, źródła danych oraz zakres i struktura dokumentu. w kolejnej części zawarto ogólne wyniki przeprowadzonego monitoringu SPS WW-M, które zostały przedstawione w podziale na poszczególne priorytety. Każdy z nich rozpoczyna analiza wskaźnikowa realizacji zapisów danego priorytetu w kontekście celu strategicznego, następnie zaś dokonano wyszczególnienia najważniejszych przedsięwzięć podjętych przez realizatorów *Strategii* w roku 2012 w ramach wdrażania wyznaczonych celów operacyjnych. Efekty zrealizowanych działań zostały zaprezentowane w podziale na dwa „bloki” – pierwszy blok przedstawia rezultaty o charakterze „twardym”, drugi natomiast zawiera opis podjętych inicjatyw o charakterze „miękkim”. Zwięzłe podsumowanie wyników monitoringu dla danego celu operacyjnego przedstawione jest w tabeli zawierającej wielkości wskaźników służących ocenie stopnia jego realizacji. Ostatni rozdział niniejszego opracowania, sporządzony na podstawie wyników monitoringu, stanowią najistotniejsze wnioski, jakie nasunęły się w wyniku przeprowadzonych analiz. Zostały one zaprezentowane w podziale na cztery priorytety *Strategii polityki społecznej województwa warmińsko-mazurskiego do 2020 roku* i odnoszą się bezpośrednio do poszczególnych celów operacyjnych.

Należy nadmienić, iż ze względu na konieczność zachowania dyscypliny formalnej i objętościowej wielostronicowego dokumentu, w **niniejszym raporcie wykorzystano jedynie najistotniejsze dane, obrazujące stan realizacji SPS WW-M.**

Wpływ na ostateczny kształt omawianego raportu okresowego miał Zespół ds. monitoringu i ewaluacji *Strategii polityki społecznej województwa warmińsko-mazurskiego do 2020 r.*, powołany przywoływaną wcześniej Uchwałą Zarządu Województwa w lipcu 2012 r.

W skład Zespołu wchodzi 23 osoby, reprezentanci m.in. Wojewody Warmińsko-Mazurskiego, samorządów gmin i powiatów, Samorządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego, Sądu Okręgowego w Olsztynie, Komendy Wojewódzkiej Policji w Olsztynie, instytucji rynku pracy, Kuratorium Oświaty w Olsztynie, szkół wyższych, instytucji pomocy i integracji społecznej, organizacji pozarządowych.

Zadaniem powołanego Zespołu ds. monitoringu i ewaluacji jest m.in. przedstawianie wniosków, propozycji, opinii i zagrożeń w zakresie realizacji strategii polityki społecznej, **analizowanie, przyjmowanie i opiniowanie raportów** z realizacji *Strategii*, formułowanie wniosków i rekomendacji z przebiegu monitorowania dokumentu.

Ponadto warto zauważyć, że realizacja zapisów wojewódzkiej strategii polityki społecznej odbywa się m.in. w oparciu o **programy wojewódzkie**. Opracowywanie i wdrażanie tych programów przebiega przy aktywnym współudziale jednostek samorządu terytorialnego, administracji rządowej, jednostek organizacyjnych pomocy i integracji społecznej, instytucji rynku pracy, jednostek organizacyjnych wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej, placówek działających w obszarze oświaty, kultury i sportu, podmiotów ekonomii społecznej, organizacji pozarządowych i in. Szczegółowe informacje dotyczące wdrażania programów wojewódzkich znajdują się w opracowywanych i przyjmowanych przez Zarząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego **raportach i sprawozdaniach**. Wykaz wojewódzkich programów opracowanych i wdrażanych aktualnie przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie znajduje się w Załączniku nr 1 do niniejszego raportu okresowego.

2. Wyniki monitoringu Strategii polityki społecznej województwa warmińsko-mazurskiego do 2020 roku

Celem realizacji *Strategii polityki społecznej województwa warmińsko-mazurskiego do 2020 roku* jest dążenie do stanu rozwoju zdefiniowanego w wizji rozwoju społecznego w regionie:

Społeczeństwo Warmii i Mazur żyje w warunkach, dzięki którym jest:

- lepiej zintegrowane,
- bardziej aktywne społecznie bez względu na wiek,
- bardziej aktywne zawodowo i godziwie zarabiające na życie,
- lepiej wykształcone stosownie do potrzeb rynku pracy i mające możliwość korzystania z łatwo dostępnej edukacji oraz szerszej oferty kulturalnej na każdym etapie życia,
- w większym stopniu otwarte na zmiany,
- bardziej bezpieczne w wymiarze socjalnym i publicznym,
- zdrowsze dzięki profilaktyce i dostępnej opiece zdrowotnej.

Warmia i Mazury miejscem godnego życia jego mieszkańców.

Konsekwencją przyjęcia wizji rozwoju społecznego w województwie warmińsko-mazurskim było określenie celu głównego *Strategii polityki społecznej województwa warmińsko-mazurskiego*, który zgodnie z nastawieniem na politykę aktywną ma kreować pozytywną zmianę w rozwiązywaniu kluczowych problemów społecznych.

Dążenie do osiągnięcia ww. wizji następuje w wyniku postępu w realizacji poszczególnych czterech priorytetów i wyznaczonych w ich ramach czterech celów strategicznych SPS WW-M.

Cele operacyjne – łącznie 14 – pogrupowane zostały w ramach czterech priorytetów, co prezentuje poniższa tabela.

Tabela 2 Priorytety i cele *Strategii polityki społecznej województwa warmińsko-mazurskiego do 2020 roku*

Cel główny	<i>Osoby i rodziny z województwa warmińsko-mazurskiego, ich środowiska lokalne i otoczenie instytucjonalne współdziałają ze sobą i są zaangażowane we wzmacnianie integracji oraz aktywizacji społecznej i zawodowej</i>			
Priorytety	PRIORYTET I Prawidłowo funkcjonująca rodzina	PRIORYTET II Wzmacnianie integracji społecznej	PRIORYTET III Wspieranie aktywności i mobilności zawodowej oraz edukacyjnej osób bezrobotnych	PRIORYTET IV Rozwój społeczeństwa obywatelskiego

*Raport okresowy za 2012 r. z monitoringu
Strategii polityki społecznej województwa warmińsko-mazurskiego do 2020 roku*

Cele strategiczne	Rodzina w większym stopniu wykorzystuje swój potencjał oraz żyje w warunkach sprzyjających wypełnianiu funkcji i ról społecznych.		Osoby z grup społecznych zagrożonych wykluczeniem społecznym biorą aktywniejszy udział w rozwiązywaniu swoich problemów i uczestniczą w życiu społeczności lokalnej.		Osoby bezrobotne są bardziej gotowe do zmian, aktywne w rozwiązywaniu swoich problemów, bardziej samodzielne życiowo i ekonomicznie oraz częściej wchodzi na rynek pracy dzięki instrumentom aktywnej integracji, w tym ekonomii społecznej.		Społeczności lokalne aktywniej uczestniczą w zaspokajaniu swoich potrzeb i kreowaniu życia społecznego.	
Cele operacyjne	1.1.	Dzieci i młodzież coraz lepiej i bardziej aktywnie funkcjonują w społeczeństwie.	2.1.	Coraz większa aktywizacja i integracja osób starszych oraz lepsze wykorzystanie ich potencjału w środowisku lokalnym.	3.1.	Młode osoby bezrobotne posiadają kwalifikacje coraz bardziej adekwatne do zmieniających się potrzeb rynku pracy oraz są bardziej aktywne i mobilne zawodowo.	4.1.	Sektor pozarządowy skuteczniej zaspokaja potrzeby lokalnych społeczności dzięki rozwojowi branżowemu i terytorialnemu.
	1.2.	Rodziny coraz lepiej funkcjonują dzięki dobrym warunkom społeczno-institutionalnym.	2.2.	Osoby niepełnosprawne aktywniej uczestniczą w życiu rodzinnym, społecznym i zawodowym oraz są lepiej zintegrowane ze środowiskiem otwartym na ich potrzeby i potencjał.	3.2.	Osoby bezrobotne znajdujące się w szczególnej sytuacji na rynku pracy ze względu na wykształcenie i kwalifikacje, w tym osoby 50+, zdobywają umiejętności, dzięki którym są bardziej aktywne zawodowo i coraz częściej znajdują zatrudnienie zwłaszcza na regionalnym rynku pracy.	4.2.	Profesjonalne organizacje pozarządowe przy współpracy z jednostkami samorządu terytorialnego aktywniej działają na rzecz społeczności lokalnych.
	1.3.	Rodzina silniejsza i odpowiedzialna za swój los, tworząca lepsze warunki prawidłowego rozwoju i opieki wszystkim swoim członkom.	2.3.	Osoby uzależnione, współuzależnione i ofiary przemocy są bardziej świadome swoich problemów, aktywniej uczestniczą w procesie wychodzenia z nich i prawidłowego funkcjonowania w społeczeństwie.	3.3.	Bezrobotne osoby niepełnosprawne są lepiej wykształcone, bardziej aktywne zawodowo i korzystają z coraz większych możliwości podjęcia pracy.	4.3.	Mieszkańcy województwa coraz aktywniej uczestniczą w działaniach obywatelskich oraz w większym stopniu wykazują postawy prospołeczne.

		2.4. Osoby z innych grup zagrożonych wykluczeniem społecznym bardziej aktywnie uczestniczą w procesie swego powrotu do samodzielnego, godnego życia w rodzinie i społeczeństwie.	3.4. Osoby długotrwale bezrobotne zagrożone wykluczeniem społecznym – m.in. osoby bezdomne, opuszczające zakłady karne, ośrodki terapii uzależnień – nabywają kwalifikacje zawodowe i umiejętności społeczne skutkujące coraz większym usamodzielnieniem społeczno-zawodowym.	
--	--	--	---	--

Wskazane powyżej priorytety i cele strategiczne są współzależne oraz służą realizacji wizji i osiągnięcia celu głównego *Strategii polityki społecznej województwa warmińsko-mazurskiego do 2020 roku* poprzez realizację zaproponowanych działań. Ze względu na odległy horyzont czasowy konieczne było zachowanie pewnego stopnia ogólności przy wskazywaniu konkretnych działań. w *Strategii* wyznaczono łącznie 88 działań, których liczbę w poszczególnych priorytetach obrazuje poniższa tabela.

Tabela 3 Liczba wyznaczonych działań w ramach poszczególnych priorytetów *Strategii polityki społecznej*

Priorytet		Liczba działań
Priorytet I	Prawidłowo funkcjonująca rodzina	17
Priorytet II	Wzmacnianie integracji społecznej	30
Priorytet III	Wspieranie aktywności i mobilności zawodowej oraz edukacyjnej osób bezrobotnych	26
Priorytet IV	Rozwój społeczeństwa obywatelskiego	15
<i>Razem liczba działań w Strategii:</i>		88

Poniżej zawarto ogólne wyniki przeprowadzonego monitoringu *Strategii polityki społecznej województwa warmińsko-mazurskiego do 2020 roku*, przedstawione w podziale na poszczególne priorytety.

2.1. PRIORYTET I *Prawidłowo funkcjonująca rodzina*

Cel strategiczny: Rodzina w większym stopniu wykorzystuje swój potencjał oraz żyje w warunkach sprzyjających wypełnianiu funkcji i ról społecznych

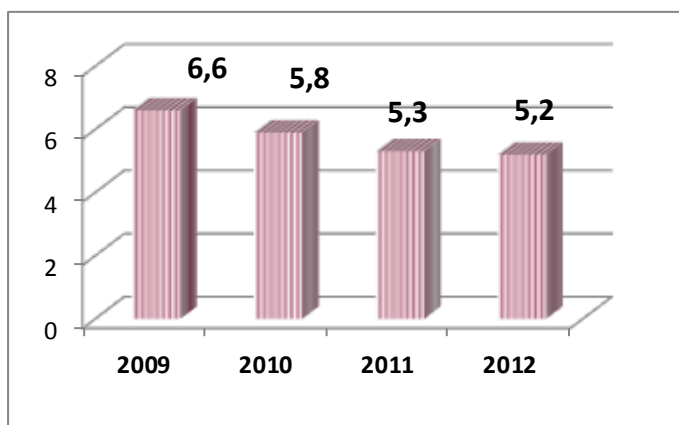
2.1.1. Analiza wskaźnikowa realizacji celu strategicznego Priorytetu I *Strategii*

Dla umożliwienia sporządzenia oceny realizacji celu strategicznego „Rodzina w większym stopniu wykorzystuje swój potencjał oraz żyje w warunkach sprzyjających wypełnianiu funkcji i ról społecznych” w dokumencie SPS WW-M wyznaczone zostały następujące wskaźniki:

- małżeństwa zawarte w ciągu roku na 1.000 ludności (wskaźnik modułu gminnego) – wykres 1;
- przyrost naturalny na 1.000 ludności – wykres 2;
- % osób w rodzinach korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z powodu: bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, potrzeby ochrony macierzyństwa, przemocy w rodzinie (w stosunku do ogólnej liczby osób w rodzinach objętych pomocą społeczną w województwie) – wykres 3;
- rozwody na 1.000 ludności (wskaźnik modułu powiatowego) – wykres 4.

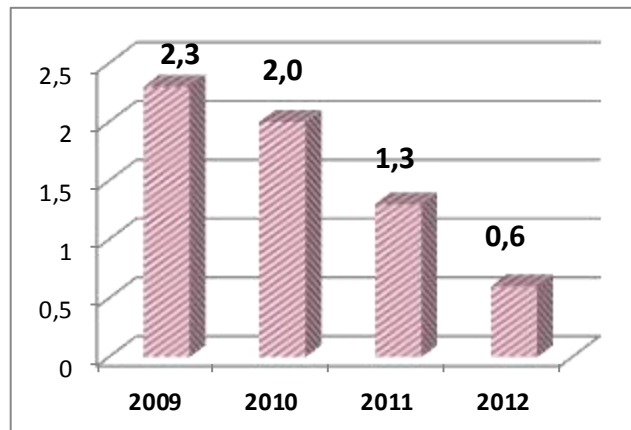
W zakresie przyjętych dla powyższego celu strategicznego wskaźników można zaobserwować następujące trendy:

Wykres 1 Małżeństwa zawarte w ciągu roku na 1.000 ludności w województwie warmińsko-mazurskim (wskaźnik modułu gminnego)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL

Wykres 2 Przyrost naturalny na 1.000 ludności w województwie warmińsko-mazurskim

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL

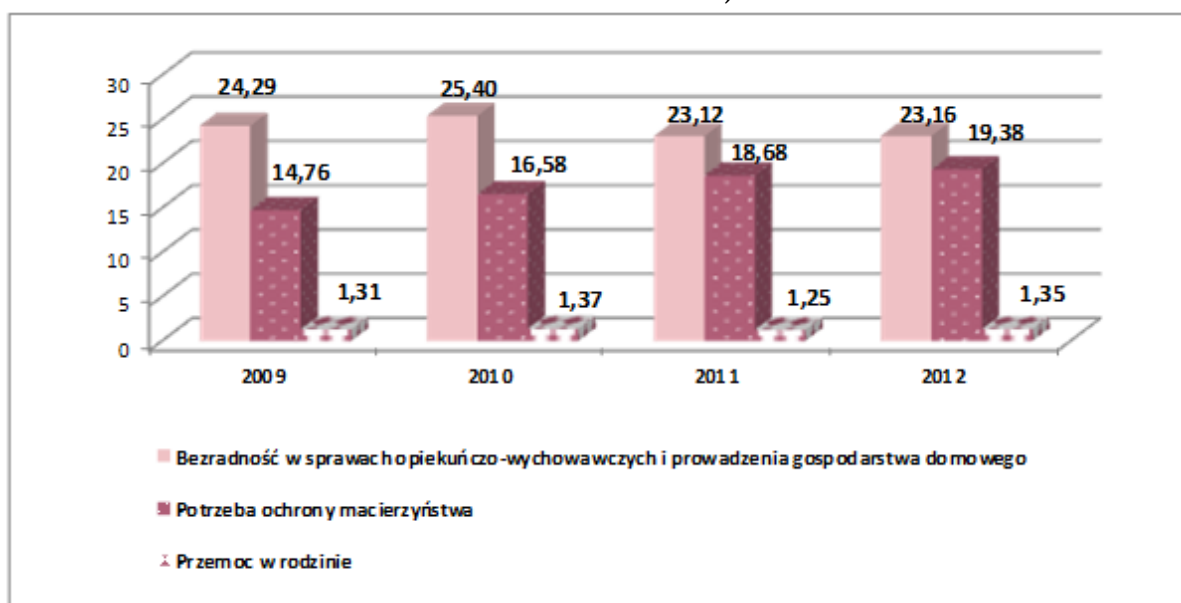
Dane dotyczące wskaźnika „małżeństwa zawarte w ciągu roku na 1.000 ludności” prezentuje powyższy wykres. Wskaźnik ten mówi o tym, jak wiele zawarto na danym terenie małżeństw, biorąc pod uwagę liczbę zamieszkujących go osób.

Od roku 2009 można zaobserwować stopniowy spadek liczby małżeństw zawieranych w województwie warmińsko-mazurskim. Wartość 5,2 oznacza, że na 1.000 mieszkańców regionu zawarto w 2012 roku nieco ponad 5 małżeństw. w porównaniu z rokiem 2011 nastąpił w tym zakresie

spadek o 0,1 pkt. Dla porównania, wskaźnik ten dla Polski osiągał następujące wartości: 2009 r. – 6,6; 2010 r. – 5,9; 2011 r. – 5,4; 2012 r. – 5,3. Można więc zaobserwować ogólny trend zmniejszania się liczby zawieranych związków małżeńskich w Polsce, jednak w porównaniu z wartościami dla całego kraju, tempo tego spadku jest większe dla województwa warmińsko-mazurskiego. Przypuszcza się, że wpływ na kształtowanie się tego wskaźnika mają wyraźne symptomy przemian polskiej rodziny, w tym m.in. odsuwanie chwili zakładania rodziny na późniejszy okres życia, upowszechnianie alternatywnych wzorów życia rodzinnego (kohabitacje, samotne rodzicielstwo), rozwój możliwości edukacyjnych i wzrost aktywności zawodowej kobiet, zmniejszenie trwałości małżeństw². Ponadto obserwowane trudności wielu rodzin w realizacji funkcji ekonomicznej, opiekuńczej i wychowawczej, w tym trwały charakter bezrobocia, obserwowany zwłaszcza w województwie warmińsko-mazurskim, mogą wpływać na przyspieszenie procesów osłabiających znaczenie podstawowej komórki społecznej, powodując spadek liczby zawieranych małżeństw.

Dane dotyczące „przyrostu naturalnego na 1.000 ludności” wskazują na pogłębiający się spadek tego wskaźnika w województwie warmińsko-mazurskim. w stosunku do roku 2011 zmniejszył się on o 0,7 pkt. Dla porównania w Polsce kształtował się on następująco: 2009 r. – 0,9; 2010 r. – 0,9; 2011 r. – 0,3; 2012 r. – 0,0. w literaturze przedmiotu oraz środkach masowego przekazu powyższe informacje coraz częściej określane są jako „katastrofa demograficzna”. Jest to wynik m.in. spadającej liczby urodzeń, utrzymującej się na wysokim poziomie liczbie zgonów, niskiej dzietności kobiet, trudnej sytuacji ekonomicznej i gospodarczej – zarówno na świecie, w Unii Europejskiej, w kraju i w regionie, emigracji mieszkańców województwa do krajów UE, które otworzyły swoje rynki pracy.

Wykres 3 Procent osób w rodzinach korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z wyszczególnionych powodów (w stosunku do ogólnej liczby osób w rodzinach objętych pomocą społeczną w województwie warmińsko-mazurskim)

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań MPiPS-03

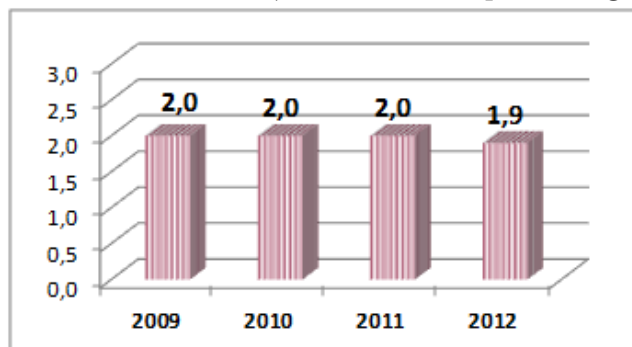
Powyższy wykres przedstawia procent osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z poszczególnych powodów przyznawania tej pomocy (w stosunku do ogólnej liczby osób objętych pomocą społeczną w województwie).

² Grażyna Firlit-Fesnak, *Rodziny polskie i polityka rodzinna; stan i kierunki przemian*, w: Grażyna Firlit-Fesnak, Małgorzata Szyłko-Skoczny (red.), *Polityka społeczna*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2009, s. 189, 198-199.

Analizując powyższe dane można zauważyć, że w przypadku wskaźnika dotyczącego „bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego” oraz „przemocy w rodzinie” procent osób pobierających świadczenia z tych powodów utrzymuje się od 2009 roku na podobnym poziomie. w przypadku obu tych powodów wahał się nieznacznie w poszczególnych latach i osiągnął najniższą wartość w roku 2011 (odpowiednio 23,12% i 1,25%), zaś największą w roku 2010 – 25,40% osób objętych było pomocą społeczną z tytułu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, zaś w przypadku przemocy w rodzinie wartość ta osiągnęła 1,37%.

Dość znaczące tempo wzrostu można zaobserwować w przypadku wskaźnika odnoszącego się do powodu „potrzeba ochrony macierzyństwa”, którą określa się jako jeden z celów pracy socjalnej. w latach 2009-2012 można zaobserwować istotne zwiększenie się procentu osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z tego powodu (w stosunku do ogólnej liczby osób objętych pomocą społeczną w województwie) – od 14,76% w roku 2009 do 19,38% w 2012 r. Należy podkreślić, że zjawisko to ma miejsce przy malejącym procencie osób w rodzinach objętych pomocą społeczną w stosunku do ogólnej liczby mieszkańców województwa warmińsko-mazurskiego.

Wykres 4 Rozwody na 1.000 ludności w województwie warmińsko-mazurskim (wskaźnik modułu powiatowego)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL

Wykres obok dotyczy wartości dla wskaźnika „rozwody na 1.000 ludności”. Źródłem informacji o rozwodach jest dla GUS sprawozdawczość sądów powszechnych w postaci formularzy statystycznych „Karta statystyczna dotycząca prawomocnego orzeczenia rozwodu”.

Jak wynika z powyższego wykresu, wartości omawianego wskaźnika w ciągu ostatnich lat utrzymują się na tym samym poziomie. Jedynie w roku 2012 można zauważyć niewielki spadek liczby rozwodów w województwie warmińsko-mazurskim – do 1,9. Takie same tendencje utrzymują się na poziomie całego kraju, gdzie wskaźnik ten wyniósł: 2009 r. – 1,7; 2010 – 1,6; 2011 i 2012 r. – 1,7.

Warto zwrócić uwagę na fakt, iż (zgodnie z opublikowanymi przez EUROSTAT statystykami dotyczącymi krajów członkowskich Unii Europejskiej) w ciągu ostatnich 40 lat liczba małżeństw w przeliczeniu na 1.000 mieszkańców spadła o połowę, a liczba rozwodów wzrosła dwukrotnie. w okresie ostatnich 20 lat podwoił się też odsetek dzieci rodzących się poza małżeństwem z (z 17,4% do 37,4)³.

Poniżej zamieszczono podjęte inicjatywy i przedsięwzięcia w ramach wdrażania celów operacyjnych Priorytetu I *Strategii*.

³ Strona internetowa Fundacji Mamy i Taty: www.mamaitata.org.pl, dostęp z dnia 28 lipca 2013 r.

2.1.2. Realizacja celów operacyjnych Priorytetu I Strategii

Cel operacyjny 1.1.

Dzieci i młodzież coraz lepiej i bardziej aktywnie funkcjonują w społeczeństwie.

W ramach wskazanego celu operacyjnego 1.1. wyznaczono do realizacji w SPS WW-M następujące działania:

- 1.1.1. Tworzenie partnerstw i zespołów interdyscyplinarnych oraz podejmowanie współpracy na rzecz dzieci i młodzieży przez jednostki samorządu terytorialnego, podmioty z obszaru pomocy i integracji społecznej, edukacji oraz sektora prywatnego.
- 1.1.2. Rozwój podmiotów umożliwiających aktywne spędzanie wolnego czasu oraz form aktywności w ramach dostępnej bazy (Orliki, GOKi, biblioteki, MKIS, szkoły, świetlice) oraz organizacja zajęć pozaszkolnych dla dzieci i młodzieży zwłaszcza na terenach wiejskich.
- 1.1.3. Promowanie aktywności młodego pokolenia np. w ramach wolontariatu, działań organizacji pozarządowych, grup nieformalnych i innych.
- 1.1.4. Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu, przestępczości i uzależnieniom wśród dzieci i młodzieży.
- 1.1.5. Rozwój systemu pomocy materialnej dla uczących się dzieci i studiującej młodzieży z rodzin najuboższych z uwzględnieniem dzieci szczególnie uzdolnionych.

Działania podejmowane przez realizatorów Strategii w roku 2012 w ramach ww. celu operacyjnego:

- I. Analiza ankiet nadesłanych przez ośrodki pomocy społecznej i powiatowe centra pomocy rodzinie pozwala stwierdzić, że w ramach działań podjętych w obrębie celu operacyjnego 1.1. SPS WW-M przez samorzady gminne i powiatowe województwa warmińsko-mazurskiego osiągnięto wyniki o charakterze „twardym”, które prezentuje poniższa tabela.

Tabela 4 „Twarde” wyniki podjętych działań w ramach celu operacyjnego 1.1. SPS WW-M przez samorzady gminne i powiatowe województwa warmińsko-mazurskiego

l.p.	Miernik	Samorzady gminne	Samorzady powiatowe
1	Liczba partnerstw działających na rzecz dzieci i młodzieży	128	13
2	Liczba podmiotów wchodzących w skład partnerstw działających na rzecz dzieci i młodzieży	190	17
3	Liczba podmiotów umożliwiających aktywne spędzanie wolnego czasu (np. Orliki, GOKi, biblioteki, MKIS, szkoły, świetlice i inne) przez dzieci i młodzież	1.836	117
4	Szacunkowa liczba uczestników zajęć organizowanych przez podmioty umożliwiających aktywne spędzanie wolnego czasu przez dzieci i młodzież	82.177	26.575

l.p.	Miernik	Samorządy gminne	Samorządy powiatowe
5	Liczba uczniów objętych pomocą stypendialną w roku szkolnym 2011/2012 w ramach systemu pomocy materialnej dla uczących się dzieci i młodzieży (do ukończenia szkoły średniej/zawodowej) z rodzin najuboższych z uwzględnieniem dzieci szczególnie uzdolnionych.	35.220	208
6	Liczba studentów objętych pomocą stypendialną w roku akademickim 2011/2012 w ramach systemu pomocy materialnej dla studiującej młodzieży z rodzin najuboższych z uwzględnieniem osób szczególnie uzdolnionych.	103	89

Uwaga: samorządy gminne – N=110, samorządy powiatowe – N=18

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z ośrodków pomocy społecznej i powiatowych centrów pomocy rodzinie województwa warmińsko-mazurskiego

II. W ramach działań podjętych w obrębie celu operacyjnego 1.1. SPS WW-M w roku 2012 wyróżnia się dane o charakterze „miękkim”, w tym:

- 1) **współpraca na rzecz dzieci i młodzieży** przez jednostki samorządu terytorialnego, podmioty z obszaru pomocy i integracji społecznej, edukacji oraz sektora prywatnego odbywała się w 50% gmin oraz 33% powiatów województwa warmińsko-mazurskiego, m.in.:
 - wspólne inicjatywy i przedsięwzięcia podejmowały m.in. następujące instytucje i podmioty: urzędy gmin i miast, ośrodki pomocy społecznej, starostwa powiatowe, powiatowe centra pomocy rodzinie, sądy rejonowe, prokuratura, szkoły, przedszkola, biblioteki, ośrodki kultury i sportu, „Orliki”, świetlice wiejskie, rady sołeckie, parafie, komendy powiatowe policji, ośrodki zdrowia, poradnie psychologiczno-pedagogiczne, powiatowe urzędy pracy, ochotnicze hufce pracy, lokalna prasa, organizacje pozarządowe, grupy nieformalne, prywatne przedsiębiorstwa,
 - zrealizowane działania dotyczyły przede wszystkim: organizacji imprez integracyjnych i sportowych, konkursów, turniejów, festynów, wieczorków (np. „Andrzejki”), akcji zbiorów żywności, dożywiania, prelekcji, debat, organizacji pozaszkolnych zajęć dla dzieci i młodzieży (zajęcia sportowe, taneczne, plastyczne, komputerowe, wychowawcze, opiekuńcze) oraz wyjazdów integracyjnych/terapeutycznych (kolonie, obozy, zimowiska);
 - współpraca ta odbywała się także w formie działalności szkoleniowej oraz organizacji posiedzeń zespołów i spotkań tematycznych w zakresie współpracy na rzecz dzieci i młodzieży;
 - opierała się na wymianie dobrych praktyk, rozpowszechnianiu materiałów informacyjno-edukacyjnych, podejmowaniu spójnych działań zaradczych na rzecz dziecka i jego otoczenia, a także realizacji projektów współfinansowanych ze środków Unii Europejskiej w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.

Do ciekawych przedsięwzięć można zaliczyć m.in.:

- organizację specjalistycznych warsztatów dla uczniów i ich rodziców, dotyczących problemu uzależnień i przemocy w rodzinie w gminie Markusy;
- zadania realizowane w ramach projektu „Nasza wieś w naszych rękach” na terenie gminy Biskupiec (powiat olsztyński), w ramach którego uruchomiono cztery kluby dla

- dzieci i młodzieży we wsi Rasząg, Parleza Wielka, Borki Wielkie, Recka oraz przeprowadzono zajęcia, którymi objęto 1.229 dzieci;
- na terenie powiatu giżyckiego zrealizowano działania w zakresie kształcenia zawodowego młodocianych pracowników oraz przeprowadzono Konkursy dotyczące: obrony cywilnej, pięknego czytania, praw konsumenta oraz konkurs plastyczny: „Zapobiegajmy pożarom”.
- 2) systematyczną pracę w zakresie tworzenia pozytywnego klimatu w województwie dla **tworzenia partnerstw i zespołów interdyscyplinarnych** prowadził również ROPS w ramach Projektu systemowego pn. „Efektywnie, Fachowo, Skutecznie na Warmii i Mazurach” w ramach Działania 7.1, Podziałania 7.1.3, Priorytet VII *Promocja integracji społecznej* POKL w zakresie kontaktów m.in. z powiatowymi centrami pomocy rodzinie i ośrodkami pomocy społecznej oraz poprzez realizację szkoleń, których rolą było uświadomienie znaczenia i roli partnerstw na rzecz rozwiązywania istotnych problemów środowisk i rodzin;
- 3) działania podejmowane w zakresie **rozwoju podmiotów umożliwiających aktywne spędzanie wolnego czasu oraz form aktywności w ramach dostępnej bazy** (Orliki, GOKi, biblioteki, MKIS, szkoły, świetlice), m.in.:
- a) z ramienia Samorządu Województwa działania realizował Departament Rozwoju Obszarów Wiejskich i Rolnictwa Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie w ramach konkursu „Aktywna Wieś Warmii, Mazur i Powiśla” – dofinansowanie uzyskały 42 projekty na łączną kwotę 314.000 zł.

Tabela 5 Wybrane przykłady projektów, które zakwalifikowały się do dofinansowania w ramach konkursu „Aktywna Wieś Warmii, mazur i Powiśla” w roku 2012

L.p.	Tytuł projektu
1	„Wyposażenie oraz remont placu zabaw w Orzechowie”
2	„Zagospodarowanie terenu przy świetlicy wiejskiej w Wawrowicach”
3	„Wykonanie centrum sportowo-rekreacyjnego we wsi Ignalin”
4	„Urządzenie i modernizacja miejsca rekreacji dla dzieci i młodzieży w miejscowości Tropy Elbląskie”
5	Modernizacja stadionu gminnego w Baniach Mazurskich – wyposażenie obiektu w krzeselka dla publiczności”
6	„Zagospodarowanie terenu rekreacyjnego nad jeziorem Dywickim”
7	„Zagospodarowanie centrum wsi przy Wiejskim Domu Kultury w Biesalu”
8	„Plenerowe miejsce spotkań przy świetlicy wiejskiej we Franciszkowie”
9	„Budowa wiaty drewnianej w Nowakowie – utworzenie centrum spotkań w plenerze”
10	„Zagospodarowanie terenu wokół stawu wiejskiego w centrum wsi Szafarnia z uwzględnieniem elementów integracyjnych i aktywujących”

Źródło: opracowanie własne na podstawie informacji uzyskanych z Departamentu Rozwoju Obszarów Wiejskich i Rolnictwa Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie

- b) z nadesłanych danych wynika, że **podmioty umożliwiające aktywne spędzanie czasu wolnego przez dzieci i młodzież funkcjonowały** w 95% gmin i 67% powiatów województwa warmińsko-mazurskiego, m.in.:

- najczęściej wymieniane to: ośrodki kultury i sportu, biblioteki, sale gimnastyczne, boiska wielofunkcyjne i hale sportowe, „Orliki”, świetlice wiejskie, MKIS-y;
- realizowane działania to przede wszystkim: organizacja zajęć tanecznych, plastycznych (rysunek, malarstwo, grafika, animacja, rzeźba, rękodzieło kreatywne), teatralnych, muzycznych, sportowych, komputerowych, organizacja festynów, zabaw integracyjnych i plenerowych, wycieczek, występów artystycznych dzieci i młodzieży, organizacja spotkań okolicznościowych i tematycznych.

Do ciekawych inicjatyw można zaliczyć m.in.:

- w gminie Małdyty – organizacja: zajęć komputerowych i plastycznych, zabaw słowem, kalamburów, głośnego czytania bajek (gminna biblioteka); ponadto odbyły się m.in. półzimowiska w szkole podczas ferii zimowych, wyjazdy do kina/na basen/na lodowisko. Uczniowski Klub Sportowy „Tęcza” zorganizował „Festyn rekreacyjno-sportowy – Gimnazjada 2012”;
- Powiat Mrągowski w roku 2012 w ramach otwartego konkursu ofert, zlecił GKS LZS „START” Kozłowo realizację zadania pn. „Organizowanie imprez sportowych, propagowanie zdrowego trybu życia – organizowanie zajęć i imprez mających na celu upowszechnianie wśród dzieci o młodzieży sportu i kultury” – w ramach zadania przeprowadzono m.in. turniej piłki nożnej;

4) działania w **zakresie promocji aktywności młodego pokolenia**, m.in.:

- a) Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego od 2000 roku systematycznie współpracuje z Fundacją „Świat na TAK” z Warszawy, promując w województwie kolejne edycje Ogólnopolskiego Samorządowego Konkursu Nastolatków „Ośmiu Wspaniałych”:
 - ww. konkurs organizowany jest dla młodzieży gimnazjalnej i ponadgimnazjalnej;
 - najciekawsze, najbardziej wartościowe formy młodzieżowego wolontariatu są w tym konkursie nagradzane na poziomie gminnym, powiatowym oraz na forum krajowym poprzez wybór „Ósemki Wspaniałych”;
 - wyróżniona młodzież podejmowała różnorodną, bezinteresowną działalność, m.in.: w zakresie pomocy kolegom w szkole, przygotowywania imprez szkolnych, pracy w samorządach uczniowskich, współorganizowania festynów, loterii i imprez kulturalnych, spartakiad dla dzieci niepełnosprawnych, pomocy dzieciom w świetlicach, a także oratoriach działających przy parafiach;
 - młodzież brała również udział w zbiórkach odzieży, żywności i środków finansowych, przekazywanych osobom potrzebującym, odwiedzała osoby starsze w hospicjach i domach opieki;
 - Samorząd Województwa podejmuje działania w zakresie promocji różnych form wolontariatu młodzieżowego wśród lokalnych władz samorządowych ze względu na wysokie walory wychowawcze tego typu aktywności młodych ludzi;
- b) Olsztyńskie Centrum Wolontariatu „Spinacz” podejmowało działania mające na celu promowanie aktywności młodego pokolenia poprzez realizację:
 - projektu „Międzynarodowy dzień wolontariusza” – targi wolontariatu;
 - projektu „Steps-laugh” – warsztaty integracyjne dla młodzieży z czterech krajów;
- c) aktywność młodego pokolenia promowano najczęściej w ramach wolontariatu (w 46% gminach oraz 56% powiatach), w mniejszym stopniu w ramach działań organizacji pozarządowych, grup nieformalnych i innych:

- można tu wymienić udział w zbiórkach żywności dla ubogich, pomoc w pracach biurowych, odwiedzanie i pomoc chorym.

Do ciekawych inicjatyw można zaliczyć:

- gmina wiejska Bartoszyce promowała projekt „Wolontariat sposobem na integrację społeczną” poprzez publikację artykułów dotyczących jego realizacji w lokalnej prasie, radio i na stronach internetowych;
- uhonorowanie przez Burmistrza Pisz i Starostę Piskiego nagrodą za postawę godną pochwały i propagowania dla wyróżniającej się młodzieży w postaci statuetki „Wilczka Piskiego”;
- w powiecie elbląskim aktywność młodego pokolenia promowano poprzez organizację powiatowej olimpiady „Przyroda i historia powiatu elbląskiego”. w olimpiadzie udział wzięło około 70 osób (uczniów szkół podstawowych, gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych);

5) działania na rzecz **przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu, przestępczości i uzależnieniom wśród dzieci i młodzieży:**

a) działania w omawianym zakresie podejmowała m.in. Komenda Wojewódzka Policji w Olsztynie, wśród których można wyróżnić:

- inicjatywy ogólnowojevodzkie, tj. m.in. działania prewencyjno-operacyjne pn. „Chrońmy dzieci przed alkoholem”, akcję profilaktyczno-zapobiegawczą „Bezpieczne ferie 2012”, działania – „Pierwszy Dzień Wiosny 2012”, „Bezpieczne wakacje 2012”;
- inicjatywy realizowane przez jednostki terenowe, dotyczące m.in. programu zakazu sprzedaży alkoholu nieletnim podczas juwenaliów studenckich; przeprowadzenia kampanii oraz działań prewencyjnych, profilaktycznych, edukacyjnych (wśród uczniów i nauczycieli); organizacji przez policjantów spotkań z młodzieżą odnośnie zjawiska narkomanii w szkole; działań ukierunkowanych na kontrolę punktów sprzedaży tzw. „dopalaczy”; ograniczenia zachowań patologicznych i zapobieganie zakłóceniom porządku w rejonach lokali gastronomicznych, zminimalizowania przestępstw, wykroczeń i aktów przemocy rówieśniczej w szkołach i poza jej terenem; ograniczenie zjawisk przemocy psychicznej i fizycznej oraz liczby przestępstw na terenie internatów;

b) w znacznej części gmin i powiatów województwa podejmowano działania na rzecz:

- **przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu** (gminy – 65%, powiaty – 61%) - warto zwłaszcza wspomnieć o podpisaniu porozumienia władz Powiatu i Miasta Nidzicy z przedstawicielami szkół, którego przedmiotem jest utworzenie zespołu roboczego, wspierającego dyrekcję szkół w diagnozowaniu i przeciwdziałaniu zagrożeniom bezpieczeństwa na terenie placówek oświatowych. (do jego zadań należy m.in. wypracowanie skutecznych metod zapobiegających zjawiskom patologicznym);
- **przeciwdziałania przestępczości** (gminy – 45%, powiaty – 44%) – związane one były zwłaszcza z organizacją spotkań w szkołach z przedstawicielami policji, prokuratury, kuratorów sądowych;
- **przeciwdziałania uzależnieniom wśród dzieci i młodzieży** (gminy – 73%, powiaty – 56%) np.: w gminie Lelkowo zrealizowano szkolenie dla rodziców w Gimnazjum pn.: „10 sposobów żeby pomóc dziecku nie pić alkoholu i nie brać narkotyków”, a w mieście Elblągu odbyły się m.in. następujące przedsięwzięcia: policja prowadziła działania prewencyjne pn. „Chrońmy dzieci przed alkoholem”, „Pozory mylą, dowód nie”, „STOP 18”, Elbląskie Wodne

Pogotowie Ratunkowe prowadziło zajęcia na basenie w połączeniu z profilaktyką alkoholową pn. „Woda bez promili” oraz działania profilaktyczne pn. „Nie skacz – zwolnij – będziesz żył”, zorganizowano także warsztaty teatralne dla gimnazjalistów pn. „Przerwany lot” dotyczące uzależnienia od alkoholu;

- 6) działania na **rzecz rozwoju systemu pomocy materialnej** dla uczących się dzieci i studiującej młodzieży z rodzin najuboższych z uwzględnieniem dzieci szczególnie uzdolnionych:
- a) pomoc stypendialna w oparciu o środki Europejskiego Funduszu Społecznego:
 - w okresie od kwietnia 2012 r. do listopada 2012 r. wypłacono II transzę stypendium uczniom, którzy uzyskali wsparcie w ramach projektu Departamentu Europejskiego Funduszu Społecznego Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie pt. „Program stypendialny szansą na rozwój edukacyjny uczniów Warmii i Mazur – IV edycja” w wysokości 2.960 zł/osoba – 250 stypendystów szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych);
 - od lipca 2012 r. rozpoczęła się realizacja projektu pt. „Program stypendialny szansą na rozwój edukacyjny uczniów Warmii i Mazur – V edycja” (do listopada 2013 r.) – na jego realizację zaplanowano 1.386.700 zł (85% stanowi dofinansowanie EFS, 13,5% budżet państwa, 1,5% jednostki samorządu terytorialnego).
 - b) pomoc stypendialna udzielana uczniom, koordynowana przez Warmińsko-Mazurski Urząd Wojewódzki w Olsztynie, której głównymi źródłami były m.in.:
 - Środki Narodowego Funduszu Stypendialnego jako stypendium socjalne (na dofinansowanie zadań województwo warmińsko-mazurskie otrzymało środki finansowe w kwocie ok. 36 mln zł, a pomocą zostało objętych w roku szkolnym 2011/2012 około 37.000 uczniów w województwie, ponadto zrealizowano program „Wyprawka szkolna”, którym zostało objętych około: 9.000 uczniów szkół podstawowych, 3.000 uczniów gimnazjum i 2.000 uczniów niepełnosprawnych);
 - Stypendia Ministra Edukacji Narodowej – stypendia otrzymało w województwie warmińsko-mazurskim 5 uczniów w kwocie 3.000 zł na osobę rocznie;
 - c) z informacji nadesłanych przez **szkoły wyższe** z terenu województwa warmińsko-mazurskiego wynika, że pomoc materialna dla studentów obejmowała:
 - stypendia socjalne – procent studentów objętych tym rodzajem pomocy wśród ogółu wszystkich studiujących, w zależności od poszczególnej uczelni, mieścił się w przedziale 9,8%-22,0%;
 - stypendia specjalne dla osób niepełnosprawnych – przedział: 1,7%-6,0%;
 - stypendia rektora dla najlepszych studentów – przedział: 5,6%-11,5%;
 - zapomogi – przedział 0,25%-6,0%;
 - dodatek mieszkaniowy (m.in. tzw. „doplata” do mieszkania w akademiku lub prywatnej kwaterze) – w graniach 0,2%;

Minimalne i maksymalne wielkości ww. świadczeń, przypadające miesięcznie na 1 studenta szkoły wyżej z terenu województwa warmińsko-mazurskiego, w zależności od uczelni, przedstawiały się następująco:

- stypendia socjalne – od 67 zł do 1.282 zł;
- stypendia specjalne dla osób niepełnosprawnych – od 100 do 600 zł (w zależności od stopnia niepełnosprawności);

- stypendia rektora dla najlepszych studentów – od 50 zł do 1.050 zł;
- zapomogi – od 50 zł do 3.000 zł;
- dodatek mieszkaniowy (m.in. tzw. „doplata” do mieszkania w akademiku lub prywatnej kwaterze) – od 100 zł do 338 zł.

Na poniższym wykresie przedstawiono dane dotyczące **średniej miesięcznej kwoty przypadającej na jednego studenta otrzymującego pomoc materialną** w ramach poszczególnych rodzajów przyznanych świadczeń.

Wykres 5 Średnia miesięczna wysokość świadczeń w ramach poszczególnych typów przyznanej pomocy materialnej przypadająca na 1 studenta w roku akademickim 2011/2012

Źródło: opracowanie własne na podstawie informacji ze szkół wyższych województwa warmińsko-mazurskiego

d) system pomocy materialnej dla:

- **uczących się dzieci i młodzieży** funkcjonował w zdecydowanej większości gmin i powiatów województwa warmińsko-mazurskiego – do systemu pomocy materialnej można zaliczyć: stypendia socjalne i naukowe, zasiłki, stypendia motywacyjne, pomoc materialną na zakup okularów korekcyjnych, opłatę za Internet, zwrot za dojazdy do szkoły, opłatę za internat, finansowanie dożywiania w szkołach, wydatki związane z profilem nauki: podręczniki, akcesoria i przybory szkolne, lektury, sprzęt, odzież i obuwie sportowe, instrumenty muzyczne, komputery. Można tu zwłaszcza wyszczególnić: stypendia socjalne, sportowe i artystyczne przyznawane przez Fundację „Fundusz Ziemi Olsztyńskiej” (Powiat Olsztyński); nagrody Perła Powiatu Oleckiego przyznane przez starostę;
- **studiującej młodzieży z rodzin najuboższych z uwzględnieniem dzieci szczególnie uzdolnionych** w 14% gmin i 11% powiatów województwa: np. gmina miejska Bartoszyce udzielała stypendiów socjalnych i naukowych dla młodzieży studiującej na studiach stacjonarnych, zaś w Elku przyznano nagrodę prezydenta miasta za najlepszą pracę dyplomową o tematyce związanej z miastem Elk.

III. W zakresie przyjętych dla celu operacyjnego 1.1. wskaźników można zaobserwować trendy, które obrazuje poniższa tabela:

Tabela 6 Wskaźniki służące ocenie realizacji celu operacyjnego 1.1. SPS WW-M

Wskaźnik	Wartość wskaźnika			
	2009	2010	2011	2012
% osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z powodu braku umiejętności w przystosowaniu do życia młodzieży opuszczającej placówki opiekuńczo-wychowawcze (w stosunku do ogólnej liczby osób objętych pomocą społeczną w województwie)	0,12	0,09	0,14	Ustawą z dnia 9 czerwca 2011 r. o <i>wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej</i> uchylono art. 7 pkt 10 ustawy o <i>pomocy społecznej</i> . w związku z powyższym od roku 2012 w katalogu powodów przyznania pomocy w sprawozdaniu MPiPS-03 nie występuje powód: „brak umiejętności w przystosowaniu do życia młodzieży opuszczającej placówki opiekuńczo-wychowawcze”
Współczynnik skolaryzacji brutto w % (na poziomie szkoły podstawowej, gimnazjalnej, ponadpodstawowej i ponadgimnazjalnej)	szkoła podstawowa: 98,58	szkoła podstawowa: 97,07	szkoła podstawowa: 97,80	szkoła podstawowa: 97,44
	gimnazjum: 101,96	gimnazjum: 100,44	gimnazjum: 99,02	gimnazjum: 99,49
	zasadnicza szkoła zawodowa: 17,43	zasadnicza szkoła zawodowa: 17,20	zasadnicza szkoła zawodowa: 16,90	zasadnicza szkoła zawodowa: 16,33
	LO: 54,60	LO: 56,74	LO: 57,21	LO: 56,89
	zawodowa i okołozawodowa: 41,76	zawodowa i okołozawodowa: 42,52	zawodowa i okołozawodowa: 42,66	zawodowa i okołozawodowa: 42,61
	szkoła policealna: 16,54	szkoła policealna: 18,13	szkoła policealna: 18,55	szkoła policealna: 19,11

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań MPiPS-03 i danych GUS BDL

Cel operacyjny 1.2.

Rodziny coraz lepiej funkcjonują dzięki dobrym warunkom społeczno-instytucjonalnym.

W ramach wskazanego celu operacyjnego 1.2. wyznaczono do realizacji w SPS WW-M następujące działania:

- 1.2.1. Podejmowanie działań na rzecz wspierania rodzin z dziećmi oraz zapobieganie dysfunkcjom w rodzinie.
- 1.2.2. Wzmacnianie profesjonalnego i kompleksowego poradnictwa rodzinnego oraz dostępności do specjalistów pracujących z rodziną zwłaszcza na terenach wiejskich.
- 1.2.3. Wprowadzanie nowych form i metod pracy z rodziną.
- 1.2.4. Wsparcie kadr pomocy i integracji społecznej w ramach różnych form kształcenia (np. szkolenia, warsztaty, kursy) z zakresu pracy z rodziną.
- 1.2.5. Rozwój i promowanie form opieki zastępczej i rodzinnej.
- 1.2.6. Wspieranie społecznej i zawodowej aktywności w zaspokajaniu potrzeb życiowych rodzin.

Działania podejmowane przez realizatorów Strategii w roku 2012 w ramach ww. celu operacyjnego:

- I. Analiza ankiet nadesłanych przez ośrodki pomocy społecznej i powiatowe centra pomocy rodzinie pozwala stwierdzić, że w ramach działań podjętych w obrębie celu operacyjnego 1.2. SPS WW-M przez samorzady gminne i powiatowe województwa warmińsko-mazurskiego osiągnięto wyniki o charakterze „twardym”, które prezentuje poniższa tabela.

Tabela 7 „Twarde” wyniki podjętych działań w ramach celu operacyjnego 1.2. SPS WW-M przez samorzady gminne i powiatowe województwa warmińsko-mazurskiego

l.p	Miernik	Samorzady gminne	Samorzady powiatowe
1	Liczba specjalistów pracujących z rodziną OGÓŁEM .	515	66
2	Liczba specjalistów pracujących z rodziną na terenach wiejskich.	215	52
3	Liczba pracowników kadr pomocy i integracji społecznej wspartych w ramach różnych form kształcenia z zakresu pracy z rodziną OGÓŁEM	729	226

Uwaga: samorzady gminne – N=110, samorzady powiatowe – N=18

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z ośrodków pomocy społecznej i powiatowych centrów pomocy rodzinie województwa warmińsko-mazurskiego

- II. W ramach działań podjętych w obrębie celu operacyjnego 1.2. SPS WW-M w roku 2012 wyróżnia się dane o charakterze „miękkim”, w tym:
 - 1) podejmowanie działań na rzecz wspierania rodzin z dziećmi oraz zapobieganie dysfunkcjom w rodzinie, m.in.:

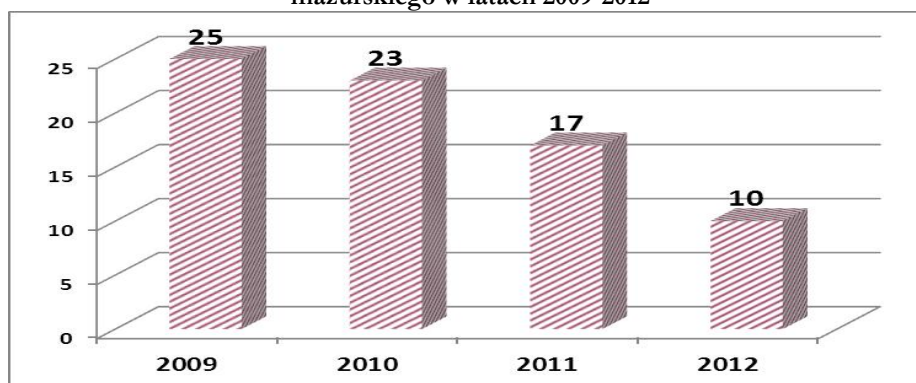
- a) inicjatywy Samorządu Województwa:
- w ramach *Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w Województwie Warmińsko-Mazurskim lata 2011-2014* Samorząd Województwa współpracował ze Stowarzyszeniem Wspierania Działań na Rzecz Osób Potrzebujących Pomocy DROGA w Olsztynku w realizacji konferencji pt. „Realizacja lokalnych programów pomocy dla osób uwikłanych w problematykę przemocy w rodzinie po nowelizacji ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie” w dniu 19 października 2012 r.;
 - w grudniu 2012 roku Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego zorganizował konferencję „Solidarni przeciw przemocy wobec kobiet – Biała Wstążka”, która była drugą w województwie w ramach Kampanii „Biała Wstążka” – największej akcji przeciwko przemocy ze względu na płeć prowadzonej w ponad 55 krajach świata (w konferencji udział wzięło ponad 80 osób zaangażowanych w pracę na rzecz przeciwdziałania przemocy, m.in. pracownicy samorządów gminnych, powiatowych, pedagodzy, pracownicy socjalni, policjanci, kuratorzy sądowi, terapeuci, członkowie zespołów interdyscyplinarnych ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie pracownicy specjalistycznych placówek zajmujących się pomocą ofiarom i sprawcom przemocy oraz inni zainteresowani);
 - w ramach realizacji *Wojewódzkiego Programu Polityki Prorodzinnej na lata 2012-2016* zachęcano lokalne samorządy do powoływania odpowiednio Pełnomocnika Burmistrza/Pełnomocnika Wójta ds. Rodziny, aby współpracując z instytucjami i podmiotami działającymi na rzecz rodzin, koordynował on monitorowanie lokalnych problemów społecznych, ze szczególnym uwzględnieniem warunków życia rodzin;
- b) zdecydowana większość samorządów gminnych i powiatowych podejmowała działania na rzecz wspierania rodzin z dziećmi (odpowiednio: 83% gmin i 78% powiatów) oraz zapobieganie dysfunkcjom w rodzinie (analogicznie: 81% i 78%):
- podejmowane inicjatywy dotyczyły przede wszystkim: działalności asystentów rodziny pracujących w środowisku, udzielania porad przez specjalistów (w tym: wsparcia pedagogicznego, psychologicznego, prawnego); organizacji pikników rodzinnych, prowadzenia grup wsparcia oraz realizacji różnego typu szkoleń i treningów;

Do ciekawych inicjatyw można zaliczyć m.in.:

- w gminie Biskupiec (powiat olsztyński) prowadzono poradnictwo i konsultacje pedagogiczne dla rodziców w rozwiązywaniu problemów wychowawczych (raz w tygodniu 3 h);
 - w mieście Elblągu prowadzono szkołę dla rodziców Klub Osiedlowego dla dzieci i młodzieży „Zatorze” oraz Romską Świątlicę Rodziną;
 - w powiecie bartoszyckim odbył się cykl cotygodniowych warsztatów pn. „Szkoła dla rodziców i wychowawców” (celem 10 spotkań było wzmocnienie kompetencji opiekuńczo-wychowawczych oraz nauka budowania satysfakcjonujących relacji z dziećmi);
 - w powiecie nowomiejskim zrealizowana została konferencja pt.: „Interdyscyplinarność w działaniu wobec przemocy w rodzinie”;
 - w powiecie piskim miała miejsce realizacja programu korekcyjno-edukacyjnego dla sprawców przemocy w rodzinie;
- 2) wzmacnianie **profesjonalnego i kompleksowego poradnictwa rodzinnego** oraz **dostępności do specjalistów pracujących z rodziną** zwłaszcza na ternach wiejskich, m.in.:

- a) profesjonalne i kompleksowe poradnictwo rodzinne:
- funkcjonowało w 45% gmin i 89% powiatów województwa warmińsko-mazurskiego, które obejmowało zagadnienia z zakresu prawa i psychologii;
 - liczba poradni rodzinnych funkcjonujących na terenie powiatów województwa warmińsko-mazurskiego w roku 2012, w porównaniu z rokiem 2011, uległa kolejnemu dużemu zmniejszeniu, co przedstawia poniższy wykres;

Wykres 6 Liczba powiatowych poradni rodzinnych funkcjonujących na terenie województwa warmińsko-mazurskiego w latach 2009-2012

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z badań ankietowych Biura ds. wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej ROPS

- ponadto poradnictwo rodzinne na terenie województwa realizowane było w różnych formach i miejscach, np. przez: katolickie poradnie rodzinne przy parafiach, powiatowe punkty konsultacyjno-informacyjne, ośrodki interwencji kryzysowej, ośrodek adopcyjno-opiekuńczy oraz w strukturach PCPR;
- poradnictwo świadczone było w miarę posiadanych możliwości przez ośrodki pomocy społecznej;
- dużym wsparciem był system specjalistycznej pomocy rodzinom, świadczonej poprzez środowiskowe domy samopomocy i dzienne domy pomocy, których liczbę w regionie w poszczególnych latach obrazuje poniższa tabela

Tabela 8 Liczba środowiskowych domów samopomocy i dziennych domów pomocy w województwie warmińsko-mazurskim w latach 2009-2012

Wyszczególnienie	Lata			
	2009	2010	2011	2012
Środowiskowe domy samopomocy	42+4 filie	46+4 filie	53+4 filie	57+4 filie
<i>Liczba miejsc</i>	1.778	2.045	2.315	2.557
Dzienne domy pomocy	22	22	22	21
<i>Liczba miejsc</i>	925	955	945	930

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z ośrodków pomocy społecznej i powiatowych centrów pomocy rodzinie województwa

- b) z przesłanych ankiet wynika, że w 32% gmin oraz w większości powiatów – 72%, jest dobra dostępność do specjalistów pracujących z rodziną, jednak ze sprawozdań częściowych z samorządów lokalnych w odniesieniu do terenów wiejskich to samo sformułowanie odnosi się do 18% gmin i 22% powiatów, ponadto:
- ze sprawozdań częściowych z samorządów lokalnych województwa wynika również, że w przypadku powiatów specjaliści mają dyżury w określone dni tygodnia (każda osoba z terenu danego powiatu ma możliwość skorzystania z ich wsparcia, w przypadku braku możliwości dojazdu, specjaliści udają się do

- miejsca zamieszkania konkretnej osoby/rodziny), natomiast w gminach dyżury prawnika oraz psychologa odbywają się 1-3 razy w miesiącu, część gmin kieruje klientów do podmiotów powiatowych;
- niektóre gminy zwróciły uwagę na brak terapeutów (ich funkcje wykonują w ograniczonym zakresie pracownicy socjalni), ograniczone środki lub ich brak na zatrudnienie specjalistów (np. psychiatry dziecięcego), problemy komunikacyjno-transportowe, fakt oddalenia (20-36 km) poradni psychologiczno-pedagogicznej;
 - zwrócono uwagę na niewystarczającą liczbę asystentów rodziny (brak środków finansowych) oraz ich ograniczone możliwości ekonomiczne na dojazd do rodzin;
 - dzięki partnerstwu MOPS w Działdowie i Działdowskiego Centrum Caritas funkcjonuje poradnictwo rodzinne w ramach wdrażanego pilotażowo projektu „Standardy w pomocy”;
 - jeden z powiatów użył określenia „słaba” w odniesieniu do dostępności do specjalistów pracujących z rodziną na obszarach wiejskich;
 - interesującą inicjatywą są terenowe punkty porad prawnych i obywatelskich świadczące usługi z zakresu prawa, pomocy społecznej, ochrony zdrowia, świadczeń socjalnych i ubezpieczeń społecznych, funkcjonujące w powiecie oleckim w ramach projektu pn. „Akademia obywatelska”, realizowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego;
- 3) **nowe formy i metody pracy z rodziną** wprowadzono w 36% gmin i 22% powiatów, obejmując przede wszystkim: asystentów rodziny, Konferencję Grupy Rodzinnej, elementy Terapii Skoncentrowanej na Rozwiązaniach, mediacje, pracę socjalną, grupy wsparcia, metodę indywidualnych przypadków, opracowanie planów pomocy rodzinie, kontrakty socjalne, posiedzenia zespołów, superwizje;
- 4) działania podejmowane w zakresie wsparcia kadr pomocy i integracji społecznej w ramach różnych form doksztalcania (np. szkolenia, warsztaty, kursy) z zakresu pracy z rodziną:
- a) ważnym zadaniem przyczyniającym się do wzmocnienia realizacji polityki społecznej w województwie, w oparciu o art. 21 pkt 2 ustawy o *pomocy społecznej*, jest **organizowanie szkoleń zawodowych kadr pomocy społecznej** – w 2012 roku ze środków z budżetu Samorządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego przeprowadzono i współorganizowano 6 szkoleń dla pracowników jednostek organizacyjnych pomocy i integracji społecznej, w tym zwłaszcza:
 - szkolenie trzydniowe w formie warsztatów: „Praca z dziećmi i młodzieżą z rodzin dysfunkcyjnych wymagającą szczególnego wsparcia, zagrożoną przemocą, maltretowaniem i molestowaniem seksualnym. Nadpobudliwość seksualna młodzieży. Problemy wczesnej inicjacji seksualnej”, którego celem było m.in. zdobycie/pogłębienie wiedzy i umiejętności z zakresu podstaw Terapii Krótkoterminowej Skoncentrowanej na Rozwiązaniach jako metody wspomagania w radzeniu sobie z problemami w pracy z „trudnym dzieckiem”;
 - b) do rezultatów wdrażania Projektu systemowego pn. „Efektywnie, Fachowo, Skutecznie na Warmii i Mazurach” realizowanego przez ROPS można m.in. zaliczyć:
 - przeprowadzenie modułów szkoleniowych skierowanych do pracowników jednostek pomocy i integracji społecznej oraz organizacji pozarządowych (szczegółowe dane przedstawia poniższa tabela);

Tabela 9 Moduły szkoleniowe skierowane w roku 2012 do pracowników jednostek pomocy i integracji społecznej oraz organizacji pozarządowych w ramach wdrażania Projektu systemowego „Efektywnie, Fachowo, Skutecznie na Warmii i Mazurach” realizowanego przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej

Tytuł	Liczba przeszkolonych pracowników pomocy społecznej
Akademia innowacyjnych metod pracy z klientem zagrożonym wykluczeniem społecznym	102
Animator społeczności lokalnej - kuźnia liderów środowiskowych	80
Zarządzanie pracą wolontariusza-jak pozyskać i zatrzymać kandydata na wartościowego pracownika	62
Aktywizacja zawodowa i społeczna osób niepełnosprawnych z zaburzeniami psychicznymi	120
Animacja lokalnych sieci na rzecz przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu	151
Strategia interwencji kryzysowej czyli jak skutecznie pomagać osobom w kryzysie	88
Wsparcie utworzonych w 2011 r. na Warmii i Mazurach zespołów interdyscyplinarnych	97
Umiejętność migania tratwą w komunikacji z os. z zaburzeniami słuchu i mowy	30
Umiejętność migania jako klucz	59
Prawo Zamówień Publicznych w instytucjach pomocy społecznej	103
Wdrażanie projektów systemowych w 2012 – szkolenie dla kadry kierowniczej instytucji pomocy i integracji społecznej oraz instytucji rynku pracy	148
Studia podyplomowe o kierunku Ekonomia Społeczna	30

Źródło: opracowanie własne ROPS

- c) w ramach *Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w Województwie Warmińsko-Mazurskim lata 2011-2014* przeprowadzono 3 szkolenia obejmujące tematykę pomocy i wsparcia osobom i rodzinom doświadczającym sytuacji kryzysowych, w tym głównie związanych z przemocą w rodzinie, w których wzięły udział 242 osoby m.in. pracownicy socjalni, policjanci, pedagodzy, kuratorzy, psycholodzy oraz przedstawiciele innych zawodów;
- d) 63% gmin oraz 61% powiatów zadeklarowało w przesłanych materiałach częściowych wsparcie kadry pomocy i integracji społecznej, realizowane przez powiatowe centra pomocy rodzinie, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie – głównie w ramach szkoleń z zakresu pracy z rodziną;
- 5) działania w zakresie **rozwoju i promocji form opieki zastępczej i rodzinnej**, m.in.:
- a) Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie 5 grudnia 2012 r. zorganizował w Olsztynie konferencję podsumowującą wdrażanie przez Samorząd Województwa ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o *wsparciu rodziny i systemie pieczy zastępczej* w województwie warmińsko-mazurskim:
 - na spotkaniu przedstawiono stan prac nad *Wojewódzkim Programem Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej w Województwie Warmińsko-Mazurskim na lata 2013-2017* oraz podjęte działania, dotyczące powołania i prowadzenia Warmińsko-Mazurskiego Ośrodka Adopcyjnego z Filiami w Elblągu i Elku.
 - b) w obszarze działań na rzecz rodziny istotną rolę odegrała ustawa z dnia 9 czerwca 2011 roku o *wsparciu rodziny i systemie pieczy zastępczej* – procedury adopcyjne przejęła nowo

utworzona jednostka budżetowa Samorządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego o nazwie „**Warmińsko-Mazurski Ośrodek Adopcyjny w Olsztynie**”, który funkcjonuje od 1 stycznia 2012 r., natomiast jego filie w Elku i Elblągu – od lutego 2012 r.

Wśród najważniejszych działań omawianego podmiotu można wymienić m.in.:

- zgłoszenie się 70 par zainteresowanych przysposobieniem dziecka oraz 21 par, które chcą przysposobić kolejne dziecko (szkolenia rozpoczęły się we wrześniu i zakończyły się w grudniu 2012 r.);
 - dodatkowo do Ośrodka Adopcyjnego w Olsztynie i Filii zgłoszono 610 dzieci z uregulowaną sytuacją prawną, do przysposobienia zakwalifikowano 217 dzieci, dla 113 dzieci pozyskano odpowiednie rodziny (procedura przysposobienia została zakończona w 2012 r. prawomocnym postanowieniem sądu rodzinnego), dla 29 dzieci sądy ustanowiły tzw. preadopcje (przysposobienia będą orzeczone w 2013 r.);
 - jednym z zadań Warmińsko-Mazurskiego Ośrodka Adopcyjnego jest także prowadzenie Wojewódzkiego Banku Danych o dzieciach z terenu województwa oczekujących na przysposobienie;
- c) 31% samorządów gminnych i 89% samorządów powiatowych promowało formy opieki zastępczej i rodzinnej poprzez:
- kampanie w lokalnych mediach (ogłoszenia i wywiady w prasie, radio);
 - zamieszczanie informacji na stronach internetowych;
 - rozpowszechnianie plakatów i ulotek;
 - przekazywanie informacji podczas lokalnych imprez (np. dożynek gminnych i powiatowych, letnich festynów szkolnych) oraz w ramach ogłoszeń parafialnych w kościołach;
 - bieżące informowanie klientów pcp;
 - w powiecie giżyckim – reklamy na samochodach służbowych: „Zostań zawodową rodziną zastępczą”;
- 6) część gmin i powiatów podejmowała **działania i inicjatywy na rzecz wspierania aktywności społecznej** (70% samorządów gminnych i 50% samorządów powiatowych) oraz **zawodowej** (odpowiednio: 68% i 44%) **rodzin w zaspokajaniu potrzeb życiowych**, w tym m.in.:
- organizowano spotkania z doradcą zawodowym (nauka samodzielnego poszukiwania pracy, pisania CV), pomoc w kompletowaniu dokumentacji w ubieganiu się o zatrudnienie;
 - realizowano „pomoc sąsiedzka” – tj. angażowano podopiecznych GOPS w Markusach w pomoc osobom wymagającym opieki osób trzecich w celu zmiany wizerunku osoby korzystającej ze świadczeń pomocy społecznej w odbiorze społeczności lokalnej oraz wzrostu samooceny wśród pomagających.

III. W zakresie przyjętych dla celu operacyjnego 1.2. wskaźników można zaobserwować trendy, które obrazuje poniższa tabela:

Tabela 10 Wskaźniki służące ocenie realizacji celu operacyjnego 1.2. SPS WW-M

Wskaźnik	Wartość wskaźnika			
	2009	2010	2011	2012
Współczynnik aktywności zawodowej ogółem (w%)	52,4	53,5	52,2	51,4
Liczba rodzin zastępczych	2.454	2.420	2.423	2.113
Liczba dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych	3.731	3.733	3.772	3.147

Zródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań MPiPS-03 i danych GUS BDL

Cel operacyjny 1.3.

Rodzina silniejsza i odpowiedzialna za swój los, tworząca lepsze warunki prawidłowego rozwoju i opieki wszystkim swoim członkom.

W ramach wskazanego celu operacyjnego 1.3. wyznaczono do realizacji w SPS WW-M następujące działania:

- 1.3.1. Inicjowanie działań na rzecz pomocy rodzinom znajdującym się w kryzysie w zakresie odpowiedzialności za los rodziny i dzieci.
- 1.3.2. Promowanie rodziny jako wartości w ramach wspierania i organizowania różnych inicjatyw (np. Dni Rodziny, konkursy, warsztaty).
- 1.3.3. Opracowanie oraz realizacja programów i projektów przez podmioty działające na rzecz rodziny.
- 1.3.4. Współpraca podmiotów pracujących na rzecz rodziny z mediami, organizacjami pozarządowymi, szkołami w zakresie kreowania i upowszechniania pozytywnych wzorców funkcjonowania rodziny.
- 1.3.5. Popularyzowanie i promowanie modelu zdrowego stylu życia.
- 1.3.6. Inicjowanie działań samorządów lokalnych na rzecz rozwiązywania problemów rodziny.

Działania podejmowane przez realizatorów Strategii w roku 2012 w ramach ww. celu operacyjnego:

- I. Analiza ankiet nadesłanych przez ośrodki pomocy społecznej i powiatowe centra pomocy rodzinie pozwala stwierdzić, że w ramach działań podjętych w obrębie celu operacyjnego 1.3. SPS WW-M przez samorzady gminne i powiatowe województwa warmińsko-mazurskiego osiągnięto wyniki o charakterze „twardym”, które prezentuje poniższa tabela.

Tabela 11 „Twarde” wyniki podjętych działań w ramach celu operacyjnego 1.3. SPS WW-M przez samorzady gminne i powiatowe województwa warmińsko-mazurskiego

Lp	Miernik	Samorzady gminne	Samorzady powiatowe
1	Liczba podmiotów, które realizują programy i projekty na rzecz rodziny	454	27
2	Liczba programów realizowanych przez podmioty działające na rzecz rodziny	390	30
3	Liczba osób objętych programami realizowanymi przez podmioty działające na rzecz rodziny	38.187	1.416

l.p	Miernik	Samorządy gminne	Samorządy powiatowe
4	Liczba projektów realizowanych przez podmioty działające na rzecz rodziny	242	21
5	Liczba osób objętych projektami realizowanymi przez podmioty działające na rzecz rodziny	18.369	672

Uwaga: samorządy gminne – N=110, samorządy powiatowe – N=18

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z ośrodków pomocy społecznej i powiatowych centrów pomocy rodzinie województwa warmińsko-mazurskiego

II. W ramach działań podjętych w obrębie celu operacyjnego 1.3. SPS WW-M w roku 2012 wyróżnia się dane o charakterze „miękkim”, w tym:

- 1) inicjowanie działań na **rzecz pomocy rodzinom znajdującym się w kryzysie w zakresie odpowiedzialności za los rodziny i dzieci**, m.in.:
 - a) informacje przekazane przez Warmińsko-Mazurski Urząd Wojewódzki w Olsztynie dotyczyły konkursów ogłoszonych przez Ministra Pracy i Polityki Społecznej w ramach *Resortowych programów wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej na rok 2012*:
 - w ramach otwartego konkursu ofert MPiPS pn. „Asystent rodziny 2012”⁴ 65 gmin województwa warmińsko-mazurskiego wykorzystało środki z budżetu państwa w wysokości 996.365,85 zł, w ramach których zatrudnionych zostało 105 asystentów rodziny, a pomocą zostały objęte 1.222 rodziny z problemami opiekuńczo-wychowawczymi;
 - w ramach otwartego konkursu ofert MPiPS pn. „Szkolenia rodzin zastępczych, osób prowadzących rodzinne domy dziecka oraz dyrektorów placówek opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego”⁵ – 16 jednostek powiatowych województwa warmińsko-mazurskiego otrzymało dotację z budżetu państwa na podstawie umów w łącznej wysokości 202.422 zł, które zorganizowały łącznie 39 szkoleń (1.607 godzin);
 - b) w 69% gmin i 61% powiatów podejmowane były działania na rzecz pomocy rodzinom znajdującym się w kryzysie w zakresie odpowiedzialności za los rodziny i dzieci, zwłaszcza w formie udzielonego poradnictwa prawnego i psychologicznego oraz objęcia rodzin opieką pracowników socjalnych oraz asystentów rodziny;
- 2) **promowanie rodziny jako wartości** w ramach wspierania i organizowania różnych inicjatyw (np. Dni Rodziny, konkursy, warsztaty):
 - a) istotnym przedsięwzięciem inicjowanym i organizowanym przez Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego oraz przez Radę ds. Rodzin Województwa Warmińsko-Mazurskiego działającą przy Marszałku Województwa Warmińsko-

⁴ Konkurs ogłoszony przez Ministra Pracy i Polityki Społecznej w ramach *Resortowego programu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej na rok 2012* „Asystent Rodziny”. Cel programu: wspomaganie jednostek samorządu terytorialnego szczebla gminnego w budowaniu systemu wspierania rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych poprzez dofinansowanie zatrudnienia asystentów rodziny.

⁵ Konkurs ogłoszony przez Ministra Pracy i Polityki Społecznej w ramach *Resortowego programu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej na rok 2012* „Szkolenie rodzin zastępczych, osób prowadzących rodzinne domy dziecka oraz dyrektorów placówek opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego”. Cel programu: wspomaganie jednostek samorządu terytorialnego szczebla powiatowego w budowaniu systemu pieczy zastępczej poprzez szkolenia

Mazurskiego, była XIV edycja Warmińsko-Mazurskich Dni Rodziny⁶, przebiegająca pod hasłem „Mamo, Tato, bądźmy razem” – ich ideą było podkreślenie wagi trwałego małżeństwa i prawidłowo funkcjonującej rodziny dla właściwego i wszechstronnego rozwoju dzieci;

- b) w ramach XIV Warmińsko-Mazurskich Dni Rodziny miały miejsce:
- IX Wojewódzki Konkurs Literacki „W ciepłe ogniska rodzinnego”;
 - IX Wojewódzki Konkurs Plastyczny i Grafiki Komputerowej „Mama, Tata i Ja”;
 - nagrodzenie młodych wolontariuszy, laureatów edycji ogólnopolskiej oraz edycji powiatowych i gminnych XVIII Ogólnopolskiego Samorządowego Konkursu Nastolatków „Ośmiu Wspaniałych”.
 - na terenie województwa miało miejsce około 100 lokalnych konkursów: plastycznych, literackich, sportowych – w części z nich uczestniczyły dzieci wraz z rodzicami, miało to pozytywny wpływ na budowanie więzi w rodzinach oraz integrację środowisk lokalnych;
- c) najczęściej – 76% samorządów gminnych i 78% samorządów powiatowych promowało rodzinę jako wartość w ramach wspierania i organizowania Dni Rodziny:

Do ciekawych inicjatyw można zaliczyć m.in.:

- w gminie wiejskiej Bartoszyce zorganizowano konkurs fotograficzny pt. „Z rodziną najfajniej nie tylko na zdjęciu”;
 - w gminie Wydminy odbył się Turniej Eko Cup – zawody sportowe (biegi, turniej piłki nożnej, zawody kajakowe, turniej piłki siatkowej – plażowej oraz rodzinny bieg dookoła jeziora);
 - w gminie Biskupiec (powiat olsztyński) odbyły się rodzinne spotkania integracyjne w szkołach, Piknik Seniorów "Powitanie Lata" z udziałem podopiecznych dziennych domów pomocy z Jezioran, Barczewa, Mragowa, Kętrzyna, Bartoszyce oraz impreza integracyjna osób niepełnosprawnych intelektualnie „Piknik na Gdańskiej”;
 - w gminie miejskiej Nowe Miasto Lubawskie organizowano festyny, pikniki, spotkania okolicznościowe tj. Dzień Mamy i Taty, Dzień Dziecka – ze szczególnym naciskiem na zaangażowanie rodzin w przebieg uroczystości, imprez itp.;
 - ośrodki kultury organizowały warsztaty wielkanocne z rodzicami, warsztaty dla małych dzieci z rodzicami;
 - w gminie Małdyty zorganizowano warsztaty rękodzieła ludowego dla dzieci i ich rodzin w trzech świetlicach wiejskich np. zajęcia z garncarstwa, warsztaty plastyczne i wikliniarskie dla przedszkolaków;
 - w gminie Ruciane-Nida Stowarzyszenie TARCZA zorganizowało 2 pikniki strzeleckie promujące wartości rodzinne i integrację międzypokoleniową, w których wzięło udział ponad 200 osób;
- 3) opracowanie oraz realizacja **programów i projektów przez podmioty działające na rzecz rodziny**, m.in.:

⁶ Odbywają się one corocznie od 1999 roku na przełomie maja i czerwca, służąc integracji rodzin i społeczności lokalnych.

- a) w 2012 roku opracowany został *Program Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej w Województwie Warmińsko-Mazurskim na lata 2013-2017*⁷, którego celem głównym jest stworzenie warunków do możliwie pełnego rozwoju rodziny i prawidłowego jej funkcjonowania oraz rozwoju form pieczy zastępczej w województwie warmińsko-mazurskim;
- b) zadania wynikające z ustawy o *przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie* oraz określone w Krajowym Programie Przeciwdziałania Przemocy realizowane były w ramach *Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w Województwie Warmińsko-Mazurskim lata 2011-2014*;
- c) w większości gmin i powiatów województwa warmińsko-mazurskiego podmioty działające na rzecz rodziny realizowały różnego rodzaju programy i projekty, z czego:
 - wdrażane programy w gminach dotyczyły przede wszystkim: przeciwdziałania przemocy w rodzinie, rozwiązywania problemów alkoholowych i przeciwdziałania narkomani;
 - większość programów realizowanych w powiatach dotyczyła wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej;
 - samodzielne gminne programy polityki prorodzinnej były realizowane jedynie w miastach: Elbląg (*Program Działań Prorodzinnych wraz z systemem przeciwdziałania przemocy w rodzinie*) oraz Kętrzyn (*Program Polityki Prorodzinnej Miasta Kętrzyn 2007-2013*), zaś odrębny program dotyczący polityki prorodzinnej realizowany był w 2012 r. jedynie przez powiat elbląski (*Program prorodzinny powiatu elbląskiego na lata 2009-2013*);
 - w powiecie działdowskim wdrażano Powiatowy Program Profilaktyczno-Edukacyjny dla Dzieci i Młodzieży w rodzinach zagrożonych przemocą na lata 2012-2013;
 - projekty realizowane były przez gminne jednostki organizacyjne i organizacje pozarządowe w zakresie: ochrony zdrowia, pomocy społecznej, kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, zwalczania narkomanii, zajęć z dziećmi z rodzin patologicznych, kultury fizycznej i sportu;
- 4) współpraca podmiotów pracujących na rzecz rodziny z mediami, organizacjami pozarządowymi, szkołami w **zakresie kreowania i upowszechniania pozytywnych wzorców funkcjonowania rodziny**, m.in.:
 - a) istotnym elementem oddziaływania prorodzinnego w gminach i powiatach było nagłaśnianie przedsięwzięć realizowanych w ramach kolejnych XIV Warmińsko-Mazurskich Dni Rodziny dzięki mediom, tj.: m.in. na łamach „Gazety Olsztyńskiej”, w Radiu Olsztyn i rozgłoszeniach lokalnych na terenie województwa, a także za pośrednictwem Oddziału Terenowego TVP S.A. w Olsztynie, telewizji lokalnych oraz portali internetowych;
 - b) Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego współfinansował wydanie kolejnych dwóch numerów Biuletynu Rady ds. Rodzin Województwa Warmińsko-Mazurskiego (nr 28 i nr 29), zawierających materiały dotyczące szeroko pojmowanej problematyki rodzinnej, a także promujących XIV Warmińsko-Mazurskie Dni Rodziny (artykuły: „Błędy mamy i taty-praktyczny poradnik dla rodziców”, „Jak budować więzi

⁷ Program *Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej w Województwie Warmińsko-Mazurskim na lata 2013-2017* został przyjęty Uchwałą Nr XXIV/473/13 Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 26 lutego 2013 r.

- w rodzinie”, „Jak wychowywać trudne dzieci?”, „Jak uchronić dziecko przed skutkami rozwodu rodziców?”);
- c) podmioty działające na rzecz rodziny podejmowały **współpracę w zakresie kreowania i upowszechniania pozytywnych wzorców funkcjonowania rodziny**: z mediami (w 28% gmin i 33% powiatów), organizacjami pozarządowymi (w 35% gmin i 17% powiatów), szkołami (w 48% gmin i 22% powiatów), m.in.:
- poprzez przekazywanie relacji z przeprowadzonych przedsięwzięć, za pośrednictwem lokalnych mediów – prasa, radio, telewizja, Internet np. w Powiecie Nowomiejskim odbyła się konferencja pt.; „Interdyscyplinarność w działaniu w przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie” (relacja w lokalnej telewizji, artykuł w gazecie lokalnej oraz na stronach internetowych gazet regionalnych z przebiegu przedsięwzięcia);
 - poprzez wspólną realizację projektów (np. lokalny projekt edukacyjny „Młodzi Ostródzianie rozkochani w swej krainie” – cykl zajęć z zakresu edukacji regionalnej, obywatelskiej, ekologicznej, społecznej i artystycznej);
 - poprzez ulotki, plakaty informacje w szkołach i przedszkolach;
- 5) popularyzowanie i promowanie **modelu zdrowego stylu życia**, m.in.:
- a) Olsztyńskie Centrum Wolontariatu „Spinacz” podejmowało działania oraz inicjatywy mające na celu popularyzowanie modelu zdrowego stylu życia w ramach projektu „Steps-laugh”, w zakresie którego odbyły się warsztaty promujące zdrowy styl życia, ekologię, praktykowanie jogi (joga śmiechem), gra na jembe;
- b) w zdecydowanej większości samorządów gminnych (86%) i dokładnie połowie samorządów szczebla powiatowego podejmowane były działania i inicjatywy mające na celu popularyzowanie i promowanie modelu zdrowego stylu życia, w tym m.in.:
- wdrażanie szeregu różnorodnych programów profilaktycznych w szkołach województwa warmińsko-mazurskiego;
 - w gminie miejskiej Bartoszyce, w ramach działalności Domu Dziennego Pobytu i Klubu Seniora, przeprowadzono różnego rodzaju prelekcje na temat zdrowego stylu życia (spotkanie z pracownikiem Powiatowej Stacji Sanitarno-Epidemiologicznej). Ponadto działania tego typu organizowane były przez Uniwersytet III Wieku (zajęcia gimnastyczne, nordic-walking);
 - w gminie miejskiej Ilawa odbyły się prelekcje na temat szkodliwości palenia nikotyny, spożywania alkoholu i innych używek dla dzieci i młodzieży ze świetlicy środowiskowej i MKIS, a także dla seniorów z zakresu prawidłowego odżywiania, wpływu ruchu na organizm itp.
 - Zalewskie Stowarzyszenie Alfa zorganizowało rajd rowerowy dla mieszkańców gminy Zalewo, ponadto odbył się wyjazd na łyżwy do Elbląga dla całych rodzin;
 - w gminie miejskiej Lidzbark Warmiński zorganizowany został konkurs etiud teatralnych i filmowych promujących zdrowy styl życia bez uzależnień;
 - w gminie Świątajno (powiat olecki) realizowano program „Śniadanie daje moc” (film, pogadanka, wspólne śniadanie z rodzicami, konkurs);
 - w powiecie nidzickim odbyły się wykłady, prelekcje, seminaria, pogadanki dotyczące zdrowego stylu życia oraz realizowano programy prozdrowotne np. „Bezpieczne wakacje”, „Nie pal przy mnie proszę”, „Trzymaj formę”;
 - w powiecie oleckim m.in. wdrażano powiatowy program zdrowotny Zapobieganie nadwadze i otyłości oraz przewlekłym chorobom na lata 2011-2017, zorganizowano zdrowotne weekendy (tj. 13-15 kwietnia oraz 20-22 kwietnia 2012 r. pod hasłem „Przyjdź po zdrowie i weź je sobie!”),

zorganizowano spotkanie pt. „Przeszczep – dar nowego życia” (w celu zwrócenia uwagi na wykonywanie badań profilaktycznych oraz upowszechnienia tematu transplantacji i przeszczepów), zaś podczas 2 Białych Niedzieli zorganizowanych w szpitalu oferowano bezpłatne porady dietetyczne, badanie tkanki tłuszczowej i wyliczenie wieku biologicznego, a także badanie poziomu cukru, ponadto utworzono na stronie internetowej powiatu zakładkę dotyczącą zapobiegania nadwadze i otyłości oraz chorobom przewlekłym;

6) inicjowanie działań **samorządów lokalnych na rzecz rozwiązywania problemów rodziny**, m.in.:

- a) w ramach *Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w Województwie Warmińsko-Mazurskim lata 2011-2014* podczas spotkań z przedstawicielami samorządów lokalnych poruszane były zagadnienia dotyczące problemów społecznych powiązanych z problemem przemocy w rodzinie, w tym podczas zorganizowanej w Kromerowie w listopadzie 2012 r. wojewódzkiej naradzie gminnych pełnomocników ds. rozwiązywania problemów uzależnień oraz przedstawicieli PCPR-ów oraz spotkania w Specjalistycznych Ośrodkach Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie w Olsztynie, Olecku i Elblągu, które pozwoliły przybliżyć instytucjom i ośrodkom pomocy społecznej rolę i zadania tych placówek w systemie pomocy ofiarom przemocy w rodzinie;
- b) działania i inicjatywy na rzecz rozwiązywania problemów rodziny podejmowano w większości gmin i powiatów województwa warmińsko-mazurskiego, do których można zwłaszcza zaliczyć:
 - pracę socjalną;
 - udzielania wsparcia materialnego i rzeczowego;
 - działania asystenta rodziny;
 - realizację programów i projektów, zwłaszcza systemowych;
 - funkcjonowanie zespołów interdyscyplinarnych;
 - działalność organizacji pozarządowych;
 - integrację środowiska lokalnego poprzez organizację np. spotkań wigilijnych i wielkanocnych, imprez plenerowych itp.;
 - organizację zajęć pozalekcyjnych dla dzieci i młodzieży;
 - konsultacje psychologiczne, prawne, pedagogiczne, terapię dla osób uzależnionych i współuzależnionych;
 - realizację działań edukacyjno-wychowawczych, poradnictwo i profilaktykę uzależnień;
 - aktywizację społeczną i zawodową (w ramach KIS).

III. W zakresie przyjętych dla celu operacyjnego 1.3. wskaźników można zaobserwować trendy, które obrazuje poniższa tabela:

Tabela 12 Wskaźniki służące ocenie realizacji celu operacyjnego 1.3. SPS WW-M

Wskaźnik	Wartość wskaźnika			
	2009	2010	2011	2012
Powierzchnia użytkowa mieszkania przypadająca na 1 osobę; (w m ² i w%, gdzie Polska=100%)	22,1 m ² (89,8%)	22,4 m ² (90,0%)	dane nie zasilone z GUS BDL*	dane nie zasilone z GUS BDL*

Wskaźnik	Wartość wskaźnika			
	2009	2010	2011	2012
Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w relacji do średniej krajowej (wyrażony w%)	83,00%	83,80%	83,30%	84,10%
Liczba przestępstw stwierdzonych w zakończonych postępowaniach przygotowawczych przeciwko rodzinie i opiece	1.805	1.503	1.485	dane nie zasilone z GUS BDL*

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL

* w chwili opracowywania niniejszego raportu (sierpień 2013 r.) wskazane dane nie były dostępne w GUS BDL.

2.2. PRIORYTET II Wzmacnianie integracji społecznej

Cel strategiczny: Osoby z grup społecznych zagrożonych wykluczeniem społecznym biorą aktywniejszy udział w rozwiązywaniu swoich problemów i uczestniczą w życiu społeczności lokalnej

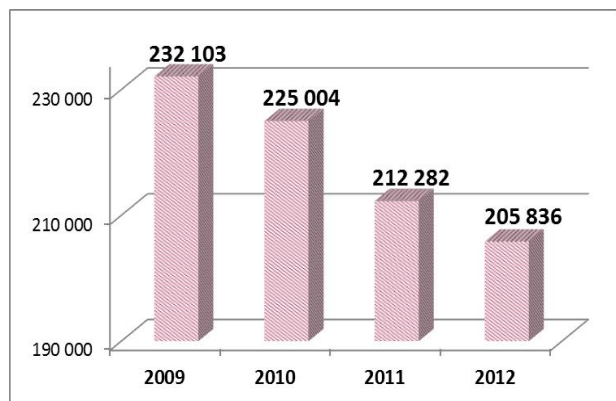
2.2.1. Analiza wskaźnikowa realizacji celu strategicznego Priorytetu II Strategii

Dla umożliwienia sporządzenia oceny realizacji celu strategicznego „Osoby z grup społecznych zagrożonych wykluczeniem społecznym biorą aktywniejszy udział w rozwiązywaniu swoich problemów i uczestniczą w życiu społeczności lokalnej” w dokumencie SPS WW-M wyznaczone zostały następujące wskaźniki:

- liczba osób i rodzin objętych pomocą społeczną w województwie – wykres 7 i 8;
- procent osób objętych pomocą społeczną w stosunku do ogólnej liczby mieszkańców województwa – wykres 9.

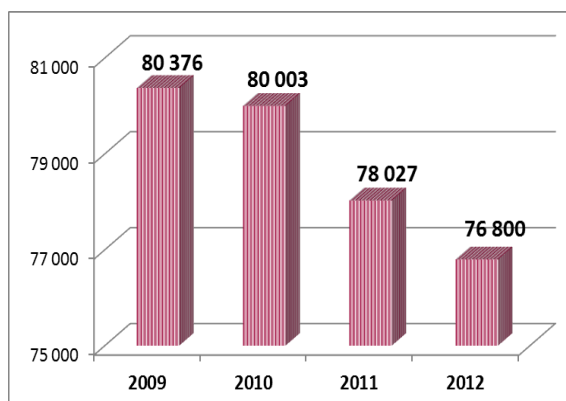
W zakresie przyjętych dla powyższego celu strategicznego wskaźników można zaobserwować następujące trendy:

Wykres 7 Liczba osób w rodzinach objętych pomocą społeczną w województwie warmińsko-mazurskim

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MPiPS-03

Wykres 8 Liczba rodzin objętych pomocą społeczną w województwie warmińsko-mazurskim

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MPiPS-03

Dane dotyczące wskaźnika „liczba osób i rodzin objętych pomocą społeczną w województwie” zaprezentowane zostały na dwóch powyższych wykresach.

Informacje zawarte w tej części dokumentu przedstawiają liczbę rodzin i osób korzystających ze świadczeń z systemu pomocy społecznej (bez względu na rodzaj, formę i źródło finansowania) w województwie warmińsko-mazurskim w latach 2009-2012.

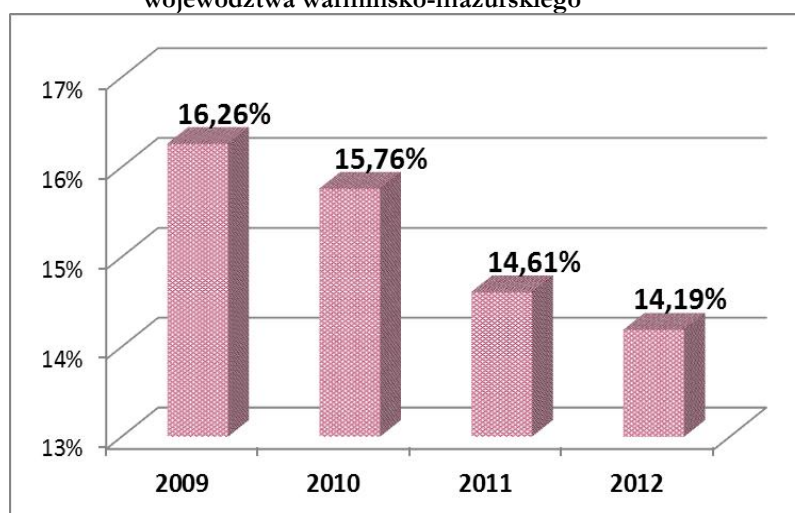
Na terenie województwa w roku 2012 (bez względu na rodzaj, formę oraz źródło finansowania) świadczeniami z pomocy społecznej realizowanymi przez ośrodki pomocy społecznej i powiatowe centra pomocy rodzinie objęto **76.800 rodzin**, a w tych rodzinach **205.836 osób**. w porównaniu do roku 2011 liczba rodzin objętych ww. świadczeniami zmniejszyła się 1,69%, zaś liczba osób w rodzinach – o 3,31%.

Warto zaznaczyć, że analizując natężenie korzystania ze świadczeń pomocy społecznej na poziomie gmin można stwierdzić, że w roku 2012 w 7 gminach województwa powyżej 30% ludności objętej było świadczeniami pomocy społecznej, z czego w gminie Sorkwity z pomocy korzystała ponad połowa jej mieszkańców. Poniżej 10% mieszkańców pobierało świadczenia z pomocy społecznej w 12 gminach województwa (miasto Olsztyn, gmina miejska Działdowo, gmina Stawiguda, gmina miejska Iława, gmina miejska Elk, gmina miejska Lubawa, gmina Dywity, gmina miejska Lidzbark Warmiński, gmina miejska Mragowo, gmina Purda, miasto Elbląg, gmina miejska Giżycko).

Dość znaczące tempo spadku można zaobserwować w przypadku wskaźnika „**procent osób objętych pomocą społeczną w stosunku do ogólnej liczby mieszkańców województwa**”, co obrazuje wykres zamieszczony poniżej.

W skali całego regionu osoby pobierające świadczenia z systemu pomocy społecznej w roku 2012 stanowiły **14,19%**, co daje 142 osoby/1.000 mieszkańców województwa. Liczba ta obejmuje świadczenia realizowane przez ops-y i pcpr-y zarówno w ramach ustawowych zadań własnych, jak i zleconych.

Wykres 9 Procent osób w rodzinach objętych pomocą społeczną w stosunku do ogólnej liczby mieszkańców województwa warmińsko-mazurskiego

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań MPiPS-03

Realny wpływ na stopniowe zmniejszanie się liczby osób korzystających z pomocy społecznej w latach 2009-2012 miało wdrażanie w regionie aktywnej polityki społecznej oraz wypracowywanie i wdrażanie przez instytucje pomocy społecznej innowacyjnych form wsparcia skierowanych do osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, a także wykorzystywanie wzorców i wymiana dobrych praktyk. Wśród instrumentów aktywnej polityki społecznej, wdrażanej w województwie warmińsko-mazurskim, można zwłaszcza wyróżnić:

- instrumenty społeczno-zawodowe (roboty publiczne, prace społecznie użyteczne, zatrudnienie socjalne, szkolenia, kursy);
- instrumenty edukacyjne (uzupełnianie wykształcenia, zmiana zawodu wyuczonego);
- zdrowotne (programy korekcyjne w przypadku stosowania przemocy w rodzinie, terapia rodzinna);

- instrumenty społeczne (udział w WTZ, wolontariat, udział w imprezach o charakterze kulturalny, sportowym, turystycznym realizowanych w ramach programów aktywizacji lokalnej).⁸

Poniżej zamieszczono podjęte inicjatywy i przedsięwzięcia w ramach wdrażania celów operacyjnych Priorytetu II *Strategii*.

2.2.2. Realizacja celów operacyjnych Priorytetu II *Strategii*

Cel operacyjny 2.1.

Coraz większa aktywizacja i integracja osób starszych oraz lepsze wykorzystanie ich potencjału w środowisku lokalnym.

W ramach wskazanego celu operacyjnego 2.1. wyznaczono do realizacji w SPS WW-M następujące działania:

- 2.1.1. Udzielanie wsparcia rodzinie w opiece nad osobą starszą poprzez zwiększanie dostępności i rozwój środowiskowych usług opiekuńczych (w tym specjalistycznych) oraz usług rehabilitacyjnych.
- 2.1.2. Rozwój różnego typu placówek w regionie oraz w środowiskach lokalnych adekwatnych do potrzeb osób starszych.
- 2.1.3. Opracowywanie i realizacja programów i projektów na rzecz aktywizacji osób starszych.
- 2.1.4. Zlecenie organizacjom pozarządowym zadań publicznych i usług z zakresu pomocy społecznej w obszarze wsparcia osób starszych.
- 2.1.5. Rozwój lokalnych form aktywizacji społecznej i wsparcia na rzecz osób starszych (w tym np. klubów seniora, Uniwersytetów III Wieku i innych).
- 2.1.6. Promocja i wspieranie idei wolontariatu na rzecz i wśród osób starszych.
- 2.1.7. Inicjowanie i organizacja spotkań, imprez, przedsięwzięć integracyjnych dla osób starszych, w tym z udziałem lokalnych społeczności.
- 2.1.8. Rozwój współpracy z organizacjami pozarządowymi na rzecz rozwiązywania problemów osób starszych.

Działania podejmowane przez realizatorów Strategii w roku 2012 w ramach ww. celu operacyjnego:

- I. Analiza ankiet nadesłanych przez ośrodki pomocy społecznej i powiatowe centra pomocy rodzinie pozwala stwierdzić, że w ramach działań podjętych w obrębie celu operacyjnego 2.1. SPS WW-M przez samorzady gminne i powiatowe województwa warmińsko-mazurskiego osiągnięto wyniki o charakterze „twardym”, które prezentuje poniższa tabela.

⁸ Cyt. za: Ryszard Szarfenberg, *Rodzaje i formy aktywnej polityki społecznej*, w: Grażyna Firlit-Fesnak, Małgorzata Szyłko-Skoczny (red.), *Polityka społeczna*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2009, s. 412.

Tabela 13 „Twarde” wyniki podjętych działań w ramach celu operacyjnego 2.1. SPS WW-M przez samorzady gminne i powiatowe województwa warmińsko-mazurskiego

l.p.	Miernik	Samorzady gminne	Samorzady powiatowe
1	Liczba rodzin, którym udzielono wsparcia w opiece nad osobą starszą.	5.737	1.090
2	Liczba osób objętych usługami opiekuńczymi.	4.937*	<i>nie dotyczy</i>
3	Liczba osób objętych specjalistycznymi usługami opiekuńczymi.	459*	<i>nie dotyczy</i>
4	Liczba osób objętych usługami rehabilitacyjnymi.	5.521	24.647
5	Liczba podmiotów, które realizowały programy i projekty na rzecz aktywizacji osób starszych.	115	11
6	Liczba realizowanych programów na rzecz aktywizacji osób starszych.	44	5
7	Liczba osób objętych programami na rzecz aktywizacji osób starszych.	33.512	543
8	Liczba realizowanych projektów na rzecz aktywizacji osób starszych.	84	9
9	Liczba osób objętych projektami na rzecz aktywizacji osób starszych.	2.942	360
10	Liczba zawartych umów z organizacjami pozarządowymi na realizację zadań z zakresu pomocy społecznej w obszarze wsparcia osób starszych.	59	7
11	Liczba organizacji pozarządowych, którym udzielono dotacji na realizację zadań z zakresu pomocy społecznej w obszarze wsparcia osób starszych.	52	6
12	Kwota udzielonego organizacjom pozarządowym dofinansowania na realizację zadań z zakresu pomocy społecznej w obszarze wsparcia osób starszych.	14.416.723 zł	482.019 zł
13	Liczba osób starszych – uczestników ww. zadań zleconych do realizacji organizacjom pozarządowym.	3.414	546
14	Liczba osób starszych - uczestników:		
	a klubów seniora	3.732	40
	b Uniwersytetów Trzeciego Wieku	3.755	418
	c inne (np. związki emerytów i rencistów, koła gospodyń wiejskich)	1.937	0
15	Liczba wolontariuszy działających na rzecz osób starszych.	531	257
16	Liczba wolontariuszy – osób starszych.	361	50
17	Liczba spotkań/ imprez/ przedsięwzięć integracyjnych z udziałem osób starszych.	42.991	78
18	Liczba spotkań/ imprez/ przedsięwzięć integracyjnych dla osób starszych z udziałem lokalnych społeczności.	42.193	60
19	Liczba organizacji pozarządowych z którymi współpracowano na rzecz rozwiązywania problemów osób starszych.	147	21

Uwaga: samorzady gminne – N=110, samorzady powiatowe – N=18

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z ośrodków pomocy społecznej i powiatowych centrów pomocy rodzinie województwa warmińsko-mazurskiego

* Dane ze sprawozdania MPiPS-03

II. W ramach działań podjętych w obrębie celu operacyjnego 2.1. SPS WW-M w roku 2012 wyróżnia się dane o charakterze „miękkim”, w tym:

- 1) udzielanie **wsparcia rodzinie w opiece nad osobą starszą** poprzez zwiększenie dostępności i rozwój **środowiskowych usług opiekuńczych** (w tym **specjalistycznych**) oraz **usług rehabilitacyjnych**:
 - a) 84% gmin w przesłanych ankietach zadeklarowało fakt udzielania wsparcia dla rodzin w opiece nad osobą starszą (w tym zwłaszcza poprzez opiekę i wsparcie pielęgniarek środowiskowych, organizację pomocy sąsiedzkiej w funkcjonowaniu osoby starszej w środowisku, pomoc w załatwieniu spraw urzędowych, wsparcie finansowe na zakup leków oraz dojazd do specjalistów, poradnictwo socjalne, prawne, rodzinne) oraz 33% powiatów województwa warmińsko-mazurskiego (m.in. praca socjalna, wsparcie psychologiczne, prawne, poprzez umieszczanie osób w DPS);
 - b) na podstawie nadesłanych ankiet można stwierdzić, iż:
 - **usługi opiekuńcze** realizowane były w 95% gmin;
 - **specjalistyczne usługi opiekuńcze** realizowane były w 29% gmin;
 - **usługi rehabilitacyjne** realizowane były w 21% gmin i 44% powiatów;
- 2) rozwój różnego typu **placówek** w regionie oraz w środowiskach lokalnych adekwatnych do potrzeb **osób starszych** przedstawia poniższa tabela:

Tabela 14 Typy placówek pomocy społecznej działające na rzecz osób starszych w województwie warmińsko-mazurskim w latach 2009-2012

Rodzaj placówki	Lata	Liczba podmiotów	Liczba uczestników/miejsc
Dzienne Domy Pomocy	2009	22	925
	2010	22	955
	2011	22	945
	2012	21	930
Domy Pomocy Społecznej	2009	20	1.350
	2010	20	1.400
	2011	20	1.400
	2012	20	1.400
Rodzinne Domy Pomocy	2009	3	13
	2010	4	18
	2011	5	22
	2012	6	34
Placówki zapewniające całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub osobom w podeszłym wieku (działalność gospodarcza, zgodnie z art. 67 ust.1 ustawy o pomocy społecznej., prowadzona po uzyskaniu zezwolenia Wojewody Warmińsko-Mazurskiego)	2009	6	187
	2010	6	182
	2011	9	224
	2012	9	242

Rodzaj placówki	Lata	Liczba podmiotów	Liczba uczestników/miejsc
Środowiskowe Domy Samopomocy*	2009	42 + 4 filie	1.778
	2010	46 + 4 filie	2.045
	2011	53 + 4 filie	2.315
	2012	57 + 4 filie	2.557

Uwaga: Środowiskowe domy samopomocy są ośrodkami wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi; w zajęciach prowadzonych przez ŚDS mogą uczestniczyć również osoby starsze

Źródło: opracowanie własne na podstawie informacji z ośrodków pomocy społecznej i powiatowych centrów pomocy rodzinie według stanu na dzień 31 grudnia danego roku

- 3) opracowywanie i realizacja **programów i projektów na rzecz aktywizacji osób starszych**, m.in.:
- a) realizacja przez Samorząd Województwa programu na rzecz osób starszych na lata 2009-2013 „Pogodna i bezpieczna jesień życia na Warmii i Mazurach”, mającego na celu poprawę jakości życia i funkcjonowania osób starszych oraz kształtowanie pozytywnego wizerunku starości w świadomości społecznej, współpracę międzypokoleniową i rzecznictwo interesów, w ramach którego w roku 2012 m.in.:
 - zorganizowano dwie konferencje dotyczące zagadnień i kwestii pomocy osobom starszym tj. Wojewódzką Konferencję inaugurującą obchody Europejskiego Roku Aktywności Osób Starszych i Solidarności Międzypokoleniowej na Warmii i Mazurach w roku 2012 oraz V Wojewódzką Konferencję z okazji Międzynarodowego Dnia Osób Starszych „Trzeci Wiek – na start!”;
 - zorganizowano spotkanie informacyjno-promocyjne na temat Rządowego Programu na Rzecz Aktywności Osób Starszych na lata 2012-2013;
 - ufundowano nagrodę rzeczową dla Warmińsko-Mazurskiego Uniwersytetu Trzeciego Wieku w Olsztynie – laureata IX Konkursu Godni Naśladowania w kategorii na najlepszą inicjatywę na rzecz osób starszych za całokształt wieloletnich działań na rzecz osób starszych;
 - b) programy na rzecz aktywizacji osób starszych realizowane były przez 16% gmin oraz 6% powiatów regionu, wśród których można wymienić m.in.:
 - „Program wspierania aktywności i zapobiegania wykluczeniu społecznemu seniorów na lata 2010-2015” realizowany w gminie miejskiej Działdowo;
 - Program na rzecz poprawy sytuacji osób starszych „Razem można więcej i lepiej” realizowany w gminie Reszel;
 - „Program działań na rzecz osób starszych w Nowym Mieście Lubawskim na lata 2010-2015”;
 - „Program dla Osób Starszych Miasta Olsztyna na lata 2010-2015”;
 - „Elbląski program na rzecz osób starszych na lata 2009-2013”;
 - Program specjalny „PRACA – dla 50-latka” w powiecie piskim (realizowany przez PUP Pisz);
 - c) projekty na rzecz aktywizacji osób starszych realizowane były 18% gmin oraz 22% powiatów regionu, wśród których można wymienić zwłaszcza:
 - aktywizację społeczną osób starszych w gminie Prostki w ramach projektu „Seniorzy na scenę” realizowanego w ramach Rządowego Programu na Rzecz

- Aktywności Osób Starszych (warsztaty teatralne i muzyczne, zakup strojów ludowych, przygotowanie inscenizacji teatralnej);
- realizowany w gminie Wieliczki projekt pt. „Młodość plus doświadczenie znaczy zadowolenie”, mający na celu na celu integrację międzypokoleniową;
 - zrealizowane przez stowarzyszenia z terenu powiatu braniewskiego projekty: „Muzyczna majówka seniorów 2012”, „Powiatowy przegląd śpiewaczy – od przedszkola do seniora”, „Uprawiaj sport – sprawdzaj się w zawodach”;
- 4) **zlecenie organizacjom pozarządowym zadań publicznych i usług** z zakresu pomocy społecznej w obszarze wsparcia osób starszych:
- a) Wojewoda Warmińsko-Mazurski ogłosił konkurs dla organizacji pozarządowych na realizację zadania: „Aktywizacja i przeciwdziałanie marginalizacji osób starszych”, w ramach którego wsparcie otrzymało 5 organizacji z terenu województwa na realizację 6 projektów na kwotę 99.407.00 zł (cel główny: aktywizowanie osób starszych m.in. poprzez tworzenie klubów seniora, włączenie osób starszych w działania na rzecz środowisk lokalnych, rozwijanie zainteresowań, aktywne spędzanie wolnego czasu, poszerzanie wiedzy z zakresu zdrowego odżywiania a także organizowanie spotkań tematycznych itp.);
 - b) w ramach otwartego konkursu ofert na wykonanie zadań publicznych Samorządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego z zakresu pomocy społecznej, w tym polityki prorodzinnej, dofinansowano realizację 21 zadań zleconych, o łącznej wartości przekazanych dotacji 149.000 zł, z czego 7 zadań, o łącznej wartości 52.500 zł dotyczyło szeroko pojętej aktywizacji osób starszych, w tym m.in.:
 - dofinansowano działalność Wojewódzkich Rzeczników Praw Osób Starszych oraz wydawanie czasopisma „GENERACJA”;
 - zrealizowano warsztaty/kursy aktywizujące seniorów;
 - zorganizowano imprezy integrujące środowiska osób starszych oraz spotkania budujące solidarność międzypokoleniową;
 - wspierano rozwój wolontariatu osób starszych i na rzecz osób starszych;
 - promowano pozytywny wizerunek seniorów;
 - c) w 27% gmin oraz 11% powiatów województwa warmińsko-mazurskiego zlecano organizacjom pozarządowym zadania publiczne i usługi z zakresu pomocy społecznej w obszarze wsparcia osób starszych (dotyczyły one przede wszystkim: zlecenia usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych, opieki paliatywnej, szeroko pojętej aktywizacji społecznej osób starszych);
- 5) na terenie województwa warmińsko-mazurskiego osobom starszym udzielano również wsparcia w ramach:
- **klubów seniora** (38% gmin i 11% powiatów w regionie);
 - **Uniwersytetów Trzeciego Wieku** (21% gmin i 33% powiatów);
 - **innych form** (22% gmin i 6% powiatów) np. koła emerytów i rencistów, koła zainteresowań i chóry kościelne, koła gospodyń wiejskich;
- 6) w ramach **promocji i wspierania idei wolontariatu na rzecz i wśród osób starszych** podjęto następujące działania:
- a) Olsztyńskie Centrum Wolontariatu „Spinacz” prowadziło pośrednictwo pracy wolontaryjnej: m.in. wysyłanie wolontariuszy do Domu Pomocy Społecznej „Kombatant” w Olsztynie;
 - b) **wolontariat na rzecz osób starszych** funkcjonował w 27% gmin oraz 22% powiatów, zaś **wolontariat wśród osób starszych** – odpowiednio w 16% i 11%;

- c) **działania promujące wolontariat na rzecz osób starszych** podejmowano w 16% gmin oraz 11% powiatów, natomiast wartości te wyniosły odpowiednio 10% i 6% w przypadku **promocji wolontariatu wśród osób starszych** (np. ulotki, plakaty, podczas organizowanych festynów/pikników itp.);
- d) w 14% gmin oraz 6% powiatów podjęto działania mające na celu **wsparcie wolontariatu na rzecz osób starszych**, zaś **wśród osób starszych** w 8% samorządów gminnych województwa warmińsko-mazurskiego (z tym zakresie żaden powiat nie wykazał inicjatyw) – np. w formie nagród, wyróżnień, listów pochwalnych;
- 7) **spotkania/imprezy/przedsięwzięcia integracyjne dla osób starszych** odbyły się w 76% gmin oraz 56% powiatów województwa warmińsko-mazurskiego, zaś w 62% gmin oraz 44% powiatów **przy aktywnym uczestnictwie społeczności lokalnej** – w omawianym zakresie można wymienić zwłaszcza: festyny, spotkania okolicznościowe, wycieczki, wykłady, spotkania poetyckie, różnego rodzaju warsztaty, zajęcia muzyczne/teatralne/plastyczne, turnieje, konkursy, bale seniora, wieczorki taneczne itp.;
- 8) w 33% gmin oraz 28% powiatów podejmowana była **współpraca z organizacjami pozarządowymi na rzecz rozwiązywania problemów osób starszych**, która dotyczyła m.in.: realizacji różnego typu projektów; konsultacji przy opracowaniu programów i dokumentów, organizacji spędzania czasu wolnego osób starszych, w tym wycieczek i imprez kulturalno-edukacyjnych oraz ich wsparcia finansowego, nieodpłatnego udostępniania lokali, wymiany wiedzy i informacji.

III. W zakresie przyjętych dla celu operacyjnego 2.1. wskaźników można zaobserwować trendy, które obrazuje poniższa tabela:

Tabela 15 Wskaźniki służące ocenie realizacji celu operacyjnego 2.1. SPS WW-M

Wskaźnik	Wartość wskaźnika			
	2009	2010	2011	2012
Liczba osób objętych usługami opiekuńczymi ⁹	5.126	5.093	5.019	4.937
Liczba zadań na rzecz osób starszych zleconych do realizacji organizacjom pozarządowym przez Samorząd Województwa	1	3	7	7
Kwota przekazanego ww. dofinansowania (w PLN)	11.000	17.000	40.500	52.500
Liczba dziennych domów pomocy	22	22	22	21
Liczba miejsc w dziennych domach pomocy	925	955	945	930

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań MPiPS-03 i danych będących w zasobach ROPS

⁹ Określa ogólną liczbę osób objętych usługami opiekuńczymi – w tym osoby starsze.

Cel operacyjny 2.2.

Osoby niepełnosprawne aktywniej uczestniczą w życiu rodzinnym, społecznym i zawodowym oraz są lepiej zintegrowane ze środowiskiem otwartym na ich potrzeby i potencjał.

W ramach wskazanego celu operacyjnego 2.2. wyznaczono do realizacji w SPS WW-M następujące działania:

- 2.2.1. Rozwój usług na rzecz zapobiegania powstawaniu niepełnosprawności i ograniczania jej skutków.
- 2.2.2. Rozwój infrastruktury służącej rehabilitacji osób niepełnosprawnych i zwiększenie dostępności do usług rehabilitacyjnych.
- 2.2.3. Inicjowanie podejmowania działań aktywizujących zawodowo osoby niepełnosprawne, w tym na otwartym rynku pracy.
- 2.2.4. Zintensyfikowanie działań na rzecz wyrównywania szans edukacyjnych osób niepełnosprawnych.
- 2.2.5. Likwidacja barier we wszystkich dziedzinach życia, umożliwiającą osobom niepełnosprawnym pełnienie ról społecznych i zawodowych.
- 2.2.6. Zintegrowanie działań partnerów społecznych na rzecz osób niepełnosprawnych.

Działania podejmowane przez realizatorów Strategii w roku 2012 w ramach ww. celu operacyjnego:

- I. Analiza ankiet nadesłanych przez ośrodki pomocy społecznej i powiatowe centra pomocy rodzinie pozwala stwierdzić, że w ramach działań podjętych w obrębie celu operacyjnego 2.2. SPS WW-M przez samorzady gminne i powiatowe województwa warmińsko-mazurskiego osiągnięto wyniki o charakterze „twardym”, które prezentuje poniższa tabela.

Tabela 16 „Twarde” wyniki podjętych działań w ramach celu operacyjnego 2.2. SPS WW-M przez samorzady gminne i powiatowe województwa warmińsko-mazurskiego

l.p.	Miernik	Samorzady gminne	Samorzady powiatowe
1	Liczba osób niepełnosprawnych objętych usługami rehabilitacyjnymi.	8.485	29.896
2	Liczba osób objętych usługami na rzecz zapobiegania powstawaniu niepełnosprawności i ograniczania jej skutków.	4.485	5.869
3	Liczba podmiotów świadczących usługi rehabilitacyjne dla osób niepełnosprawnych.	75	135
4	Liczba osób niepełnosprawnych, które zostały objęte działaniami aktywizującymi zawodowo.	689	949
5	Liczba osób niepełnosprawnych, które zostały objęte działaniami aktywizującymi zawodowo na otwartym rynku pracy.	302	515
6	Liczba osób niepełnosprawnych, które zostały objęte działaniami na rzecz wyrównywania szans edukacyjnych.	422	92
7	Liczba działań i inicjatyw ogółem podjętych przez partnerów społecznych na rzecz osób niepełnosprawnych.	80	112

l.p.	Miernik	Samorządy gminne	Samorządy powiatowe
8	Liczba wszystkich partnerów społecznych, którzy podjęli działania na rzecz osób niepełnosprawnych.	206	75

Uwaga: samorządy gminne – N=110, samorządy powiatowe – N=18

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z ośrodków pomocy społecznej i powiatowych centrów pomocy rodzinie województwa warmińsko-mazurskiego

II. W ramach działań podjętych w obrębie celu operacyjnego 2.2. SPS WW-M w roku 2012 wyróżnia się dane o charakterze „miękkim”, w tym:

- 1) rozwój **usług na rzecz zapobiegania powstawaniu niepełnosprawności i ograniczania jej skutków**, m.in.:
 - a) działania Samorządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego w zakresie zapobiegania niepełnosprawności i ograniczania jej skutków, realizowane są w głównej mierze przez Departament Zdrowia, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej i Departament Turystyki Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie oraz jednostki organizacyjne Samorządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego, w tym:
 - w ramach otwartego konkursu ofert na realizację zadań publicznych z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych, ze środków finansowych PFRON będących w dyspozycji Samorządu Województwa, dofinansowano realizację 7 zadań zleconych o łącznej wartości przekazanych dotacji 200.000 zł, zaś liczba uczestników projektów wyniosła 288 osób;
 - Samorząd Województwa dofinansował na łączną kwotę 103.108 zł zadania w zakresie profilaktyki niepełnosprawności realizowane przez organizacje pozarządowe, a łącznie w ww. projektach uczestniczyło ponad 15.000 beneficjentów, w tym ponad 1.000 stanowiły osoby niepełnosprawne (zorganizowano m.in.: imprezy rekreacyjno-sportowe, zajęcia rehabilitacyjne i terapeutyczne, warsztaty edukacyjne, spotkania, konferencje, turnusy, szkolenia);
 - uznając znaczenie sportu w aktywizacji osób niepełnosprawnych, a także mając na uwadze korzyści psychiczne, zdrowotne, poznawcze wynikające z jego uprawiania, Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego dofinansował 32 imprezy sportowe o zasięgu międzynarodowym, krajowym i regionalnym na łączną kwotę 55.000 zł, w których uczestniczyło ponad 500 osób niepełnosprawnych;
 - w ramach rozwoju infrastruktury turystycznej dofinansowano zadania publiczne realizowane przez organizacje pozarządowe działające w ww. obszarze, na łączną kwotę 36.800 zł (odnawianie i modernizacja odcinków turystycznych szlaków rowerowych oraz szlaku pieszego, z których korzystają również osoby niepełnosprawne);
 - b) usługi na rzecz zapobiegania powstawaniu niepełnosprawności i ograniczania jej skutków, wśród których można wymienić m.in. dofinansowania do turnusów rehabilitacyjnych, sprzętu rehabilitacyjnego, środków pomocniczych i przedmiotów ortopedycznych, wsparcie doradcy ds. osób niepełnosprawnych, realizowane były w 20% gmin oraz 44% powiatów województwa warmińsko-mazurskiego;

- 2) rozwój **infrastruktury służącej rehabilitacji osób niepełnosprawnych** i zwiększenie **dostępności do usług rehabilitacyjnych**, m.in.:
- a) podstawowym warunkiem sprawnego systemu wsparcia osób niepełnosprawnych jest dostęp do informacji, dlatego ROPS opracował bazę placówek, instytucji i ośrodków wsparcia umożliwiających rehabilitację osób niepełnosprawnych w województwie warmińsko-mazurskim¹⁰ – na dzień 31 grudnia 2012 r. zawierała ona 635 adresów podmiotów działających w regionie na rzecz wsparcia osób niepełnosprawnych i ich rodzin;
 - b) wychodząc naprzeciw potrzebom środowiska osób niepełnosprawnych w zakresie usług rehabilitacyjnych, Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego dofinansował ze środków PFRON roboty budowlane obiektów służących rehabilitacji w związku z potrzebami osób niepełnosprawnych – w ramach tych działań przyznano dofinansowanie 3 podmiotom na łączną kwotę 2.077.102 zł;
 - c) Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego wydał 9 opinii o ośrodkach ubiegających się o wpis do rejestru ośrodków, w których mogą odbywać się turnusy dla osób niepełnosprawnych korzystających z dofinansowania ze środków PFRON,
 - d) Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego dofinansował ze środków PFRON oraz budżetu Województwa koszty działalności obsługowo-rehabilitacyjnej 5 zakładów aktywności zawodowej: w Giżycku, Elblągu, Kamionku Wielkim, Olsztynie oraz w Biskupcu, na łączną kwotę ponad 3.000.000 zł, które na koniec 2012 r. zatrudniały 225 osób, w tym 160 osób ze znacznym i umiarkowanym stopniem niepełnosprawności;
 - e) Warmińsko-Mazurski Oddział Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych realizował „Program wyrównywania różnic między regionami II” – obszar B:
 - dofinansowanie dotyczyło likwidacji barier w zakładach opieki zdrowotnej i placówkach edukacyjnych w zakresie umożliwienia osobom niepełnosprawnym poruszania się i komunikowania (tabela poniżej);

Tabela 17 „Program wyrównywania różnic między regionami II” - obszar B - likwidacja barier w zakładach opieki zdrowotnej i placówkach edukacyjnych w zakresie umożliwienia osobom niepełnosprawnym poruszania się i komunikowania

Wskaźnik	2012 r.
Liczba zakładów opieki zdrowotnej, w których likwidowano bariery	18
Liczba placówek edukacyjnych, w których likwidowano bariery	21
Kwota dofinansowania	2.196.818 zł

Źródło: dane statystyczne W-M O/PFRON w Olsztynie

- ponadto w ramach ww. programu PFRON dofinansowuje koszty zakupu lub przystosowania pojazdów przeznaczonych do przewozu osób niepełnosprawnych – w roku 2012 Warmińsko-Mazurski Oddział PFRON partycypował w kosztach zakupu 23 mikrobusów i 6 autobusów;
- f) na podstawie nadesłanych ankiet można stwierdzić, że infrastruktura służąca rehabilitacji osób niepełnosprawnych istniała w 36% gmin oraz 83% powiatów regionu tj. min. przychodnie, szpitale, ZAZ, WTZ, DPS, ŚDS, stowarzyszenia prowadzące rehabilitację swoich członków;

¹⁰ Baza placówek, instytucji i ośrodków wsparcia umożliwiających rehabilitację osób niepełnosprawnych w województwie warmińsko-mazurskim jest aktualizowana na podstawie informacji zebranych z gmin i powiatów województwa warmińsko-mazurskiego.

- g) ze sprawozdań cząstkowych, przesłanych przez samorządy lokalne województwa warmińsko-mazurskiego wynika, że dobra dostępność do usług rehabilitacyjnych występowała w 21% gmin oraz 61% powiatów, wskazując, że problemem jest ograniczona dostępność niewystarczająca w stosunku do zgłaszanych potrzeb, znaczna odległość do miasta powiatowego (ok. 30 km), długi okres oczekiwania na możliwość skorzystania z zabiegów rehabilitacyjnych refundowanych ze środków NFZ (od 2 tygodni do 1 roku), duże koszty zakupu zabiegów w prywatnych gabinetach, obciążające skromne budżety domowe osób niepełnosprawnych z województwa warmińsko-mazurskiego;
- 3) inicjowanie podejmowania działań **aktywizujących zawodowo osoby niepełnosprawne**, w tym na otwartym rynku pracy, m.in.:
- a) Warmińsko-Mazurski Oddział Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych w ramach aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych na otwartym rynku pracy podejmował działania w zakresie:
- dofinansowania do wynagrodzeń pracowników niepełnosprawnych zatrudnionych na chronionym i otwartym rynku pracy (prowadzenie akcji informacyjnej oraz pośrednictwo w przekazywaniu wniosków do Biura PFRON w Warszawie);
 - refundacji składek na ubezpieczenie społeczne (prowadzenie akcji informacyjnej oraz pośrednictwo w przekazywaniu wniosków do Biura PFRON w Warszawie);
 - zwrotu kosztów administracyjnych dla pracodawcy prowadzącego zakład pracy chronionej;
- b) w ramach usług Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Olsztynie, Centrów Informacji i Planowania Kariery Zawodowej w Elblągu i Olsztynie realizowane było poradnictwo indywidualne z doradcami zawodowymi oraz spotkania informacyjne, zaś podczas warsztatów dotyczących zakładania własnej działalności gospodarczej udzielane były informacje o możliwościach uzyskania z PFRON dofinansowania w tym zakresie dla osób niepełnosprawnych;
- c) w 41% gmin oraz 89% powiatów podejmowano **działania aktywizujące zawodowo osoby niepełnosprawne** (m.in. w ramach realizowanych projektów systemowych, zajęć w CIS i KIS, realizacji staży, szkoleń, prac interwencyjnych, robót publicznych, tworzenia miejsc pracy ze środków PFRON, poradnictwa zawodowego, warsztatów informacyjno- zawodowych), zaś jeśli chodzi o inicjatywy w tym zakresie związane z **otwartym rynkiem pracy**, wartości te wynosiły odpowiednio: 19% oraz 72% (w ramach m.in. przekazu informacji oraz ofert pracy, zajęć z doradcą zawodowym, praktyk zawodowych u lokalnych pracodawców, refundacji pracodawcom kosztów wyposażenia nowych stanowisk pracy dla osób niepełnosprawnych, wypłat jednorazowych środków finansowych osobom niepełnosprawnym na podjęcie działalności gospodarczej lub na wniesienie wkładu do spółdzielni socjalnej);
- 4) zintensyfikowanie działań na rzecz wyrównywania **szans edukacyjnych osób niepełnosprawnych**, m.in.:
- a) szkoły wyższe z terenu województwa warmińsko-mazurskiego podejmowały liczne działania na rzecz wyrównywania szans edukacyjnych osób niepełnosprawnych – ciekawą inicjatywą jest m.in. przygotowanie ankiety dla niepełnosprawnych studentów w Wyższej Szkole Informatyki i Ekonomii TWP w Olsztynie, w której sami zainteresowani mają możliwość wskazania problemów utrudniających im pełne uczestnictwo w życiu akademickim np. bariery informatyczne, komunikacyjne

(szczegółowe działania podjęte przez szkoły wyższe z regionu prezentuje poniższa tabela);

Tabela 18 Działania na rzecz wyrównywania szans edukacyjnych osób niepełnosprawnych podjęte przez szkoły wyższe z terenu województwa warmińsko-mazurskiego w roku 2012

Szkoła wyższa	L.p.	Podjęte inicjatywy
Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Elblągu Elbląska Uczelnia Humanistyczno-Ekonomiczna	1	zakup mat do ćwiczeń rehabilitacyjnych
	1	zakup dwóch zestawów komputerowych wraz z oprogramowaniem dla osób niepełnosprawnych z uwzględnieniem osób niedowidzących
	2	remont drogi
	3	usunięcie kolizji komunikacyjnych poprzez rozebranie zdewastowanych budynków
Olsztyńska Szkoła Wyższa im. Józefa Rusieckiego	4	wyznaczenie dwóch dodatkowych stanowisk parkingowych dla osób niepełnosprawnych
	1	zakup sprzętu sportowego i rehabilitacyjnego
	2	uczestnictwo niepełnosprawnych studentów w różnego rodzaju zawodach sportowych
	3	treningi koszykówki na wózkach
	4	treningi aktywnej rehabilitacji
	5	rekreacja ruchowa na siłowni i pływalni
	6	pomoc rehabilitacyjna
Wyższa Szkoła Informatyki i Ekonomii Towarzystwa Wiedzy Powszechnej w Olsztynie	7	organizacja cyklicznych spotkań informacyjnych dla niepełnosprawnych studentów
	1	powołanie pełnomocnika Rektora do spraw studentów niepełnosprawnych
	2	realizacja działań mających na celu podniesienie świadomości środowiska akademickiego na problemy osób niepełnosprawnych (np.: powstanie filmu o studentach będących osobami niepełnosprawnymi w WSiE TWP w Olsztynie)
	3	utworzenie i zakup sprzętu do wypożyczalni dla osób niepełnosprawnych (np. lupy elektroniczne, lupy optyczne, dyktafony, notatniki brajlowskie)
	4	utworzenie stanowisk w czytelniach przeznaczonych dla osób niepełnosprawnych
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie	5	zakup dostępu do literatury fachowej w formie elektronicznej
	1	w Biurze ds. Studentów Niepełnosprawnych w roku akademickim 2011/2012 realizowane były dwa projekty unijne skierowane do studentów niepełnosprawnych:
	1.1.	„Wzmocnienie Potencjału Dydaktycznego UWM w Olsztynie”: w ramach projektu studenci i doktoranci będący osobami niepełnosprawnymi mogli korzystać ze wsparcia: psychologa (zajęcia grupowe i indywidualne), asystentów studentów niepełnosprawnych, tłumacza języka migowego, zakupiono oraz zamontowano w 10 salach wykładowych UWM pętle indukcyjne wspomagające słyszenie osobom korzystającym z aparatów słuchowych

Szkoła wyższa	L.p.	Podjęte inicjatywy
	1.2.	„Zwiększenie konkurencyjności i potencjału Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie poprzez rozszerzenie i dostosowanie do potrzeb rynku pracy oferty edukacyjnej Wydziału Prawa i Administracji”: w ramach projektu utworzona została pracownia komputerowa dostosowana do potrzeb osób niepełnosprawnych (specjalistyczne klawiatury, myszki, program udźwiękawiający, drukarka brajlowska, powiększalniki). Zakupiono również sprzęt specjalistyczny na potrzeby wypożyczalni sprzętu znajdującej się przy Biurze
	2	działalność Wydziałowych Opiekunów Studentów Niepełnosprawnych
	3	możliwość uczestniczenia w zajęciach z przedmiotu "wychowanie fizyczne" dla grup ze zwolnieniem lekarskim

Źródło: opracowanie własne na podstawie informacji przesłanych przez szkoły wyższe z terenu województwa warmińsko-mazurskiego

- b) Warmińsko-Mazurski Oddział Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych realizował program pn. „STUDENT II – kształcenie ustawiczne osób niepełnosprawnych”, którego cele strategiczne to:
- wyrównywanie szans w zdobyciu wykształcenia przez osoby niepełnosprawne;
 - przygotowanie osób niepełnosprawnych, poprzez stałe podwyższanie kwalifikacji, do rywalizacji o zatrudnienie na otwartym rynku pracy;
- c) działania na rzecz wyrównywania szans edukacyjnych osób niepełnosprawnych podejmowano w 28% gmin oraz 39% powiatów województwa warmińsko-mazurskiego – dotyczyły one m.in. dofinansowania zakupu sprzętu rehabilitacyjnego dla przedszkoli i szkół (powiat bartoszycki), bezpłatnego dowozu niepełnosprawnych uczniów do szkół (gminy: Markusy, Rychliki) lub zwrotu kosztów podróży (gmina Milki);
- 5) **likwidacja barier** we wszystkich dziedzinach życia, umożliwiająca osobom niepełnosprawnym pełnienie ról społecznych i zawodowych, m.in:
- a) w roku 2012 wdrażany był pilotażowy program „Aktywny Samorząd”, zatwierdzony przez Radę Nadzorczą PFRON:
- jego realizację powierzono samorządom powiatowym;
 - adresowany był do indywidualnych osób niepełnosprawnych;
 - jego głównym celem było wyeliminowanie lub zmniejszenie barier ograniczających uczestnictwo beneficjentów pomocy w życiu społecznym, zawodowym i w dostępie do edukacji;
 - obejmował następujące obszary wsparcia:
 - pomoc w zakupie i montażu oprzyrządowania do posiadanego samochodu – obszar A;
 - pomoc w zakupie specjalistycznego sprzętu komputerowego wraz z oprogramowaniem – obszar B1;
 - pomoc w zakupie urządzeń lektorskich – obszar B2;
 - pomoc w zakupie urządzeń brajlowskich – obszar B3;
 - dofinansowanie szkoleń w zakresie obsługi nabytego w ramach programu sprzętu komputerowego i oprogramowania lub urządzeń lektorskich albo brajlowskich – obszar B4;

- pomoc w zakupie wózka inwalidzkiego o napędzie elektrycznym – obszar C;
 - pomoc w utrzymaniu sprawności technicznej posiadanego wózka inwalidzkiego o napędzie elektrycznym – obszar D;
 - pomoc w uzyskaniu prawa jazdy kategorii B – obszar E;
 - pomoc w utrzymaniu aktywności zawodowej poprzez zapewnienie opieki dla osoby zależnej – obszar F;
- wszystkie powiaty województwa warmińsko-mazurskiego przystąpiły do realizacji tego programu (szczegółowy zakres działań podejmowanych w ramach programu „Aktywny Samorząd” przedstawia poniższa tabela);

Tabela 19 Działania na rzecz osób niepełnosprawnych w ramach programu „Aktywny samorząd” w 2012 r.

Obszar	Kwota dofinansowania (w zł)	Liczba	Liczba powiatów, które udzieliły dofinansowania
A	27.105	10 samochodów, do których zakupiono i zamontowano oprzyrządowanie	9
B1	302.138	91 zakupionych specjalistycznych sprzętów komputerowych wraz z oprogramowaniem	20
B2	75.082	22 zakupionych urządzeń lektorskich	12
B3	43.941	6 zakupionych urządzeń brajlowskich	6
B4	0	0 osób korzystających ze szkolenia w zakresie obsługi nabytego w ramach programu sprzętu komputerowego i oprogramowania lub urządzeń lektorskich albo brajlowskich	0
C	895.921	87 zakupionych wózków inwalidzkich o napędzie elektrycznym	19
D	124.908	51 wózków inwalidzkich o napędzie elektrycznym utrzymanych w sprawności technicznej	17
E	28.633	23 osób objętych pomocą w uzyskaniu prawa jazdy kategorii B	9
F	66.507	84 osób objętych pomocą w utrzymaniu aktywności zawodowej poprzez zapewnienie opieki dla osoby zależnej	12

Źródło: opracowanie własne Biura ds. rehabilitacji osób niepełnosprawnych ROPS na podstawie danych statystycznych z powiatowych centrów pomocy rodzinie

- b) fakt istnienia barier ograniczających osoby niepełnosprawne, dotyczących różnych dziedzin życia, potwierdziło:
- w zakresie pełnienia **ról społecznych** – 48% samorządów gminnych oraz 67% samorządów powiatowych; najczęściej zwracano uwagę na: bariery architektoniczne (niedostosowane chodniki i ulice do możliwości lokomocyjnych osób niepełnosprawnych, niewystarczająca liczba lub brak: podjazdów/wind, automatycznie otwieranych drzwi, przystosowanych toalet w budynkach użyteczności publicznej), bariery transportowe (nieprzystosowana i słabo rozwinięta komunikacja zbiorowa utrudniająca przemieszczanie się, brak połączeń PKP/PKS), ograniczenia finansowe (problemy socjalno-bytowe osób niepełnosprawnych), bariery edukacyjne, brak miejsc pracy i niechęć do zatrudniania osób niepełnosprawnych wśród pracodawców, ograniczony dostęp do specjalistycznego wsparcia osób z terenów wiejskich, bariery

- w komunikowaniu się (np. nieznamość języka migowego), bariery natury mentalnej – zarówno w postrzeganiu osób niepełnosprawnych przez osoby pełnosprawne (niewystarczająca wiedza, uprzedzenia, dyskryminacja i stereotypy funkcjonujące w społeczeństwie), jak i bariery wewnętrzne osób niepełnosprawnych (niska samoocena, brak motywacji);
- w zakresie pełnienia **ról zawodowych** – 54% samorządów gminnych oraz 72% samorządów powiatowych; najczęściej zwracano uwagę na: bariery architektoniczne w przestrzeni publicznej, słabo rozwiniętą sieć komunikacyjną, bezrobocie, ograniczoną liczbę lub brak ofert pracy, złą sytuację osób niepełnosprawnych na rynku pracy, stereotypowe myślenie i niechęć pracodawców wobec zatrudniania osób niepełnosprawnych, niskie wykształcenie lub kwalifikacje, jak również brak doświadczenia zawodowego u osób niepełnosprawnych, brak zakładów pracy chronionej;
- c) działania związane z usuwaniem barier ograniczających osoby niepełnosprawne, dotyczących różnych dziedzin życia, podejmowało:
- w zakresie pełnienia **ról społecznych** – 32% gmin oraz 72% powiatów, w postaci m.in. organizacji różnego rodzaju spotkań integracyjnych np. Bartoszyckie Spotkania Artystyczne Osób Niesamodzielných, niwelowania barier architektonicznych, rozwijania pomocy sąsiedzkiej, szkoleń dla kadr pomocy i integracji społecznej np. w zakresie języka migowego;
 - w zakresie pełnienia **ról zawodowych** – 24% gmin oraz 83% powiatów, do których można zaliczyć m.in. dofinansowanie do podjęcia działalności gospodarczej przez osobę niepełnosprawną, pomoc w zakupie i montażu oprzyrządowania do posiadanego samochodu, pomoc w zakupie specjalistycznego sprzętu komputerowego wraz z oprogramowaniem itp.;
- 6) zintegrowanie **działań partnerów społecznych** na rzecz **osób niepełnosprawnych**, m.in.:
- a) działania Samorządu Województwa:
 - w ramach zapewnienia osobom niepełnosprawnym pełnego uczestnictwa w życiu publicznym, społecznym, artystycznym oraz rekreacji i turystyce Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego podejmował działania w zakresie organizacji imprez, wystaw, przeglądów artystycznych, w m.in.: w maju 2012 r. odbył się na Starym Mieście w Olsztynie Festyn Integracyjny pn. „Jesteśmy razem”¹¹;
 - zorganizowano spotkanie Wojewódzkiej Społecznej Rady ds. Osób Niepełnosprawnych z przedstawicielami powiatowych społecznych rad ds. osób Niepełnosprawnych, którego celem było nawiązanie szerszej współpracy Samorządu Województwa z ww. radami w zakresie podejmowania wspólnych działań na rzecz osób niepełnosprawnych;
 - ze względu na specyficzną sytuację wymagającą szczególnego podejścia w procesie aktywizacji, osoby niepełnosprawne wskazane zostały jako grupa priorytetowa w Regionalnym Planie Działań na Rzecz Zatrudnienia na 2012 r., który koordynuje Wojewódzki Urząd Pracy w Olsztynie;
 - b) w 13% samorządów gminnych oraz 33% samorządów powiatowych podejmowano działania i inicjatywy na rzecz wspierania osób niepełnosprawnych wraz z partnerami społecznymi, które dotyczyły przede wszystkim: współorganizacji imprez i spotkań

¹¹ Główny organizator: Warmińsko-Mazurski Sejmik Osób Niepełnosprawnych, przy współdziałaniu Urzędu Marszałkowskiego oraz dofinansowaniu z budżetu Województwa Warmińsko-Mazurskiego.

- integracyjnych z udziałem osób niepełnosprawnych, współpracy przy realizacji projektów, zawierania partnerstw na rzecz osób niepełnosprawnych;
- 7) ponadto w ramach **organizowania szkoleń merytorycznych i warsztatów dla kadry** podmiotów wspierających aktywny udział osób niepełnosprawnych w życiu społecznym i integracji ze środowiskiem:
- zorganizowano szkolenie pn. „Funkcjonowanie osób niepełnosprawnych intelektualnie i chorych psychicznie w środowisku lokalnym w tym zachowania seksualne. Metody i techniki stosowane w terapii osób z zaburzeniami psychicznymi i niepełnosprawnymi intelektualnie. Praca z klientem upośledzonym”, w którym wzięło udział 50 pracowników jednostek pomocy i integracji społecznej;
 - w ramach projektów systemowych POKL (Priorytet VII), współfinansowanych ze środków EFS, pracownicy ww. jednostek, jak również Warsztatów Terapii Zajęciowej, Zakładów Aktywności Zawodowej oraz stowarzyszeń i organizacji pozarządowych działających na rzecz osób niepełnosprawnych (ponad 200 osób), uczestniczyli w 3 szkoleniach.

III. W zakresie przyjętych dla celu operacyjnego 2.2. wskaźników można zaobserwować trendy, które obrazuje poniższa tabela:

Tabela 20 Wskaźniki służące ocenie realizacji celu operacyjnego 2.2. SPS WW-M

Wskaźnik	Wartość wskaźnika			
	2009	2010	2011	2012
Liczba dzieci niepełnosprawnych objętych wczesnym wspomaganie rozwoju	1.643	1.884	4.479	2.400
Liczba dzieci niepełnosprawnych objętych pomocą psychologiczno-pedagogiczną na terenie przedszkola i szkoły	1.774 (231 – przedszkola, 1.543 – szkoły)	1.613 (226 – przedszkola, 1.387 – szkoły)	1.671 (264 – przedszkola, 1.407 – szkoły)	5.703 (464- przedszkola, 5.239 - szkoły)
Liczba osób niepełnosprawnych, które znalazły zatrudnienie na otwartym rynku pracy	2.250	2.795	2.895	2.978
Liczba mieszkań dostosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych	335	243	317	386
Kwota dofinansowania zadań z zakresu rehabilitacji społecznej i zawodowej, zleconych przez Samorząd Województwa organizacjom pozarządowym (w PLN)	225.539	293.197	214.587	200.000
Liczba osób niepełnosprawnych objętych wsparciem w ramach zadań zleconych przez Samorząd Województwa	227	257	201	288

Źródło: opracowanie na podstawie danych Kuratorium Oświaty w Olsztynie, Warmińsko-Mazurskiego Oddziału PFRON, WUP w Olsztynie oraz powiatowych centrów pomocy rodzinie województwa warmińsko-mazurskiego

Cel operacyjny 2.3.

Osoby uzależnione, współuzależnione i ofiary przemocy są bardziej świadome swoich problemów, aktywniej uczestniczą w procesie wychodzenia z nich i prawidłowego funkcjonowania w społeczeństwie.

W ramach wskazanego celu operacyjnego 2.3. wyznaczono do realizacji w SPS WW-M następujące działania:

- 2.3.1. Opracowywanie oraz realizacja programów i projektów w obszarze profilaktyki i rozwiązywania problemów uzależnień oraz przeciwdziałania przemocy.
- 2.3.2. Szkolenia z zakresu profilaktyki i rozwiązywania problemów uzależnień oraz przeciwdziałania przemocy dla kadr pomocy i integracji społecznej.
- 2.3.3. Rozwój poradnictwa specjalistycznego.
- 2.3.4. Zlecenie organizacjom pozarządowym zadań publicznych i usług z zakresu pomocy społecznej w obszarze profilaktyki i rozwiązywania problemów uzależnień oraz przeciwdziałania przemocy.
- 2.3.5. Doskonalenie stosowania procedury „Niebieskiej Karty” i rozwój innych narzędzi przeciwdziałania przemocy w rodzinie.
- 2.3.6. Wsparcie tworzenia młodzieżowych klubów integracji społecznej oraz zwiększenie liczby świetlic środowiskowych i socjoterapeutycznych.
- 2.3.7. Doskonalenie funkcjonowania oraz zwiększanie skuteczności zespołów interdyscyplinarnych działających na rzecz osób uzależnionych, współuzależnionych i ofiar przemocy.
- 2.3.8. Budowanie koalicji, partnerstw na rzecz wsparcia osób uzależnionych, współuzależnionych i ofiar przemocy.
- 2.3.9. Popularyzowanie i promowanie modelu zdrowego stylu życia.

Działania podejmowane przez realizatorów Strategii w roku 2012 w ramach ww. celu operacyjnego:

- I. Analiza ankiet nadesłanych przez ośrodki pomocy społecznej i powiatowe centra pomocy rodzinie pozwala stwierdzić, że w ramach działań podjętych w obrębie celu operacyjnego 2.3. SPS WW-M przez samorządy gminne i powiatowe województwa warmińsko-mazurskiego osiągnięto wyniki o charakterze „twardym”, które prezentuje poniższa tabela.

Tabela 21 „Twarde” wyniki podjętych działań w ramach celu operacyjnego 2.3. SPS WW-M przez samorządy gminne i powiatowe województwa warmińsko-mazurskiego

I.p.	Miernik	Samorządy gminne	Samorządy powiatowe
1	Liczba podmiotów, które realizowały programy i projekty w obszarze profilaktyki i rozwiązywania problemów uzależnień oraz przeciwdziałania przemocy.	570	34
2	Liczba realizowanych programów w obszarze profilaktyki i rozwiązywania problemów uzależnień oraz przeciwdziałania przemocy.	451	47

l.p.	Miernik	Samorządy gminne	Samorządy powiatowe
3	Liczba osób objętych programami w obszarze profilaktyki i rozwiązywania problemów uzależnień oraz przeciwdziałania przemocy.	51.180	7.132
4	Liczba projektów w obszarze profilaktyki i rozwiązywania problemów uzależnień oraz przeciwdziałania przemocy.	1.678	1
5	Liczba osób objętych projektami w obszarze profilaktyki i rozwiązywania problemów uzależnień oraz przeciwdziałania przemocy.	9.014	222
6	Liczba szkoleń z zakresu profilaktyki i rozwiązywania problemów uzależnień oraz przeciwdziałania przemocy, w których uczestniczyła kadra pomocy i integracji społecznej.	274	22
7	Liczba pracowników pomocy i integracji społecznej, która uczestniczyła w szkoleniach z zakresu profilaktyki i rozwiązywania problemów uzależnień oraz przeciwdziałania przemocy.	757	74
8	Liczba osób, które skorzystały z poradnictwa specjalistycznego w obszarze profilaktyki i rozwiązywania problemów uzależnień oraz przeciwdziałania przemocy.	10.982	1.409
9	Liczba zawartych umów z organizacjami pozarządowymi na realizację zadań z zakresu pomocy społecznej w obszarze profilaktyki i rozwiązywania problemów uzależnień oraz przeciwdziałania przemocy.	276	5
10	Liczba organizacji pozarządowych, którym udzielono dotacji na realizację zadań z zakresu pomocy społecznej w obszarze profilaktyki i rozwiązywania problemów uzależnień oraz przeciwdziałania przemocy.	141	5
11	Kwota udzielonego organizacjom pozarządowym dofinansowania na realizację zadań z zakresu pomocy społecznej w obszarze profilaktyki i rozwiązywania problemów uzależnień oraz przeciwdziałania przemocy.	4.299.188 zł	78.500 zł
12	Liczba osób objętych wsparciem w ramach zadań zleconych z zakresu pomocy społecznej w obszarze profilaktyki i rozwiązywania problemów uzależnień oraz przeciwdziałania przemocy.	5.053	352
13	Liczba osób objętych narzędziami przeciwdziałania przemocy w rodzinie.	4.971	813
14	Liczba młodzieżowych klubów integracji społecznej OGÓŁEM (MKIS).	10*	<i>nie dotyczy</i>
15	Liczba funkcjonujących świetlic środowiskowych OGÓŁEM.	290	14
16	Liczba koalicji, partnerstw na rzecz osób uzależnionych, współuzależnionych i ofiar przemocy.	134	1

* Źródło: dane będące w zasobach własnych ROPS (Biuro ds. uzależnień).

l.p.	Miernik	Samorządy gminne	Samorządy powiatowe
17	Liczba podmiotów wchodzących w skład koalicji, partnerstw na rzecz osób uzależnionych, współuzależnionych i ofiar przemocy.	226	0

Uwaga: samorządy gminne – N=110, samorządy powiatowe – N=18

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z ośrodków pomocy społecznej i powiatowych centrów pomocy rodzinie województwa warmińsko-mazurskiego

II. W ramach działań podjętych w obrębie celu operacyjnego 2.3. SPS WW-M w roku 2012 wyróżnia się dane o charakterze „miękkim”, w tym:

- 1) opracowywanie oraz realizacja **programów i projektów w obszarze profilaktyki i rozwiązywania problemów uzależnień oraz przeciwdziałania przemocy**, m.in.:
 - a) Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego realizował programy w obszarze profilaktyki i rozwiązywania problemów uzależnień oraz przeciwdziałania przemocy, które są systematycznie co roku monitorowane tj.:
 - *Wojewódzki Program Przeciwdziałania Narkomanii na lata 2009-2012;*
 - *Wojewódzki Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w Województwie Warmińsko-Mazurskim na lata 2011-2014;*
 - *Wojewódzki Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Województwie Warmińsko-Mazurskim na lata 2012-2015;*
 - b) Komenda Wojewódzka Policji w Olsztynie realizowała m.in. następujące programy w ww. obszarze:
 - *Rządowy program ograniczania przestępczości i aspołecznych zachowań „Razem Bezpieczniej” w obszarach: przemoc w rodzinie, bezpieczeństwo w szkole, bezpieczeństwo w miejscach publicznych i w miejscu zamieszkania;*
 - *Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie (przedstawiciele Komendanta Wojewódzkiego Policji w Olsztynie przeprowadzili szereg szkoleń z zakresu stosowania procedury „Niebieskie Karty”);*
 - *Narodowy Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych;*
 - *Krajowy Program Przeciwdziałania Narkomanii;*
 - *Narodowy Plan działań na rzecz Dzieci i Młodzieży 2004-2012 „Polska dla Dzieci”;*
 - c) **programy** w obszarze profilaktyki i rozwiązywania problemów uzależnień oraz przeciwdziałania przemocy realizowane były w zdecydowanej większości gmin (88%) oraz powiatów (94%) województwa warmińsko-mazurskiego, do których można zaliczyć:
 - lokalne (gminne/powiatowe) strategie rozwiązywania problemów społecznych;
 - gminne/miejskie programy: profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych, przeciwdziałania narkomanii, przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy, ochrony zdrowia psychicznego, profilaktyki i opieki nad dzieckiem i rodziną;
 - Program Profilaktyczny Ponadlokalnej Świetlicy Środowiskowej – realizowany w gminie Markusy;

- powiatowe programy: przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie, programy korekcyjno-edukacyjne dla sprawców przemocy domowej;
 - Powiatowy Program Profilaktyczno-Edukacyjny dla Dzieci i Młodzieży w rodzinach zagrożonych przemocą na lata 2012-2013 – realizowany w powiecie działdowskim;
 - Program Profilaktyki Zachowań Ryzykownych w szkołach i placówkach oświatowych Powiatu Ostródzkiego na lata 2012-2016;
 - Specjalistyczny program profilaktyczny w zakresie promowania i wdrożenia prawidłowych metod wychowawczych w stosunku do dzieci w rodzinach zagrożonych przemocą w rodzinie w powiecie nowomiejskim na lata 2012-2017;
 - szkolne programy profilaktyki (np. „Nie pal przy mnie proszę”);
- d) w przypadku realizacji **projektów w** obszarze profilaktyki i rozwiązywania problemów uzależnień oraz przeciwdziałania przemocy, 29% samorządów gminnych oraz 11% samorządów powiatowych zadeklarowało ich realizację w roku 2012, wśród których można wymienić np.:
- kampanie społeczne (np. „Pozory mylą dowód nie”) i akcje profilaktyczne (np. „Zachowaj trzeźwy umysł”);
 - Elckie Centrum Rewitalizacji Społecznej – szkoła pedagogów ulicznych (Urząd Miasta Elk);
 - Turniej tańca w duchu zdrowej rywalizacji bez nalogów i używek (gmina Jeziorany);
 - „Rozwój Specjalistycznego Poradnictwa dla Osób Doznających Przemocy w Rodzinie w Powiecie Oleckim” (prowadzenie grupy wsparcia, specjalistycznego poradnictwa, organizacja obozu socjoterapeutycznego, tematyczne szkolenie dla osób doznających przemocy);
 - projekty realizowane przez szkoły z terenu województwa warmińsko-mazurskiego (np. „I kto tu jest kozak”, „Szanuj zdrowie – ratuj życie”, „Profilaktyka poprzez rozwój talentów – dziecięca pasja drogą do sukcesów”, „Mamo, Tato – pomóż mi wybierać”, „Narkomania – ucieczka donikąd”);
 - Ośrodek Profilaktyki i Terapii w Piszcu z miejscowymi szkołami realizował warsztaty profilaktyczne w szkołach wiejskich dotyczące agresji i przemocy i warsztaty profilaktyczne dla gimnazjalistów (używki, cyberprzemoc, agresja);
- 2) **szkolenia z zakresu profilaktyki i rozwiązywania problemów uzależnień oraz przeciwdziałania przemocy** dla kadr pomocy i integracji społecznej, m.in.:
- a) Komenda Wojewódzka Policji w Olsztynie realizowała następujące szkolenia z zakresu profilaktyki i rozwiązywania problemów uzależnień oraz przeciwdziałania przemocy:
- szkolenie dla nauczycieli w ramach projektu „UCZYĆ, INFORMOWAĆ, ZAPOBIEGAĆ. OTWARTE SZKOŁY – OTWARTE JEDNOSTKI POLICJI”;
 - szkolenia z zakresu realizacji procedury „Niebieskie Karty” dla przedstawicieli podmiotów działających w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie na zaproszenia samorządów lokalnych;
 - szkolenia dla funkcjonariuszy policji – zarówno służb patrolowo-interwencyjnych, jak również dzielnicowych;
- b) w 83% gmin oraz 67% powiatów kadra pomocy i integracji społecznej uczestniczyła w szkoleniach z zakresu profilaktyki i rozwiązywania problemów uzależnień oraz przeciwdziałania przemocy, zarówno wewnętrznych, jak i zewnętrznych,

- organizowanych przez m.in. Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie („Strategia interwencji kryzysowej czyli jak skutecznie pomagać osobom w kryzysie”), Warmińsko-Mazurski Urząd Wojewódzki w Olsztynie (np. konferencja; „Przemoc w rodzinie – aspekty, zjawiska i perspektywy przeciwdziałania”), Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej (np. „Szkolenie dla kadry pomocy społecznej w zakresie wsparcia ofiar handlu ludźmi”), firmy szkoleniowe;
- 3) **poradnictwo specjalistyczne** w obszarze profilaktyki i rozwiązywania problemów uzależnień oraz przeciwdziałania przemocy świadczone było w zdecydowanej większości gmin (87%) oraz 83% powiatów województwa warmińsko-mazurskiego w formie bezpłatnych porad i konsultacji: prawnych, psychologicznych, pedagogicznych, rodzinnych, terapeutycznych (zajęcia indywidualne i grupowe);
- 4) **zlecenie organizacjom pozarządowym zadań publicznych i usług** z zakresu pomocy społecznej w obszarze profilaktyki i rozwiązywania problemów uzależnień oraz przeciwdziałania przemocy, m.in.:
- a) działania Wojewody Warmińsko-Mazurskiego:
- w 2012 roku w ramach ogłoszonych konkursów przez Wojewodę Warmińsko-Mazurskiego w ramach zadania „Kompleksowe wsparcie dla rodzin, w tym dotkniętych dysfunkcją i kryzysem” realizowanych było 8 projektów przez 7 organizacji pozarządowych z terenu województwa warmińsko-mazurskiego w obszarze profilaktyki i rozwiązywania problemów uzależnień oraz przeciwdziałania przemocy, na wsparcie których Wojewoda przeznaczył 153.905 zł;
 - Wojewoda Warmińsko-Mazurski wydatkował 200.000 zł na realizację zadania „Pozyskiwanie i dystrybucja żywności na terenie województwa warmińsko-mazurskiego” (organizacje pozarządowe otrzymały wsparcie na realizację 3 projektów) oraz 502.734 zł na realizację zadania „Powrót osób bezdomnych do społeczności” – w ramach konkursu wsparcie finansowe otrzymało 15 projektów;
- b) Samorząd Województwa:
- w ramach otwartego konkursu ofert na wykonanie zadań publicznych Samorządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego z zakresu profilaktyki i rozwiązywania problemów uzależnień dofinansowano realizację 13 zadań zleconych, o łącznej wartości przekazanych dotacji 146.480 zł, zaś liczba uczestników dofinansowanych projektów z zakresu profilaktyki i rozwiązywania problemów uzależnień wyniosła 4.684 osób;
 - Samorząd Województwa włączył się w organizację w dniach 5-6 czerwca 2012 r. międzynarodowej kampanii „Za kółkiem bez dopalaczy” organizowanej przez Fundację Krzysztofa Hołowczyca – koszt całkowity 10.000 zł;
 - udzielono wsparcia publicznym zakładom opieki zdrowotnej, dla których Samorząd Województwa jest organem założycielskim, na podniesienie poziomu świadczonych usług, poprzez modernizację, remonty oraz doposażenie w niezbędny sprzęt i materiały, w tym przekazano dotacje:
 - w wysokości 48.570 zł na dofinansowanie kosztów realizacji „Programu readaptacji społecznej osób uzależnionych korzystających z leczenia substytucyjnego“ Przychodni Psychoterapii Profilaktyki i Leczenia Uzależnień NZOZ w Olsztynie;
 - w wysokości 8.906 zł Ośrodkowi Rehabilitacji Uzależnionych „Doren” im. Berty Trusiewicz na dofinansowanie szkoleń specjalistycznych

- z zakresu terapii uzależnienia od narkotyków dla personelu zatrudnionego w Ośrodku Rehabilitacji Uzależnionych „Doren” w Różewcu;
- w wysokości 28.500 zł Wojewódzkiemu Zespołowi Lecznictwa Psychiatrycznego w Olsztynie na pokrycie kosztów związanych z realizacją zadań bieżących i inwestycyjnych Pododdziału Dziennego Terapii Uzależnienia od Alkoholu;
 - w wysokości 92.000 zł Ośrodkowi Rehabilitacji Uzależnionych „Doren” w Różewcu na zakup kotła centralnego ogrzewania do budynku pałac – młyn oraz wymianę rur centralnego ogrzewania i ciepłej wody łączących trzy budynki Ośrodka;
 - w wysokości 157.000 zł Samodzielnemu Publicznemu Specjalistycznemu Psychiatrycznemu Zakładowi Opieki Zdrowotnej we Fromborku na pokrycie kosztów związanych z realizacją zadań inwestycyjnych Oddziałowi Terapii Uzależnień od Alkoholu;
 - w wysokości 31.350 zł powiatowi lidzbarskiemu na doposażenie Oddziału Terapii Uzależnienia od Alkoholu Szpitala Powiatowego w Lidzbarku Warmińskim;
 - w wysokości 156.862 zł Szpitalowi Psychiatrycznemu – Samodzielnemu Publicznemu Zakładowi Opieki Zdrowotnej w Węgorzewie na podnoszenie kwalifikacji pracowników lecznictwa odwykowego w województwie warmińsko-mazurskim.
- c) w 21% gmin zlecano organizacjom pozarządowym zadania publiczne i usługi z zakresu pomocy społecznej w obszarze profilaktyki i rozwiązywania problemów uzależnień oraz przeciwdziałania przemocy, w przypadku powiatów odsetek ten wyniósł 17% np. w zakresie prowadzenia Punktu/Ośrodka Interwencji Kryzysowej;
- 5) doskonalenie stosowania procedury „**Niebieskiej karty**” i rozwój innych narzędzi przeciwdziałania przemocy w rodzinie:
- a) procedura "Niebieskiej Karty" stosowana była w 95% gmin oraz 44% powiatów (w ramach procedury NK pracownicy socjalni wchodzili w skład grup roboczych i zespołów interdyscyplinarnych, pracowali z rodzinami zgodnie z opracowanym indywidualnym planem pomocy tj. dokonywali diagnozy środowiska, prowadzili monitoring i wykonywali systematyczną pracę socjalną z rodzinami dotkniętymi przemocą, w tym odbywali cykliczne wizyty w środowisku, informowali o warunkach korzystania ze świadczeń pomocy społecznej oraz możliwości korzystania ze specjalistycznego poradnictwa prawnego, psychologicznego oraz pomocy medycznej), natomiast inne narzędzia przeciwdziałania przemocy w rodzinie wdrażano w odpowiednio 38% gmin oraz połowie powiatów województwa warmińsko-mazurskiego np. grupy wsparcia dla kobiet doświadczających przemocy, zajęcia korekcyjne dla sprawców przemocy oraz m.in.:
 - prowadzenie lokalnych kampanii uświadamiających mieszkańców miasta Olsztyna na temat przemocy w rodzinie, podnoszących umiejętności i kompetencje rodzicielskie: „Wychowuj świadomie”;
 - w mieście Elblągu wydany został informator dotyczący zjawiska przemocy oraz cztery rodzaje ulotek skierowanych do: osób w wieku nastoletnim, osób starszych oraz kobiet doznających przemocy, jak i do sprawców tego zjawiska;
 - b) ponadto w ramach przeciwdziałania przemocy w rodzinie policjanci Komendy Wojewódzkiej Policji w Olsztynie uczestniczyli w kampaniach: „Biała Wstążka”,

- „Policjant, który mi pomógł” oraz w akcji ogólnokrajowej „Tydzień pomocy ofiarom przestępstw”;
- 6) na podstawie ankiet nadesłanych przez samorzady lokalne z terenu województwa warmińsko-mazurskiego można stwierdzić, że:
- **młodzieżowe kluby integracji społecznej** funkcjonowały w 13% gmin, zaś nowe MKIS utworzono w roku 2012 w 2% gmin;
 - **światlice środowiskowe** funkcjonowały w 55% gmin oraz 22% powiatów, natomiast nowe tego typu podmioty utworzono w 2012 r. w 9% gmin;
 - ponadto dane na temat **światlic socjoterapeutycznych** przedstawia poniższa tabela:

Tabela 22 Liczba światlic socjoterapeutycznych w województwie warmińsko-mazurskim

Rok	Światlice socjoterapeutyczne	
	Liczba jednostek	Liczba uczestników
2009	71	2.108
2010	77	2.680
2011	68	2.118
2012	67	2.310

Źródło: dane uzyskane z rocznych sprawozdań z działalności samorządów gminnych w zakresie profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych PARPA-G1¹²

Ponadto:

- w gminach istnieje bardzo duże zapotrzebowanie na różnego rodzaju zajęcia i przedsięwzięcia skierowane zwłaszcza do młodego pokolenia mieszkańców, realizowane przez ww. podmioty, dlatego w sprawozdaniach cząstkowych z terenu województwa wskazywano na potrzebę utworzenia nowych MKIS, światlic środowiskowych oraz socjoterapeutycznych;
 - gminy zwracając uwagę na potrzebę tworzenia ww. podmiotów – zabezpieczających potrzeby w zakresie inicjowania rozwoju dla dzieci i młodzieży oraz będących miejscem spotkań społeczności lokalnych, podkreślają ograniczone możliwości finansowe dla ich funkcjonowania;
- 7) na terenie województwa warmińsko-mazurskiego funkcjonowały **zespoły interdyscyplinarne** działające na rzecz osób uzależnionych, współuzależnionych i ofiar przemocy (ich działania dotyczyły problemu przemocy w rodzinie i uruchomienia procedury Niebieskiej Karty) – w skład tych zespołów wchodził przedstawiciele m.in. ośrodków pomocy społecznej, urzędów gmin/miast, powiatowych centrów pomocy rodzinie, służby zdrowia, policji, prokuratury, sądów rejonowych, poradni psychologiczno-pedagogicznych, szkół, parafii, poradni leczenia uzależnienia, organizacji pozarządowych;
- 8) **koalicje i partnerstwa** na rzecz wsparcia osób uzależnionych, współuzależnionych i ofiar przemocy funkcjonowały w 22% gmin oraz 11% powiatów – związane one były przede wszystkim z wymianą informacji pomiędzy instytucjami i podmiotami działającymi

¹² Corocznie województwo uczestniczy w zbieraniu sprawozdań PARPA-G1 składanych przez samorzady gminne. w maju sprawozdania przekazywane są do Państwowej Agencji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych do opracowania i analiz.

- w omawianym zakresie, organizacji wspólnych spotkań (w zależności od potrzeb), czy też realizacji programów dotyczących przeciwdziałania przemocy w rodzinie;
- 9) w większości gmin województwa (71%) podejmowano działania na rzecz **popularyzowania i promowania modelu zdrowego stylu życia** oraz w nieco powyżej 40% powiatów realizowano inicjatywy w omawianym zakresie, do których zaliczyć można m.in.:
- organizację pikników, festynów rodzinnych, rajdów wielopokoleniowych, zajęć sportowo-rekreacyjnych, skierowanych do społeczności lokalnych;
 - realizację projektów profilaktycznych w przedszkolach i szkołach (prelekcje, widowiska, konkursy, pogadanki);
 - realizację różnego rodzaju projektów z zakresu zajęć gimnastycznych (aerobik, zajęcia rehabilitacyjne, nordic walking) w ramach klubów seniora;
 - udział w kampanii w walce przeciw nowotworowi szyjki macicy – badania profilaktyczne w zakresie mammografii.

III. W zakresie przyjętych dla celu operacyjnego 2.3. wskaźników można zaobserwować trendy, które obrazuje poniższa tabela:

Tabela 23 Wskaźniki służące ocenie realizacji celu operacyjnego 2.3. SPS WW-M

Wskaźnik	Wartość wskaźnika			
	2009	2010	2011	2012
Wskaźniki dotyczące przestępczości narkotykowej (ogół stwierdzonych przestępstw narkotykowych)	1.739	1.960	1.994	2.136
Liczba zadań na rzecz osób uzależnionych zleconych do realizacji organizacjom pozarządowym przez Samorząd Województwa (liczba podpisanych umów)	37	3	5	9
Kwota przekazanego ww. dofinansowania	545.100	22.000	50.000	100.000
Liczba poradni odwykowych i profilaktyki osób uzależnionych	32	26	23	21
Liczba osób objętych leczeniem w poradniach odwykowych i profilaktyki osób uzależnionych	8.608	7.329	6.830	7.372
Liczba stacjonarnych ośrodków terapii uzależnień w województwie	8	7	7	7
Liczba osób objętych leczeniem w stacjonarnych ośrodkach terapii uzależnień w województwie	4.210	4.504	4.477	4.310

Źródło: opracowanie na podstawie danych Komendy Wojewódzkiej Policji w Olsztynie, Wydziału Zdrowia Warmińsko-Mazurskiego Urzędu Wojewódzkiego w Olsztynie oraz materiałów własnych ROPS

Cel operacyjny 2.4.

Osoby z innych grup zagrożonych wykluczeniem społecznym bardziej aktywnie uczestniczą w procesie swego powrotu do samodzielnego, godnego życia w rodzinie i społeczeństwie.

W ramach wskazanego celu operacyjnego 2.4. wyznaczono do realizacji w SPS WW-M następujące działania:

- 2.4.1. Opracowywanie oraz realizacja programów i projektów na rzecz wsparcia osób opuszczających zakłady karne, placówki opiekuńczo-wychowawcze, placówki resocjalizacyjne, rodziny zastępcze i inne.
- 2.4.2. Szkolenia dla kadr pomocy i integracji społecznej w zakresie pracy z osobami zagrożonymi wykluczeniem społecznym.
- 2.4.3. Rozwój partnerstwa i współpracy różnych jednostek i instytucji działających na rzecz osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.
- 2.4.4. Wypracowywanie i wdrażanie innowacyjnych metod pracy z osobami zagrożonymi wykluczeniem społecznym oraz wykorzystywanie wzorców i dobrych praktyk.
- 2.4.5. Rozwój poradnictwa specjalistycznego.
- 2.4.6. Opracowywanie i realizacja indywidualnych programów wychodzenia z bezdomności.
- 2.4.7. Inicjowanie tworzenia mieszkań socjalnych i mieszkań chronionych.

Działania podejmowane przez realizatorów Strategii w roku 2012 w ramach ww. celu operacyjnego:

- I. Analiza ankiet nadesłanych przez ośrodki pomocy społecznej i powiatowe centra pomocy rodzinie pozwala stwierdzić, że w ramach działań podjętych w obrębie celu operacyjnego 2.4. SPS WW-M przez samorzady gminne i powiatowe województwa warmińsko-mazurskiego osiągnięto wyniki o charakterze „twardym”, które prezentuje poniższa tabela.

Tabela 24 „Twarde” wyniki podjętych działań w ramach celu operacyjnego 2.4. SPS WW-M przez samorzady gminne i powiatowe województwa warmińsko-mazurskiego

l.p	Miernik	Samorzady gminne	Samorzady powiatowe
1	Liczba podmiotów, które realizowały programy i projekty na rzecz wsparcia osób opuszczających zakłady karne.	3	4
2	Liczba realizowanych programów na rzecz wsparcia osób opuszczających zakłady karne.	1	7
3	Liczba osób objętych programami realizowanymi na rzecz wsparcia osób opuszczających zakłady karne.	7	115
4	Liczba realizowanych projektów na rzecz wsparcia osób opuszczających zakłady karne.	0	8
5	Liczba osób objętych realizowanymi projektami na rzecz wsparcia osób opuszczających zakłady karne.	0	184
6	Liczba podmiotów, które realizowały programy i projekty na rzecz wsparcia osób opuszczających	0	6

l.p	Miernik	Samorządy gminne	Samorządy powiatowe
	placówki opiekuńczo-wychowawcze.		
7	Liczba programów realizowanych na rzecz wsparcia osób opuszczających placówki opiekuńczo-wychowawcze.	0	1
8	Liczba osób objętych programami realizowanymi na rzecz wsparcia osób opuszczających placówki opiekuńczo-wychowawcze.	0	18
9	Liczba projektów realizowanych na rzecz wsparcia osób opuszczających placówki opiekuńczo-wychowawcze.	0	3
10	Liczba osób objętych projektami realizowanymi na rzecz wsparcia osób opuszczających placówki opiekuńczo-wychowawcze.	0	10
11	Liczba podmiotów, które realizowały programy i projekty na rzecz wsparcia osób opuszczających placówki resocjalizacyjne.	1	3
12	Liczba programów realizowanych na rzecz wsparcia osób opuszczających placówki resocjalizacyjne.	1	1
13	Liczba osób objętych programami na rzecz wsparcia osób opuszczających placówki resocjalizacyjne.	29	4
14	Liczba projektów na rzecz wsparcia osób opuszczających placówki resocjalizacyjne.	0	2
15	Liczba osób objętych projektami na rzecz wsparcia osób opuszczających placówki resocjalizacyjne.	0	0
16	Liczba podmiotów, które realizowały programy i projekty na rzecz wsparcia osób opuszczających rodziny zastępcze.	1	5
17	Liczba programów na rzecz wsparcia osób opuszczających rodziny zastępcze.	1	28
18	Liczba osób objętych programami na rzecz wsparcia osób opuszczających rodziny zastępcze.	11	54
19	Liczba projektów na rzecz wsparcia osób opuszczających rodziny zastępcze.	1	3
20	Liczba osób objętych projektami na rzecz wsparcia osób opuszczających rodziny zastępcze.	2	30
21	Liczba szkoleń z zakresu pracy z osobami zagrożonymi wykluczeniem społecznym, w których uczestniczyła kadra pomocy i integracji społecznej.	192	21
22	Liczba pracowników pomocy i integracji społecznej, którzy uczestniczyli w szkoleniach z zakresu pracy z osobami zagrożonymi wykluczeniem społecznym.	322	124
23	Liczba partnerstw funkcjonujących na rzecz osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.	36	5
24	Liczba podmiotów wchodzących w skład funkcjonujących partnerstw na rzecz osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.	80	12
25	Liczba osób objętych innowacyjnymi metodami pracy z osobami zagrożonymi wykluczeniem społecznym	1.246	81
26	Liczba osób OGÓŁEM, które skorzystały z poradnictwa specjalistycznego/rodzinnego/terapii uzależnień.	10.020	6.018

l.p	Miernik	Samorządy gminne	Samorządy powiatowe
27	Liczba realizowanych indywidualnych programów wychodzenia z bezdomności	17*	<i>nie dotyczy</i>
28	Liczba mieszkań socjalnych.	2.791	<i>nie dotyczy</i>
29	Liczba osób, które zamieszkują mieszkania socjalne.	7.329	<i>nie dotyczy</i>
30	Liczba nowych mieszkań socjalnych tj. powstałych w roku 2012.	103	<i>nie dotyczy</i>
31	Liczba mieszkań chronionych.	12	<i>nie dotyczy</i>
32	Liczba osób, które zamieszkują mieszkania chronione.	61	<i>nie dotyczy</i>
33	Liczba nowych mieszkań chronionych tj. powstałych w roku 2012.	1	<i>nie dotyczy</i>

Uwaga: samorządy gminne – N=110, samorządy powiatowe – N=18

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z ośrodków pomocy społecznej i powiatowych centrów pomocy rodzinie województwa warmińsko-mazurskiego

II. W ramach działań podjętych w obrębie celu operacyjnego 2.4. SPS WW-M w roku 2012 wyróżnia się dane o charakterze „miękkim”, w tym:

- 1) opracowywanie oraz realizacja **programów i projektów** na rzecz wsparcia **osób opuszczających zakłady karne, placówki opiekuńczo-wychowawcze, placówki resocjalizacyjne, rodziny zastępcze** i in.:
 - a) **programy na rzecz wsparcia osób opuszczających zakłady karne** realizowano w 3% gmin oraz 11% powiatów województwa warmińsko-mazurskiego w tym m.in.:
 - w Areszcie Śledczym w Bartoszycach została zrealizowana pierwsza edycja „Programu korekcyjnego dla sprawców przemocy domowej”;
 - w Zakładzie Karnym w Kamińsku zrealizowano: program readaptacyjny Komputer to przyszłość, Komputer w procesie readaptacji społecznej skazanych, Program edukacyjny Enter, Program Informacyjny Centrum Pomocowe;
 - Program Korekcyjno-Edukacyjny „Partner” dla sprawców przemocy przebywających z Zakładzie Karnym w Iławie – zrealizowany przez Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Iławie;
 - b) **projekty na rzecz wsparcia osób opuszczających zakłady karne** realizowano w 3% gmin oraz 6% powiatów województwa warmińsko-mazurskiego;
 - c) w 1% gmin oraz 11% powiatów realizowano **programy na rzecz wsparcia osób opuszczających placówki opiekuńczo-wychowawcze** (np. Indywidualne Programy Usamodzielnienia);
 - d) **projekty na rzecz wsparcia osób opuszczających placówki opiekuńczo-wychowawcze** realizowano w 28% powiatów województwa;
 - e) **programy na rzecz wsparcia osób opuszczających placówki resocjalizacyjne** realizowano w 2% gmin oraz 6% powiatów;
 - f) **projekty na rzecz wsparcia osób opuszczających placówki resocjalizacyjne** realizowano na terenie 6% powiatów;

* Dane z materiału pn. *Informacja dotycząca problematyki bezdomności na terenie województwa warmińsko-mazurskiego* (stan na dzień 31 grudnia 2012 r.), sporządzonego przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa warmińsko-mazurskiego w Olsztynie na podstawie materiałów z ośrodków pomocy społecznej województwa warmińsko-mazurskiego.

- g) **programy na rzecz wsparcia osób opuszczających rodziny zastępcze** realizowano w 1% gmin oraz 17% powiatów;
 - h) w 17% powiatów województwa warmińsko-mazurskiego realizowano **projekty na rzecz wsparcia osób opuszczających rodziny zastępcze**;
 - i) ponadto w 46% gmin oraz 61% powiatów województwa warmińsko-mazurskiego realizowane były programy i/lub projekty na rzecz innych grup społecznych zagrożonych wykluczeniem społecznym (poza wyżej wymienionymi) – dotyczyły one działań podejmowanych w ramach projektów systemowych ops i pcpr (aktywizacja społeczna, edukacyjna, zawodowa dla osób bezrobotnych o niskich kwalifikacjach zawodowych, niepełnosprawnych, na rzecz osób i rodzin pochodzenia romskiego);
- 2) **kadra pomocy i integracji społecznej** uczestniczyła w **szkoleniach** z zakresu pracy z osobami zagrożonymi wykluczeniem społecznym w 62% gmin oraz 56% powiatów województwa, których organizatorem były Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie;
- 3) **rozwój partnerstwa i współpracy** różnych jednostek i instytucji działających na rzecz zagrożonych wykluczeniem społecznym, m.in.:
- a) wdrażanie Priorytetu VII Promocja integracji społecznej Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013:
 - obejmują zakres polityki i integracji społecznej, których celem jest zapewnienie równego dostępu do zatrudnienia osobom wykluczonym, zagrożonym wykluczeniem społecznym oraz dyskryminowanym na rynku pracy, a także podwyższenie ich statusu zawodowego i społecznego, poprzez przygotowanie ich do wejścia lub powrotu na rynek pracy;
 - ważnym elementem wsparcia w ramach Priorytetu jest eliminowanie różnego rodzaju barier (organizacyjnych, prawnych czy psychologicznych), na jakie napotykają osoby zagrożone wykluczeniem społecznym, borykające się z problemem dyskryminacji na rynku pracy;
 - ww. problem dotyczy przede wszystkim osób niepełnosprawnych, długotrwale bezrobotnych czy opuszczających placówki wychowawcze i penitencjarne oraz kobiet, postrzeganych w sposób stereotypowy przez pracodawców i otoczenie społeczne, jako pracownicy mniej dyspozycyjni oraz mobilni zawodowo;
 - w ramach Priorytetu VII przewiduje się między innymi realizację projektów systemowych, które mogą być realizowane przez regionalne ośrodki polityki społecznej, powiatowe centra pomocy rodzinie oraz ośrodki pomocy społecznej;
 - w 2012 roku Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w ramach Priorytetu VII PO KL przyjął do dofinansowania 116 projektów systemowych, z tego 18 projektów w ramach Poddziałania 7.1.2 Rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji przez powiatowe centra pomocy rodzinie oraz 98 projektów w ramach Poddziałania 7.1.1. Rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji przez ośrodki pomocy społecznej. Łączna kwota przyznanych alokacji w roku 2012 dla ww. jednostek wyniosła ponad 26.869 tys. zł;
 - w ramach Planu Działania na rok 2013 zaplanowano realizację dwuletnich projektów systemowych. w roku 2013 swoje uczestnictwo zadeklarowało 118 jednostek pomocy społecznej, w tym 97 ośrodków pomocy społecznej i 21 powiatowych centrów pomocy rodzinie. Łączna kwota planowanych alokacji na rok 2013 wynosi ponad 30.048,17 tys. zł;
 - oprócz realizacji projektów systemowych wiele jednostek pomocy społecznej aplikuje również o środki finansowe w ramach projektów konkursowych,

- których istotnym celem jest tworzenie warunków sprzyjających rozwojowi adaptacyjnych form zatrudnienia, w tym w sektorze ekonomii społecznej, która łącząc cele społeczne z ekonomicznymi, stanowi skuteczny instrument aktywizacji osób doświadczających trudności związanych z wejściem i utrzymaniem się na rynku pracy;
- w ramach Działania 7.2 łącznie dofinansowano w 2012 roku jedynie 3 projekty konkursowe złożone przez jednostki organizacyjne pomocy społecznej na łączną kwotę przewyższającą 960.000 zł;
 - z uwagi na nowelizację Szczegółowego Opisu Priorytetów Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki obowiązującego od 1 stycznia 2012 r. oraz przyjętego na rok 2012 Planu Działania dla Priorytetu VII, w 2012 r. zakończono realizację Działania 7.3;
 - od 1 stycznia 2012 r. wdrażane jest Działanie 7.4, na którego realizację zaplanowano w Planie Działania na rok 2012 środki w wysokości 7 mln zł – w 2012 r. ogłoszono jeden konkurs w ramach którego do dofinansowania nie rekomendowano żadnego z projektów złożonych przez jednostki organizacyjne pomocy społecznej;
- b) w 57% gmin oraz 61% powiatów podejmowana była **współpraca jednostek i instytucji działających na rzecz osób zagrożonych wykluczeniem społecznym** – podejmowały ją powiatowe centra pomocy rodzinie z ośrodkami pomocy społecznej, powiatowymi urzędami pracy, szkołami, policją, służbą zdrowia, organizacjami pozarządowymi w zakresie wymiany informacji i wspólnej realizacji projektów;
- c) **partnerstwa na rzecz osób zagrożonych wykluczeniem społecznym** funkcjonowały w 27% gmin oraz 33% powiatów województwa warmińsko-mazurskiego, w tym m.in.
- partnerstwa powiatowych centrów pomocy rodzinie, ośrodków pomocy społecznej z powiatowymi urzędami pracy;
 - partnerstwa powiatowych centrów pomocy rodzinie, ośrodków pomocy społecznej z organizacjami pozarządowymi;
 - partnerstwa ośrodków pomocy społecznej ze szkołami;
- 4) wypracowywanie i wdrażanie **innowacyjnych metod pracy** z osobami zagrożonymi wykluczeniem społecznym oraz wykorzystywanie **wzorców i dobrych praktyk**:
- a) **innowacyjne metody pracy z osobami zagrożonymi wykluczeniem społecznym** realizowano w 30% gmin oraz 17% powiatów, w tym np. elementy TSR w zakresie usamodzielniania wychowanków z pieczy zastępczej, negocjacje i mediacje, dialog motywujący, coaching, elementy KGR, pedagog ulicy;
 - b) w 21% gmin oraz 11% powiatów województwa warmińsko-mazurskiego korzystano z **wzorców i dobrych praktyk w zakresie metod pracy** z osobami zagrożonymi wykluczeniem społecznym min. w ramach wizyt studyjnych, wymiany doświadczeń z innymi podmiotami z terenu województwa i kraju, korzystania z broszur udostępnianych na spotkaniach/konferencjach tematycznych, specjalistycznych publikacji w omawianym zakresie;
- 5) **poradnictwo specjalistyczne** na rzecz osób zagrożonych wykluczeniem społecznym świadczone było w 64% gmin oraz 89% powiatów województwa warmińsko-mazurskiego (poradnictwo w zakresie ulg i uprawnień osób niepełnosprawnych, poradnictwo psychologiczne dla usamodzielniających się wychowanków rodzin zastępczych i placówek opiekuńczo-wychowawczych, poradnictwo prawne, psychologiczne, terapeutyczne, pedagogiczne, socjalne, rodzinne, doradztwo zawodowe);

- 6) zgodnie z informacjami będącymi w zasobach Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie według stanu na dzień 31 grudnia 2012 r. w regionie realizowano 17 **indywidualnych programów wychodzenia z bezdomności** – 2 osoby w ramach realizowanego programu podjęły terapię lub leczenie, 4 osoby podjęły zatrudnienie podczas realizacji programu, zaś 9 osób objęto indywidualnym programem wyszło z bezdomności;
- 7) na podstawie materiałów cząstkowych przesłanych przez samorządy gminne województwa warmińsko-mazurskiego można stwierdzić, że:
- **mieszkania socjalne** posiadało 58% gmin, z czego nowe powstały w roku 2012 w 13% gmin, ponadto zapotrzebowanie na powstawanie tego typu lokali wykazało 73% gmin (oczekują na nie osoby z różnych grup społecznych np. matki samotnie wychowujące dzieci, bezdomni, ofiary przemocy);
 - **mieszkania chronione** posiadało 7% gmin, z czego nowe powstały w 2% gmin; potrzeby związane z utworzeniem kolejnych mieszkań wykazało 32% gmin (m.in. dla osób usamodzielniających się po opuszczeniu placówki opiekuńczo-wychowawczej).

III. W zakresie przyjętych dla celu operacyjnego 2.4. wskaźników można zaobserwować trendy, które obrazuje poniższa tabela:

Tabela 25 Wskaźniki służące ocenie realizacji celu operacyjnego 2.4. SPS WW-M

Wskaźnik	Wartość wskaźnika			
	2009	2010	2011	2012
Liczba wdrażanych indywidualnych programów wychodzenia z bezdomności	43	25	14	17
Liczba osób bezdomnych	1.405	1410	1.358	1.423
Liczba i procent osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z powodu bezdomności (w stosunku do ogólnej liczby osób objętych pomocą społeczną w województwie)	1.527 osób, 0,66%	1.734 osoby, 0,77%	1.790 osób, 0,84%	1.960 osób 0,95%
Liczba i procent osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z powodu trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego (w stosunku do ogólnej liczby osób objętych pomocą społeczną w województwie)	1.594 osoby , 0,69%	1.723 osoby, 0,77%	1.812 osób, 0,85%	1.919- osób 0,93%
Liczba i procent osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z powodu braku umiejętności w przystosowaniu do życia młodzieży opuszczającej placówki opiekuńczo-wychowawcze (w stosunku do ogólnej liczby osób objętych pomocą społeczną w województwie)	280 osób, 0,12%	206 osób, 0,09%	295 osób, 0,14%	Ustawą z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej uchylono art. 7 pkt 10 ustawy o pomocy społecznej. w związku z powyższym od roku 2012 w katalogu powodów przyznania pomocy w sprawozdaniu

Wskaźnik	Wartość wskaźnika			
	2009	2010	2011	2012
				MPiPS-03 nie występuje powód: „brak umiejętności w przystosowaniu do życia młodzieży opuszczającej placówki opiekuńczo-wychowawcze”

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań MPiPS-03 i danych z ośrodków pomocy społecznej województwa warmińsko-mazurskiego

2.3. PRIORYTET III *Wspieranie aktywności i mobilności zawodowej oraz edukacyjnej osób bezrobotnych*

Cel strategiczny: Osoby bezrobotne są bardziej gotowe do zmian, aktywne w rozwiązywaniu swoich problemów, bardziej samodzielne życiowo i ekonomicznie oraz częściej wchodzą na rynek pracy dzięki instrumentom aktywnej integracji, w tym ekonomii społecznej

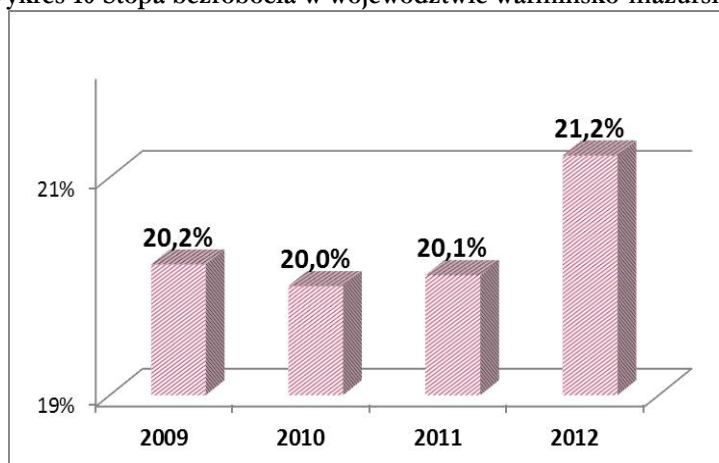
2.3.1 Analiza wskaźnikowa realizacji celu strategicznego Priorytetu III *Strategii*

Dla umożliwienia sporządzenia oceny realizacji celu strategicznego „Osoby bezrobotne są bardziej gotowe do zmian, aktywne w rozwiązywaniu swoich problemów, bardziej samodzielne życiowo i ekonomicznie oraz częściej wchodzą na rynek pracy dzięki instrumentom aktywnej integracji, w tym ekonomii społecznej” w dokumencie SPS WW-M wyznaczone zostały następujące wskaźniki:

- stopa bezrobocia w województwie (w %) – wykres 10;
- liczba i % osób w rodzinach objętych pomocą społeczną z powodu bezrobocia (w stosunku do ogólnej liczby osób w rodzinach objętych pomocą społeczną w województwie) – wykres 11 i 12;
- liczba Centrów Integracji Społecznej, Zakładów Aktywności Zawodowej, Klubów Integracji Społecznej i Młodzieżowych Klubów Integracji Społecznej w województwie – wykres 13.

W zakresie przyjętych dla powyższego celu strategicznego wskaźników można zaobserwować następujące trendy:

Wykres 10 Stopa bezrobocia w województwie warmińsko-mazurskim

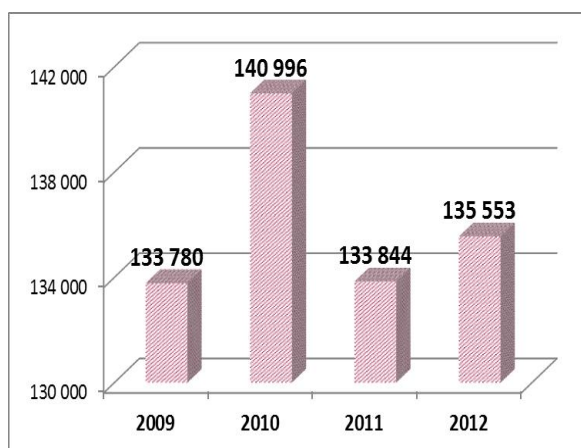
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Olsztynie

Wskaźnik stopy bezrobocia jest jednym z podstawowych obrazujących sytuację na rynku pracy. Analiza roczna poziomu bezrobocia w województwie warmińsko-mazurskim, w okresie od 2009 do 2012 roku, pozwala na zaobserwowanie niekorzystnych zmian, jakie zachodzą na regionalnym rynku pracy. Stopa bezrobocia w końcu grudnia 2012 roku ukształtowała się na poziomie 21,2%, natomiast

w kraju wynosiła w tym okresie 13,4%. Województwo warmińsko-mazurskie charakteryzowało się najwyższym w kraju natężeniem bezrobocia rejestrowanego. Należy jednocześnie zauważyć, że znaczący wzrost poziomu bezrobocia nastąpił w roku 2012, natomiast w latach 2009-2011 utrzymywał się na względnie stałym poziomie.

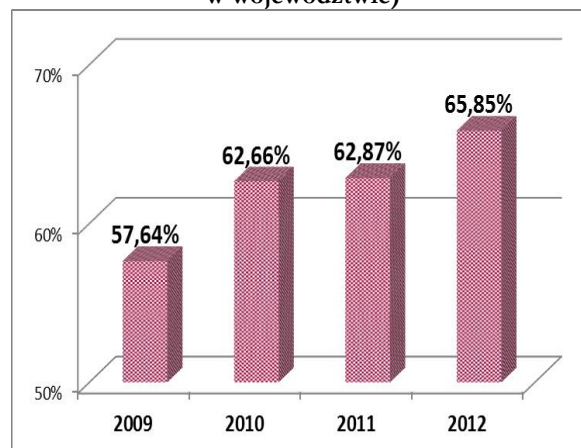
Wysoki odsetek osób pozostających poza rynkiem pracy wpływa na poziom korzystania z pomocy społecznej z powodu bezrobocia.

Wykres 11 Liczba osób w rodzinach objętych pomocą społeczną z powodu bezrobocia w województwie warmińsko-mazurskim

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MPiPS-03

Wykres 12 Procent osób objętych pomocą społeczną z powodu bezrobocia w województwie warmińsko-mazurskim (w stosunku do ogólnej liczby osób w rodzinach objętych pomocą społeczną w województwie)

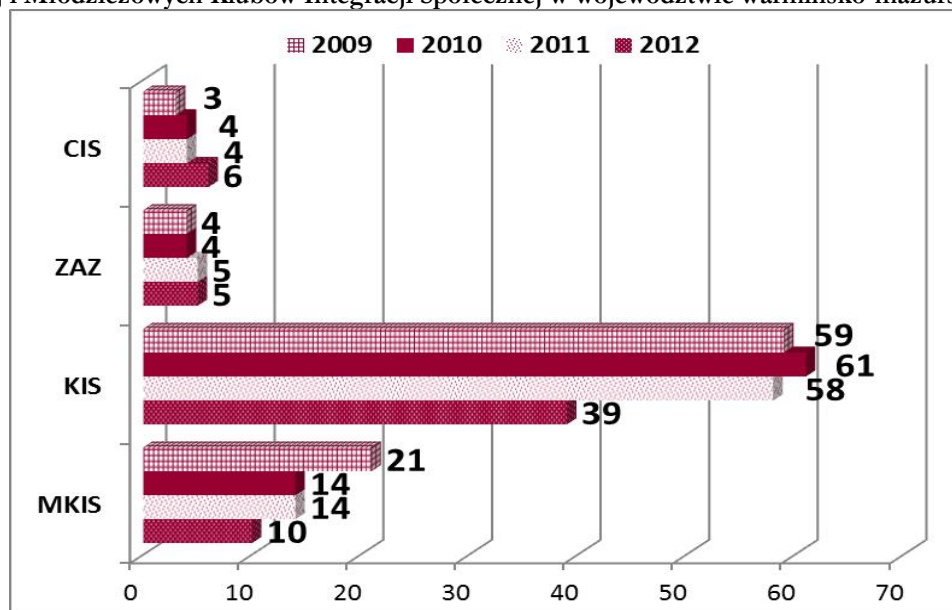
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MPiPS-03

W województwie warmińsko-mazurskim w 2012 roku, podobnie jak w latach ubiegłych, dominującym powodem przyznania pomocy i wsparcia było bezrobocie. Wśród 205.836 osób korzystających z pomocy społecznej było 135.553 osób, które były objęte świadczeniami pomocy społecznej z powodu bezrobocia, co stanowiło 65,85% ogółu objętych pomocą społeczną w województwie. Wskaźnik ten w latach 2009-2012 wzrósł o 8,21 punktów procentowych.

Szansą na poprawę sytuacji osób i rodzin korzystających długotrwale ze świadczeń pomocy społecznej oraz osób z kręgu wykluczenia społecznego było uchwalenie w roku 2003 ustawy o *zatrudnieniu socjalnym* (Dz. U. 2011 Nr 43, poz. 225 ze zm.). Powstające na jej mocy Centra Integracji Społecznej i Kluby Integracji Społecznej są szansą na reintegrację społeczną i zawodową grup szczególnego ryzyka takich jak: bezdomni, osoby uzależnione od alkoholu i narkotyków, osoby chore psychicznie, długotrwale bezrobotni, zwalniani z zakładów karnych, uchodźcy.

Ponadto kierunkowe działania podejmowane są również na rzecz osób znajdujących się w szczególnej sytuacji na rynku pracy, w tym m.in. na rzecz osób młodych oraz osób niepełnosprawnych. w oparciu o potrzeby tych grup funkcjonują Młodzieżowe Kluby Integracji Społecznej, których celem jest podniesienie aktywności społecznej i zawodowej osób młodych zagrożonych wykluczeniem społecznym, oraz Zakłady Aktywności Zawodowej, które są jedną z podstawowych form aktywności osób niepełnosprawnych wspomagającą proces rehabilitacji zawodowej i społecznej.

Wykres 13 Liczba Centrów Integracji Społecznej, Zakładów Aktywności Zawodowej, Klubów Integracji Społecznej i Młodzieżowych Klubów Integracji Społecznej w województwie warmińsko-mazurskim

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z gmin województwa warmińsko-mazurskiego, Wojewody Warmińsko-Mazurskiego oraz danych będących w zasobach własnych ROPS

Na dzień 31 grudnia 2012 roku w województwie warmińsko-mazurskim funkcjonowało 6 CIS-ów (w Olsztynie, Ostródzie, Braniewie, Białej Piskiej oraz dwa podmioty w Elku), z czego w rejestrze Wojewody wpisane były cztery Centra Integracji Społecznej. Ponadto z informacji uzyskanych z Wydziału Polityki Społecznej Warmińsko-Mazurskiego Urzędu Wojewódzkiego w Olsztynie wynika, że według stanu na dzień 31 grudnia 2012 roku w regionie zarejestrowanych było 39 Klubów Integracji Społecznej, działających zgodnie z ustawą o zatrudnieniu socjalnym. Natomiast na podstawie informacji przesłanych do Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej z gmin województwa warmińsko-mazurskiego ustalono, że w regionie funkcjonowało jeszcze 18 KIS-ów, które nie zostały ujęte w ww. rejestrze (łącznie 57 KIS). Ponadto w województwie warmińsko-mazurskim wzrosła liczba Zakładów Aktywności Zawodowej i na koniec 2012 roku wyniosła 5 podmiotów o takim charakterze (w Olsztynie, Giżycku, Elblągu, Kamionku Wielkim i Biskupcu). Spadła natomiast liczba Młodzieżowych Klubów Integracji Społecznej.

Poniżej zamieszczono podjęte inicjatywy i przedsięwzięcia w ramach wdrażania celów operacyjnych Priorytetu III *Strategii*.

2.3.2 Realizacja celów operacyjnych Priorytetu III *Strategii*

Cel operacyjny 3.1.

Młode osoby bezrobotne posiadają kwalifikacje coraz bardziej adekwatne do zmieniających się potrzeb rynku pracy oraz są bardziej aktywne i mobilne zawodowo.

W ramach wskazanego celu operacyjnego 3.1. wyznaczono do realizacji w SPS WW-M następujące działania:

- 3.1.1. Opracowywanie oraz realizacja programów oraz projektów aktywizujących i wyrównujących szanse edukacyjne i zawodowe młodzieży ze środowisk zagrożonych bezrobociem (np. PAL) przy aktywnym jej uczestnictwie.
- 3.1.2. Wspieranie rozwoju różnorodnych form aktywizacji zawodowej oraz zdobywania doświadczenia zawodowego w celu pokonywania barier wejścia na rynek pracy, zwłaszcza dla absolwentów.
- 3.1.3. Organizowanie szkoleń dla osób bezrobotnych w celu podniesienia i zdobycia innych kwalifikacji zawodowych zwiększających szansę na podjęcie zatrudnienia.
- 3.1.4. Tworzenie specjalistycznego poradnictwa zawodowego dla młodzieży biernej na rynku pracy, realizowanego m.in. przez doradców zawodowych, Młodzieżowe Kluby Integracji Społecznej.
- 3.1.5. Współpraca i współdziałanie pomiędzy jednostkami organizacyjnymi pomocy i integracji społecznej, instytucjami rynku pracy, szkołami (w tym szkołami wyższymi), pracodawcami, organizacjami pozarządowymi.
- 3.1.6. Aktywizacja społeczna młodzieży poprzez wolontariat.
- 3.1.7. Organizowanie lokalnych i wojewódzkich debat związanych z problematyką młodzieży.

Działania podejmowane przez realizatorów Strategii w roku 2012 w ramach ww. celu operacyjnego:

- I. Analiza ankiet nadesłanych przez ośrodki pomocy społecznej i powiatowe centra pomocy rodzinie pozwala stwierdzić, że w ramach działań podjętych w obrębie celu operacyjnego 3.1. SPS WW-M przez samorządy gminne i powiatowe województwa warmińsko-mazurskiego osiągnięto wyniki o charakterze „twardym”, które prezentuje poniższa tabela.

Tabela 26 „Twarde” wyniki podjętych działań w ramach celu operacyjnego 3.1. SPS WW-M przez samorządy gminne i powiatowe województwa warmińsko-mazurskiego

l.p.	Miernik	Samorządy gminne	Samorządy powiatowe
1	Liczba podmiotów, które realizowały programy i projekty na rzecz aktywizacji i wyrównywania szans edukacyjnych i zawodowych młodzieży ze środowisk zagrożonych bezrobociem (np. PAL).	118	19
2	Liczba realizowanych programów na rzecz aktywizacji i wyrównywania szans edukacyjnych i zawodowych młodzieży ze środowisk zagrożonych bezrobociem (np. PAL).	37	13
3	Liczba osób objętych programami realizowanymi na rzecz aktywizacji i wyrównywania szans edukacyjnych i zawodowych młodzieży ze środowisk zagrożonych bezrobociem (np. PAL).	1.593	1.408
4	Liczba projektów realizowanych na rzecz aktywizacji i wyrównywania szans edukacyjnych i zawodowych młodzieży ze środowisk zagrożonych bezrobociem (np. PAL).	100	9
5	Liczba osób objętych projektami realizowanymi na rzecz aktywizacji i wyrównywania szans edukacyjnych i zawodowych młodzieży ze środowisk zagrożonych bezrobociem (np. PAL).	3.030	610
6	Liczba podmiotów, które realizowały i wspierały rozwój różnorodnych form aktywizacji zawodowej oraz zdobywania doświadczenia zawodowego dla absolwentów w celu pokonywania barier wejścia na rynek pracy.	81	16

l.p.	Miernik	Samorządy gminne	Samorządy powiatowe
7	Liczba absolwentów objętych różnorodnymi formami aktywizacji zawodowej oraz zdobywania doświadczenia zawodowego w celu pokonywania barier wejścia na rynek pracy.	2.235	3.613
8	Liczba zrealizowanych szkoleń skierowanych do osób bezrobotnych w celu podniesienia i zdobycia innych kwalifikacji zawodowych zwiększających szansę na podjęcie zatrudnienia.	472	546
9	Liczba osób bezrobotnych objętych szkoleniami mającymi na celu podniesienie i zdobycie innych kwalifikacji zawodowych zwiększających szansę na podjęcie zatrudnienia.	2.249	1.581
10	Liczba osób młodych, biernych na rynku pracy, objętych specjalistycznym poradnictwem zawodowym realizowanym przez:		
	a doradców zawodowych	2.231	7.323
	b Młodzieżowe Kluby Integracji Społecznej	672	0
	c inne (np. warsztaty przedsiębiorczości/edukacyjne w prowadzone w Klubie Integracji Społecznej, zajęcia aktywizacyjne w Klubie Pracy oraz w ramach projektów OHP)	366	1.787
11	Liczba podmiotów, które podejmowały współpracę na rzecz młodzieży, w tym absolwentów oraz młodych osób pozostających bez pracy.	94	10
12	Liczba wolontariuszy – osób młodych.	1.218	391
13	Liczba lokalnych debat związanych z problematyką młodzieży	27	0
14	Liczba spotkań/ imprez/ przedsięwzięć integracyjnych dla młodzieży lub na jej rzecz.	317	25

Uwaga: samorządy gminne – N=110, samorządy powiatowe – N=18

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z ośrodków pomocy społecznej i powiatowych centrów pomocy rodzinie województwa warmińsko-mazurskiego

II. W ramach działań podjętych w obrębie celu operacyjnego 3.1. SPS WW-M w roku 2012 wyróżnia się dane o charakterze „miękkim”, w tym:

- 1) opracowywanie oraz realizacja **programów oraz projektów aktywizujących i wyrównujących szanse edukacyjne i zawodowe młodzieży** ze środowisk zagrożonych bezrobociem (np. PAL) przy aktywnym jej uczestnictwie, m.in.:
 - a) w ramach działania 7.1. *Rozwój i upowszechnienie aktywnej integracji* realizowano w roku 2012 projekty systemowe, które skierowane były w co najmniej 50% do osób młodych w wieku 15-24 lata, z czego::
 - łączna wartość podpisanych umów w ramach Działania 7.1 – 23.321.629,30 zł;
 - liczba osób młodych objęta wsparciem w ramach Działania 7.1 – 2.295 osób (1.483 kobiety i 811 mężczyzn);
 - b) w ramach działania 7.2 *Przeciwdziałanie wykluczeniu i wzmocnienie sektora ekonomii społecznej* ogłoszone zostały w roku 2012 dwa konkursy dotyczące działań na rzecz młodzieży:
 - **2/POKL/7.2.1/2012** – grupę docelową w projektach w 100% stanowiły osoby w wieku 15-24 lata (liczba osób młodych objęta wsparciem w ramach realizowanych projektów na podstawie wniosków o dofinansowanie: 295 osób –

- 186 kobiet i 109 mężczyzn), alokacja wyniosła 5.000.000 zł, zaś łączna wartość podpisanych umów w roku 2012 – 3.307.326,48 zł¹³;
- **3/POKL/7.2.2/2012** – planowana liczba osób objętych wsparciem na podstawie wniosków o dofinansowanie: 400 (220 kobiet i 180 mężczyzn), w tym co najmniej 25% stanowią osoby młode w wieku 18-24 lata, alokacja wynosi 6.000.000 zł¹⁴;
- c) Wojewódzki Urząd Pracy w Olsztynie samodzielnie nie realizował programów i projektów, beneficjentami których byłaby bezrobotna młodzież, natomiast w ramach swoich działań wspierał rozwój różnorodnych form aktywizacji zawodowej młodych osób oraz zdobywania doświadczenia zawodowego, w tym m.in. poprzez:
- koordynowanie na terenie województwa realizacji programów aktywizacji zawodowej finansowanych z rezerwy Funduszu Pracy Ministra Pracy i Polityki Społecznej, w tym programów specjalnych skierowanych do bezrobotnych poniżej 30 roku życia;
 - współpracę z powiatowymi urzędami pracy w zakresie organizacji szkoleń;
 - współpracę z beneficjentami w trakcie realizacji projektów finansowanych ze środków EFS w ramach POKL (ocena merytoryczna, kontraktacja, rozliczanie merytoryczne i finansowe, kontrola);
 - opracowanie analizy skuteczności oddziaływania poszczególnych instrumentów rynku pracy, w tym szkoleń;
- d) w roku 2012 Wojewódzki Urząd Pracy w Olsztynie, jako Instytucja Pośrednicząca II stopnia, realizował konkursy zaplanowane w Planach Działania dla Priorytetu VI POKL na rok 2011 oraz 2012 – podjęto następujące działania związane ze wsparciem osób w wieku 15-24 lata na rynku pracy:
- łącznie w 19 konkursach (Podziałanie 6.1.1, Działanie 6.2) ogłoszonych w roku 2012 zaplanowano kryteria dostępu nakładające obowiązek na wnioskodawców rekrutowania do projektów osób w wieku 15-24 lata (jednocześnie we wszystkich tych konkursach zaplanowano kryteria strategiczne premiujące projekty skierowane do osób w wieku 15-24 lata);
 - dla projektów systemowych powiatowych urzędów pracy zaplanowano kryteria dostępu nakładające obowiązek rekrutowania do projektu osób w wieku 15-24 lata;
- e) Wojewódzki Urząd Pracy w Olsztynie przy współpracy 56 instytucji zrzeszonych w Warmińsko-Mazurskim Pakcie na Rzecz Rozwoju Poradnictwa Zawodowego zorganizował Tydzień Solidarności Międzypokoleniowej na Warmii i Mazurach – jego zasadniczym celem była promocja aktywności społeczno-zawodowej w każdym wieku (w tym poprzez wolontariat) oraz mobilności edukacyjnej oraz zawodowej młodzieży;
- f) bezrobotna młodzież określona została w Regionalnym Planie Działania na Rzecz zatrudnienia na 2012 r. jako jedna z grup na regionalnym rynku pracy, które priorytetowo należy objąć wsparciem;
- g) w ramach przypisanych zadań Centrum Informacji i Planowania Kariery Zawodowej w Elblągu cyklicznie organizowało warsztaty pt. „Wejście na rynek pracy”, skierowane do absolwentów oraz uczniów ostatnich klas szkół ponadgimnazjalnych, których celem było przekazanie młodym ludziom wiedzy dotyczącej rynku pracy oraz wyposażenie ich w podstawowe umiejętności poruszania się po nim;

¹³ Łączna wartość podpisanych umów w roku 2013: 700.398,14 zł. Razem wartość podpisanych umów w ramach konkursu: 4.007.724,62 zł.

¹⁴ Łączna wartość podpisanych umów w 2013 roku – 2.745.868,20 zł.

- h) działania Warmińsko-Mazurskiego Oddziału Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych:
- realizacja przez powiatowe urzędy pracy i Oddziały PFRON programu: „JUNIOR – program aktywizacji zawodowej absolwentów niepełnosprawnych” – jego celem jest umożliwienie wejścia w życie zawodowe (odbycie stażu, zdobycie zatrudnienia) młodym osobom niepełnosprawnym, w wyniku którego w 2012 r. 8 osób niepełnosprawnych znalazło zatrudnienie;
- i) programy aktywizujące i wyrównujące szanse edukacyjne i zawodowe młodzieży ze środowisk zagrożonych bezrobociem (np. PAL) realizowane były w 23% gmin oraz 28% powiatów województwa warmińsko-mazurskiego, projekty w omawianym zakresie wdrażano w 55% gmin i 22% powiatów, przy czym w 31% gmin i 6% powiatów młodzież uczestniczyła w opracowywaniu oraz realizacji powyższych programów/projektów, wśród których można wymienić m.in.:
- Program Aktywności Lokalnej, będący integralną częścią projektu „Czas Aktywności Społecznej” realizowanego przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Mrągowie – obejmował wsparcie młodzieży w wieku 15-18 lat (aktywizacja poprzez wolontariat, spotkania z opiekunem młodzieży, korepetycje wyrównujące zaległości edukacyjne, spotkania z doradcą zawodowym);
 - Program Aktywności Lokalnej „KREATYWNI” adresowany do młodzieży zagrożonej wykluczeniem społecznym realizowany w gminie Dobre Miasto (polegał na aktywizacji społeczno-zawodowej młodzieży w różnych aspektach oraz pobudzeniu aktywności w środowisku lokalnym);
 - programy realizowane przez powiatowe urzędy pracy, mające na celu aktywizację osób bezrobotnych do 30 roku życia (staże, szkolenia, roboty publiczne, prace interwencyjne, jednorazowe środki na otwarcie działalności gospodarczej);
 - projekty systemowe realizowane przez powiatowe centra pomocy rodzinie;
 - projekty realizowane przez powiatowe urzędy pracy (np. „Czas na młodych”, „Aktywna młodzież”, „Aktywność drogą do sukcesu”, „Twój biznes – Twoja szansa” – PUP Lidzbark Warmiński, „Twoja szansa – Twój sukces”, „Młodość – Aktywność – Praca” – PUP Elk);
 - młodzież uczestniczyła w realizacji omawianych programów/projektów poprzez m.in. udział w debatach i spotkania, na których wypracowano kierunki działań (gmina miejska Elk), wypełnienie ankiet i udział w konsultacjach dotyczących planowanych działań projektowych (gmina Milejewo, gmina Kalinowo, gmina miejska Iława, gmina Sorkwity, gmina Stawiguda, gmina miejska Ostróda, gmina Pasym, gmina wiejska Szczytno, gmina Świętajno, miasto Elbląg), rozmowy indywidualne (gmina Grodziczno, gmina Stawiguda);
- 2) w 29% gmin i 67% powiatów województwa realizowano i wspierano **rozwój różnorodnych form aktywizacji zawodowej oraz zdobywania doświadczenia zawodowego dla absolwentów** w celu pokonywania barier wejścia na rynek pracy, w tym m.in.:
- organizowano staże dla młodzieży (gminy: Wilczęta, Rybno, Markusy, Prostki, Susz, Janowiec Kościelny, Janowo, Kozłowo, Gietrzwałd, Biała Piska, Pisz);
 - realizowano szkolenia i warsztaty w ramach projektów systemowych ośrodków pomocy społecznej np. w gminie Rozogi: prawo jazdy kat. B, ekonomia społeczna, warsztaty z przedsiębiorczości, grupowe poradnictwo zawodowe, indywidualna terapia psychologiczna, grupowe warsztaty socjoterapeutyczne, indywidualne doradztwo zawodowe;

- w gminie miejskiej Bartoszyce zrealizowano różnego rodzaju spotkań o tematyce zawodowej w szkołach, świetlicach środowiskowych przez OHP oraz zorganizowano w szkołach gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych spotkania z doradcami PUP i OHP;
 - Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Olsztynie w ramach realizowanego projektu „Nowy Horyzont” zorganizował zajęcia z doradztwa zawodowego oraz kursy zawodowe prowadzone przez firmy zewnętrzne;
 - powiatowe urzędy pracy realizując usługi i instrumenty rynku pracy wspierały rozwój różnorodnych form aktywizacji zawodowej oraz zdobywania doświadczenia zawodowego dla absolwentów poprzez: świadczenie usług poradnictwa zawodowego i informacji zawodowej, świadczenie usług pomocy w aktywnym poszukiwaniu pracy, organizację szkoleń, staży;
- 3) organizowanie **szkoleń dla osób bezrobotnych** w celu podniesienia i zdobycia innych kwalifikacji zawodowych zwiększających szansę na podjęcie zatrudnienia:
- a) Wojewódzki Urząd Pracy w Olsztynie w ramach swoich działań wspierał rozwój różnorodnych form aktywizacji zawodowej, w tym szkoleń osób młodych oraz zdobywania nowych kwalifikacji poprzez:
 - koordynowanie na terenie województwa realizacji programów aktywizacji zawodowej finansowanych z rezerwy Funduszu Pracy Ministra Pracy i Polityki Społecznej, w których jednym z podstawowych elementów były szkolenia zawodowe i aktywizujące;
 - współpracę z powiatowymi urzędami pracy w zakresie organizacji szkoleń;
 - wdrażanie Priorytetu VI Rynek Pracy otwarty dla wszystkich – we wszystkich jego działaniach szkolenia odgrywają znaczącą rolę aktywizującą osoby bezrobotne;
 - b) szkolenia dla osób bezrobotnych w celu podniesienia i zdobycia innych kwalifikacji zawodowych zwiększających szansę na podjęcie zatrudnienia realizowane były w 57% gmin i 83% powiatów województwa warmińsko-mazurskiego, w tym zwłaszcza:
 - szkolenia w ramach realizowanych przez ośrodki pomocy społecznej projektów systemowych np. w gminie Prostki: nowoczesny sprzedawca z obsługą kasy fiskalnej, magazynier z obsługą wózków jezdniowych, opiekun osób starszych i niepełnosprawnych z elementami masażu, opiekun osób starszych i niepełnosprawnych z elementami masażu, prawo jazdy kat. B, kucharz z elementami cateringu, przedstawiciel handlowy z prawem jazdy kat. B, technolog robót wykończeniowych;
 - powiatowe urzędy pracy zrealizowały szereg indywidualnych (w przypadku zobowiązania potencjalnego pracodawcy o zamiarze zatrudnienia) i grupowych szkoleń dla osób bezrobotnych np. ABC przedsiębiorczości, obsługa programów komputerowych w księgowości, spawacz MIG, tapicer meblowy, technolog robót wykończeniowych itp.;
 - c) w 34% gmin i 72% powiatów województwa warmińsko-mazurskiego realizowane były inne formy aktywizacji (poza szkoleniami) mające na celu podniesienie i zdobycie innych kwalifikacji zawodowych zwiększających szansę na podjęcie zatrudnienia dla osób bezrobotnych, w tym np.:
 - w gminie Tolkmicko w ramach pracy socjalnej wyszukiwano ofert pracy, udzielano pomocy w zgromadzeniu dokumentacji aplikacyjnej;
 - w gminie Reszel zorganizowano spotkania z pracodawcami w celu podjęcia zatrudnienia;

- w gminie wiejskiej Elbląg oraz w gminie Kozłowo zorganizowano spotkania informacyjne dotyczące zakładania spółdzielni socjalnych;
 - w gminie wiejskiej Szczytno przeprowadzono Warsztat Zakładania i Działalności Spółdzielni Socjalnych;
 - działania doradcze (indywidualne i grupowe), wsparcie psychologiczne, konsultacje z doradcą zawodowym;
- 4) tworzenie **specjalistycznego poradnictwa zawodowego dla młodzieży biernej na rynku pracy**, realizowanego m.in. przez doradców zawodowych, Młodzieżowe Kluby Integracji Społecznej:
- a) Wojewódzki Urząd Pracy w Olsztynie prowadził specjalistyczne poradnictwo zawodowe dla młodzieży biernej na rynku pracy realizowane przez doradców zawodowych w formie:
 - indywidualnego poradnictwa zawodowego;
 - informacji zawodowej w formie indywidualnej i grupowej;
 - diagnostyki psychologicznej;
 - zajęć aktywizacyjnych z zakresu autoprezentacji, diagnozy potencjału zawodowego, umiejętności komunikacyjnych oraz metod poszukiwania pracy, grupowych porad zawodowych z zakresu planowania kariery zawodowej, kształtowania postaw przedsiębiorczych oraz radzenia sobie ze stresem;
 - warsztatów dla uczniów kończących naukę;
 - b) specjalistyczne poradnictwo zawodowe dla młodzieży biernej na rynku pracy realizowane przez doradców zawodowych prowadzono w 57% gmin i 71% powiatów województwa (poradnictwo indywidualne i grupowe, informacja zawodowa, warsztaty aktywizacyjne), w ramach Młodzieżowych Klubów Integracji Społecznej – w 8% gmin i 12% powiatów, zaś innych form (np. warsztaty przedsiębiorczości/edukacyjne w prowadzone w Klubie Integracji Społecznej, zajęcia aktywizacyjne w Klubie Pracy oraz w ramach projektów OHP) – w 13% gmin i 18% powiatów;
- 5) **współpraca i współdziałanie** pomiędzy jednostkami organizacyjnymi pomocy i integracji społecznej, instytucjami rynku pracy, szkołami, pracodawcami, organizacjami pozarządowymi oraz uczelniami wyższymi:
- a) działania Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Olsztynie:
 - przedstawiciel WUP w Olsztynie uczestniczył w panelu dyskusyjnym nt.: „Oczekiwania pracodawców warmińsko-mazurskiego rynku pracy w zakresie gospodarki i administracji a przygotowanie zawodowe absolwentów WSiE TWP w Olsztynie¹⁵;
 - zorganizowano szereg wydarzeń na rzecz osób młodych w ramach Tygodnia Solidarności Międzypokoleniowej na Warmii i Mazurach (m.in. konferencje, panele dyskusyjne, warsztaty);
 - b) w 31% gmin i 50% powiatów województwa warmińsko-mazurskiego podejmowana była współpraca na rzecz młodzieży, w tym absolwentów oraz młodych osób pozostających bez pracy pomiędzy jednostkami organizacyjnymi pomocy i integracji społecznej, instytucjami rynku pracy, szkołami, pracodawcami, organizacjami pozarządowymi oraz uczelniami wyższymi, w tym m.in.:
 - PUP Bartoszyce zorganizował Konferencję „Aktywność w każdym wieku – tradycja i nowoczesność” (uczestnicy: dyrektorzy szkół i instytucji, pedagodzy, doradcy zawodowi, pośrednicy pracy, członkowie organizacji i stowarzyszeń działających na terenie powiatu, seniorzy oraz młodzież szkół

¹⁵ Wyższa Szkoła Informatyki i Ekonomii TWP w Olsztynie.

- ponadgimnazjalnych) w ramach Tygodnia Solidarności Międzypokoleniowej na Warmii i Mazurach w dniach 17-24 października 2012 r. zorganizował warsztaty dla młodzieży szkół ponadgimnazjalnych z doradcami zawodowymi nt. „Stereotypy i uprzedzenia na temat starości i młodości – jak z nimi walczyć”;
- w powiecie giżyckim odbyły się: warsztaty „Aktywne poszukiwanie pracy” (uczniowie poznali metody poszukiwania pracy), Targi Pracy i Kariery „Zaplanuj z nami swoją przyszłość”, spotkania młodzieży z przedstawicielami szkół wyższych (prezentacja oferty edukacyjnej szkół), Dzień Przedsiębiorczości itp.;
- 6) **aktywizacja społeczna młodzieży poprzez wolontariat:**
- a) działania Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Olsztynie:
 - w roku 2012 ogłoszono konkurs nr II/POKL/PWP-P.VI/2011 na projekty dotyczące wspierania wolontariatu jako etapu przygotowującego do podjęcia zatrudnienia m.in. poprzez zapewnienie wsparcia szkoleniowego i doradczego dla wolontariusza – wybrano jeden projekt, w ramach którego realizowane jest wsparcie opierające się na założeniach wolontariatu europejskiego;
 - b) wolontariat wśród młodzieży funkcjonował w 44% gmin i 35% powiatów województwa warmińsko-mazurskiego, w tym obejmował np. pomoc przy organizacji lokalnych imprez/spotkań okolicznościowych, pomocy wychowawcom grup zabawowych i świetlic w opiece nad dziećmi oraz organizacji zajęć, odwiedzanie osób starszych z okazji urodzin i świąt, zbiórki żywności, działania w ramach promocji i rozwoju kultury;
- 7) organizowanie **lokalnych i wojewódzkich debat** związanych z problematyką młodzieży:
- a) w 2012 roku w ramach Projektu systemowego ROPS zorganizowano cztery debaty regionalne poświęcone pracy z młodzieżą:
 - odbyły się one: 23 marca na Zamku w Ostródzie, 31 maja w Miejskim Ośrodku Pomocy Społecznej w Bartoszycach, 26 października w Hotelu Rydzewskim w Elku oraz 7 grudnia w Hotelu OMEGA w Olsztynie;
 - celem ww. debat były prezentacje najkorzystniejszych działań na rzecz młodzieży połączone z dyskusjami społecznymi dotyczącymi wdrażania modeli współpracy na poziomie gmin.;
 - debaty poprzedzone były cyklem spotkań roboczych, na których specjaliści wspólnie z młodzieżą wypracowywali koncepcje trzech modeli współpracy wykorzystując dotychczasowe doświadczenia i dobre praktyki z naszego regionu i kraju: 1 Model – Miejsce Międzypokoleniowej Aktywności, 2 Model – Dialog Młodzieży z Dorosłymi, 3 Model – Model Aktywizacji Młodzieży w Gminie;
 - w debatach brali udział przedstawiciele władz samorządowych, burmistrzowie, prezydenci miast, starostowie, przewodniczący rad gmin, rad miejskich i rad powiatów, a także przedstawiciele środowisk i organizacji młodzieżowych, jednostek pomocy i integracji społecznej oraz publicznych służb zatrudnienia;
 - b) udział przedstawicieli Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Olsztynie w panelach dyskusyjnych w ramach Tygodnia Solidarności Międzypokoleniowej na Warmii i Mazurach w trzech tematach: „Wyzwania regionalnego rynku pracy”, „Mobilność edukacyjna, zawodowa i geograficzna”, „Młodzi i starsi dla starszych i młodych – wolontariat”;
 - c) w 12% gmin i 6% powiatów województwa warmińsko-mazurskiego odbywały się lokalne debaty związane z problematyką młodzieży, w tym np.:
 - debata dotycząca tolerancji wobec osób niepełnosprawnych, zorganizowana przez Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Młynarach;
 - spotkania młodzieżowe w świetlicach z socjoterapeutką w gminie Stare Juchy;

- spotkanie młodzieży szkolnej z zaproszonymi gośćmi w Zespole Szkolno-Przedszkolnym w Kozłowie;
 - dwie debaty dotyczące sytuacji młodzieży w gminie Dobre Miasto;
 - debata zorganizowana przez Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom i Młodzieży w Rucianem-Nidzie dla młodzieży licealnej;
- 8) **spotkania/imprezy/przedsięwzięcia integracyjne** itp. **dla młodzieży lub na jej rzecz** odbywały się w 37% gmin i 31% powiatów województwa warmińsko-mazurskiego, do których zaliczyć można liczne: pogadanki tematyczne, pikniki i festyny rodzinne, imprezy okolicznościowe i integracyjne, koncerty, dyskoteki i bale szkolne, wycieczki/biwaki integracyjne, rajdy rowerowe, wyjazdy do kina i do teatru, dożynki, przedsięwzięcia rekreacyjne, turnieje sportowe, artystyczne, gry i warsztaty uliczne, targi młodzieżowe, konkursy muzyczne/recytatorskie/plastyczne/taneczne.

III. W zakresie przyjętych dla celu operacyjnego 3.1. wskaźników można zaobserwować trendy, które obrazuje poniższa tabela:

Tabela 27 Wskaźniki służące ocenie realizacji celu operacyjnego 3.1. SPS WW-M

Wskaźnik	Wartość wskaźnika			
	2009	2010	2011	2012
Procent osób bezrobotnych w wieku do 24 r.ż. włącznie w stosunku do ogółu bezrobotnych w województwie warmińsko-mazurskim	22,3	21,7	21,4	20,3
Liczba bezrobotnych w wieku 18-24 lat pozostający bez pracy przez okres dłuższy niż 6 miesięcy w województwie warmińsko-mazurskim	8.353	7.721	9.139	8.688

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Olsztynie oraz GUS BDL

Cel operacyjny 3.2.

Osoby bezrobotne znajdujące się w szczególnej sytuacji na rynku pracy ze względu na wykształcenie i kwalifikacje, w tym osoby 50+, zdobywają umiejętności, dzięki którym są bardziej aktywne zawodowo i coraz częściej znajdują zatrudnienie zwłaszcza na regionalnym rynku pracy.

W ramach wskazanego celu operacyjnego 3.2. wyznaczono do realizacji w SPS WW-M następujące działania:

- 3.2.1. Opracowywanie oraz realizacja lokalnych programów oraz projektów na rzecz osób bezrobotnych o niskich kwalifikacjach zawodowych, osób z wyższym wykształceniem oraz osób 50+, zagrożonych bezrobociem (np. PAL), przy aktywnym uczestnictwie tych grup.
- 3.2.2. Wspieranie rozwoju różnorodnych form aktywizacji zawodowej oraz zdobywania doświadczenia zawodowego w celu pokonywania barier związanych z powrotem na rynek pracy, zwłaszcza dla osób 50+.
- 3.2.3. Rozwijanie działań mających na celu dostosowanie kształcenia i doksztalcania do potrzeb lokalnego rynku pracy.
- 3.2.4. Promocja i wspieranie rozwoju podmiotów ekonomii społecznej jako alternatywnej formy zatrudnienia.
- 3.2.5. Rozwijanie form kształcenia ustawicznego osób dorosłych.

3.2.6. Organizowanie szkoleń dla osób bezrobotnych w celu podniesienia lub zdobycia innych kwalifikacji zawodowych zwiększających szansę na podjęcie różnych form zatrudnienia.

Działania podejmowane przez realizatorów Strategii w roku 2012 w ramach ww. celu operacyjnego:

- I. Analiza ankiet nadesłanych przez ośrodki pomocy społecznej i powiatowe centra pomocy rodzinie pozwala stwierdzić, że w ramach działań podjętych w obrębie celu operacyjnego 3.2. SPS WW-M przez samorzady gminne i powiatowe województwa warmińsko-mazurskiego osiągnięto wyniki o charakterze „twardym”, które prezentuje poniższa tabela.

Tabela 28 „Twarde” wyniki podjętych działań w ramach celu operacyjnego 3.2. SPS WW-M przez samorządy gminne i powiatowe województwa warmińsko-mazurskiego

l.p.	Miernik	Samorządy gminne	Samorządy powiatowe
1	Liczba podmiotów, które realizowały programy i projekty na rzecz osób bezrobotnych o niskich kwalifikacjach zawodowych, osób z wyższym wykształceniem oraz osób 50+, zagrożonych bezrobociem (np. PAL), przy aktywnym uczestnictwie tych grup.	80	252
2	Liczba realizowanych programów na rzecz osób bezrobotnych o niskich kwalifikacjach zawodowych, osób z wyższym wykształceniem oraz osób 50+, zagrożonych bezrobociem (np. PAL), przy aktywnym uczestnictwie tych grup.	33	59
3	Liczba osób objętych realizowanymi programami na rzecz osób bezrobotnych o niskich kwalifikacjach zawodowych, osób z wyższym wykształceniem oraz osób 50+, zagrożonych bezrobociem (np. PAL), przy aktywnym uczestnictwie tych grup.	2.215	1.820
4	Liczba realizowanych projektów na rzecz osób bezrobotnych o niskich kwalifikacjach zawodowych, osób z wyższym wykształceniem oraz osób 50+, zagrożonych bezrobociem (np. PAL), przy aktywnym uczestnictwie tych grup.	140	339
5	Liczba osób objętych realizowanymi projektami na rzecz osób bezrobotnych o niskich kwalifikacjach zawodowych, osób z wyższym wykształceniem oraz osób 50+, zagrożonych bezrobociem (np. PAL), przy aktywnym uczestnictwie tych grup.	3.525	2.945
6	Liczba osób, zwłaszcza w wieku 50+, objętych różnorodnymi formami aktywizacji oraz zdobywania doświadczenia zawodowego w celu pokonywania barier wejścia na rynek pracy.	3.546	5.831
7	Liczba podjętych działań na rzecz promocji i wspierania rozwoju podmiotów ekonomii społecznej jako alternatywnej formy zatrudnienia.	68	130
8	Liczba zrealizowanych szkoleń dla osób bezrobotnych w celu podniesienia lub zdobycia innych kwalifikacji zawodowych zwiększających szansę na podjęcie różnych form zatrudnienia.	585	683
9	Liczba osób bezrobotnych objętych ww. szkoleniami mającymi na celu podniesienie i zdobycie innych kwalifikacji zawodowych zwiększających szansę na podjęcie zatrudnienia.	1.849	995

Uwaga: samorządy gminne – N=110, samorządy powiatowe – N=18

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z ośrodków pomocy społecznej i powiatowych centrów pomocy rodzinie województwa warmińsko-mazurskiego

II. W ramach działań podjętych w obrębie celu operacyjnego 3.2. SPS WW-M w roku 2012 wyróżnia się dane o charakterze „miękkim”, w tym:

- 1) zgodnie ze sprawozdaniami przekazanymi przez samorządy gminne i powiatowe województwa warmińsko-mazurskiego można stwierdzić, że:
 - **programy na rzecz osób bezrobotnych o niskich kwalifikacjach** realizowało 21% gmin i 33% powiatów (głównie programy powiatowych urzędów pracy), natomiast **projekty** w tym zakresie – odpowiednio 63% gmin i 50% powiatów (głównie projekty systemowe realizowane przez ośrodki pomocy społecznej);

- **programy na rzecz osób bezrobotnych z wyższym wykształceniem** wdrażano w 5% gmin i 17% powiatów (głównie programy powiatowych urzędów pracy), zaś projekty w tym zakresie – odpowiednio w 10% gmin i 22% powiatów (głównie projekty systemowe realizowane przez ośrodki pomocy społecznej);
 - **programy na rzecz osób bezrobotnych w wieku 50+** realizowano w 15% gmin i 61% powiatów (głównie programy powiatowych urzędów pracy), natomiast projekty w tym zakresie – odpowiednio w 24% gmin i 50% powiatów (głównie projekty systemowe realizowane przez ośrodki pomocy społecznej);
 - **ww. grupy osób uczestniczyły w opracowywaniu oraz realizacji powyższych programów/projektów** w 25% gmin i 17% powiatów województwa warmińsko-mazurskiego, głównie poprzez udział w przeprowadzonych ankietach, sondażach, wywiadach, indywidualnych rozmowach, mających na celu identyfikację potrzeb i zainteresowań potencjalnych beneficjentów;
- 2) **wspieranie rozwoju różnorodnych form aktywizacji zawodowej oraz zdobywania doświadczenia zawodowego** w celu pokonywania barier związanych z powrotem na rynek pracy, zwłaszcza dla osób 50+:
- a) Wojewódzki Urząd Pracy w Olsztynie realizował konkursy zaplanowane w Planach Działania dla Priorytetu VI POKL:
 - 1 projekt współpracy ponadnarodowej skierowany wyłącznie do osób w wieku 50-64 lata;
 - łącznie w 18 konkursach (Poddziałanie 6.1.1, Działanie 6.2) ogłoszonych w roku 2012 zaplanowano kryteria dostępu nakładające obowiązek wnioskodawców rekrutowania do projektów osób w wieku 50-64 lata;
 - dla projektów systemowych powiatowych urzędów pracy zaplanowano kryteria dostępu nakładające obowiązek rekrutowania do projektu osób w wieku 50-64 lata;
 - b) w Centrum Informacji i Planowania Kariery Zawodowej w Elblągu prowadzone były zajęcia aktywizujące dla osób znajdujących się w szczególnej sytuacji na rynku pracy: „Aktywni na rynku pracy”, „Radzenie sobie ze stresem wywołanym bezrobociem”, „Jak aktywnie poszukiwać pracy”, „Odkryj swój potencjał zawodowy”;
 - c) w 33% gmin i 78% powiatów województwa warmińsko-mazurskiego realizowano i wspierano rozwój **różnorodnych form aktywizacji oraz zdobywania doświadczenia zawodowego zwłaszcza dla osób 50+** w celu pokonywania barier wejścia na rynek pracy, w tym zwłaszcza poradnictwo zawodowe, prace społecznie-użyteczne, prace interwencyjne, roboty publiczne, szkolenia zawodowe, warsztaty z doradcą zawodowym;
- 3) Wojewódzki Urząd Pracy w Olsztynie w zakresie rozwijania działań mających na celu **dostosowanie kształcenia i doksztalcania do potrzeb lokalnego rynku pracy** współpracował z Wojewódzką Radą Zatrudnienia przy opiniowaniu kierunków kształcenia zawodowego w województwie – przygotowane były analizy dotyczące sytuacji na rynku pracy poszczególnych grup zawodowych; opracowano również materiały: „Monitoring zawodów deficytowych i nadwyżkowych za 2011 r.”¹⁶ oraz „Bezrobotni absolwenci szkół ponadgimnazjalnych na Warmii i Mazurach w roku szkolnym 2011-2012”¹⁷;

¹⁶ Jego głównym celem było określenie kierunków i natężenia zmian zachodzących w strukturze zawodowo-kwalifikacyjnej na rynku pracy, przydatnych przy tworzeniu prognoz wspierających prawidłowe funkcjonowanie systemów szkolenia bezrobotnych i kształcenia zawodowego.

¹⁷ Stanowi uzupełnienie rankingu zawodów deficytowych i nadwyżkowych.

- 4) promocja i wspieranie rozwoju **podmiotów ekonomii społecznej** jako alternatywnej formy zatrudnienia:
- a) w Centrum Informacji i Planowania Kariery Zawodowej w Olsztynie zarówno w ramach konsultacji indywidualnych, jak i zajęć grupowych doradcy zawodowi przekazywali klientom informacje na temat funkcjonowania podmiotów ekonomii społecznej, procedur i regulacji prawnych związanych z zakładaniem i prowadzeniem spółdzielni socjalnych oraz możliwości uzyskania środków finansowych na prowadzenie tego typu działalności;
 - b) działania na rzecz promocji i wspierania rozwoju podmiotów ekonomii społecznej jako alternatywnej formy zatrudnienia podejmowane były w 43% gmin i 39% powiatów województwa warmińsko-mazurskiego, w tym m.in.:
 - Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Bartoszycach w ramach realizacji projektu systemowego „Twoja szansa” zorganizował seminarium o ekonomii społecznej, składające się z dwóch części – teoretycznej i praktycznej, połączonej z prezentacją dobrych praktyk;
 - w gminie Wilczęta w ramach projektu systemowego prowadzono szkolenie „Spółdzielnia socjalna Twoim miejscem pracy”;
 - organizowano spotkania edukacyjno-informacyjne i warsztaty dotyczące ekonomii społecznej, w tym na temat zakładania spółdzielni socjalnych (gmina Młynary, gmina wiejska Elbląg, gmina miejska Giżycko, gmina miejska Iława, gmina Korsze, gmina Orneta, gmina miejska Mrągowo, gmina Sorkwity, gmina Kozłowo, gmina miejska Nowe Miasto Lubawskie, gmina Kurzętnik, gmina Kolno, gmina miejska Ostróda, gmina Orzysz, gmina Pisz, gmina Ruciane-Nida, gmina Dźwierzuty, gmina Jedwabno, gmina Rozogi, gmina Świętajno, gmina Węgorzewo, powiat nidzicki);
 - organizowano wyjazdy studyjne do podmiotów ekonomii społecznej (gminy: Barciany, Korsze, Kiwity, Janowo, Kurzętnik, Jeziorany, Kolno, Jedwabno);
 - Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Prostkach w ramach projektu „Klub Integracji Społecznej – edukacja, kultura, integracja” zorganizował 3 spotkania w różnych podmiotach ekonomii społecznej tj. spółdzielni socjalnej w Prostkach, Centrum Integracji Społecznej w Elku oraz Przedsiębiorstwie Społecznym w Augustowie, które miały na celu przedstawienie istniejących na rynku pracy podmiotów ekonomii społecznych oraz ich działalności;
 - publikowano artykuły w prasie lokalnej oraz spoty reklamowe w radiu, organizowano festyny z ekonomią społeczną (miasto Olsztyn);
- 5) w ramach rozwijania **form kształcenia ustawicznego** osób dorosłych z informacji Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Olsztynie można stwierdzić, iż m.in.:
- wspierano metodyczne działania powiatowych urzędów pracy w zakresie organizacji szkoleń dla bezrobotnych i poszukujących pracy poprzez zainicjowanie wspólnego szkolenia dla pracowników PUP odpowiedzialnych za ten obszar;
 - opracowano analizę skuteczności oddziaływania instrumentów rynku pracy, w tym szkoleń;
 - prowadzono Rejestr Instytucji Szkoleniowych;
- 6) w 53% gmin i 83% powiatów województwa warmińsko-mazurskiego realizowane były **szkolenia dla osób bezrobotnych w celu podniesienia lub zdobycia innych kwalifikacji zawodowych** zwiększających szansę na podjęcie różnych form zatrudnienia, zwłaszcza w ramach udziału w projektach systemowych ośrodków pomocy społecznej, w tym przede wszystkim szeroki wachlarz kursów: zawodowych (handlowiec, barman, magazynier, opiekun osób starszych i niepełnosprawnych z elementami masażu, kucharz, elektryk, fryzjer-wizażysta

itp.), komputerowych i języków obcych, warsztatów; dziennikarskich, tworzenia stron internetowych, szkoleń: dotyczących treningu autopromocji i komunikacji interpersonalnej, prowadzenia działalności agroturystycznej.

III. W zakresie przyjętych dla celu operacyjnego 3.2. wskaźników można zaobserwować trendy, które obrazuje poniższa tabela:

Tabela 29 Wskaźniki służące ocenie realizacji celu operacyjnego 3.2. SPS WW-M

Wskaźnik	Wartość wskaźnika			
	2009	2010	2011	2012
Liczba osób bezrobotnych z wykształceniem gimnazjalnym i poniżej w województwie warmińsko-mazurskim	37.885	36.143	35.588	37.207
Procent osób bezrobotnych z wykształceniem gimnazjalnym i poniżej w ogólnej liczbie zarejestrowanych bezrobotnych w województwie warmińsko-mazurskim	34,7	34,1	33,2	32,9
Liczba osób bezrobotnych z wykształceniem wyższym w województwie warmińsko-mazurskim	7.304	7.788	9.108	9.933
Procent osób bezrobotnych z wykształceniem wyższym w ogólnej liczbie zarejestrowanych bezrobotnych w województwie warmińsko-mazurskim	6,7	7,4	8,5	8,8
Procent osób w wieku 25-64 lata kształcących się ustawicznie w województwie warmińsko-mazurskim	4,4	3,9	3,1	2,8
Liczba bezrobotnych w wieku 55-64 lata pozostający bez pracy przez okres dłuższy niż 1 rok w województwie warmińsko-mazurskim	3.407	3.942	4.740	5.545

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Olsztynie oraz GUS BDL

Cel operacyjny 3.3.

Bezrobotne osoby niepełnosprawne są lepiej wykształcone, bardziej aktywne zawodowo i korzystają z coraz większych możliwości podjęcia pracy.

W ramach wskazanego celu operacyjnego 3.3. wyznaczono do realizacji w SPS WW-M następujące działania:

- 3.3.1.** Opracowywanie oraz realizacja lokalnych programów oraz projektów aktywizujących i wspierających osoby niepełnosprawne w poszukiwaniu i utrzymaniu miejsc pracy przy aktywnym uczestnictwie tych grup.
- 3.3.2.** Poprawa dostępności do edukacji, w tym inicjowanie działań na rzecz dostosowania kształcenia i doksztalcenia bezrobotnych osób niepełnosprawnych do potrzeb lokalnego rynku pracy.
- 3.3.3.** Wspieranie działań na rzecz tworzenia miejsc pracy dla bezrobotnych osób niepełnosprawnych (w tym promowanie elastycznych form zatrudnienia np. telepraca i samozatrudnienia) na otwartym rynku pracy.
- 3.3.4.** Podnoszenie poziomu wiedzy oraz umiejętności kadr jednostek pomocy i integracji społecznej, pracowników samorządowych, instytucji rynku pracy oraz organizacji pozarządowych na rzecz aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych.

- 3.3.5. Doskonalenie współpracy oraz koordynacja działań instytucji zajmujących się bezrobotnymi osobami niepełnosprawnymi.
- 3.3.6. Promocja i prezentacja twórczości artystycznej, kulturalnej i zawodowej osób niepełnosprawnych.

Działania podejmowane przez realizatorów Strategii w roku 2012 w ramach ww. celu operacyjnego:

- I. Analiza ankiet nadesłanych przez ośrodki pomocy społecznej i powiatowe centra pomocy rodzinie pozwala stwierdzić, że w ramach działań podjętych w obrębie celu operacyjnego 3.3. SPS WW-M przez samorzady gminne i powiatowe województwa warmińsko-mazurskiego osiągnięto wyniki o charakterze „twardym”, które prezentuje poniższa tabela.

Tabela 30 „Twarde” wyniki podjętych działań w ramach celu operacyjnego 3.3. SPS WW-M przez samorzady gminne i powiatowe województwa warmińsko-mazurskiego

l.p.	Miernik	Samorzady gminne	Samorzady powiatowe
1	Liczba podmiotów, które realizowały lokalne programy i projekty aktywizujące i wspierające osoby niepełnosprawne w poszukiwaniu i utrzymaniu miejsc pracy.	38	181
2	Liczba realizowanych programów aktywizujących i wspierających osoby niepełnosprawne w poszukiwaniu i utrzymaniu miejsc pracy.	23	25
3	Liczba osób objętych realizowanymi programami aktywizującymi i wspierającymi osoby niepełnosprawne w poszukiwaniu i utrzymaniu miejsc pracy.	396	219
4	Liczba realizowanych projektów aktywizujących i wspierających osoby niepełnosprawne w poszukiwaniu i utrzymaniu miejsc pracy.	28	16
5	Liczba osób objętych realizowanymi projektami aktywizującymi i wspierającymi osoby niepełnosprawne w poszukiwaniu i utrzymaniu miejsc pracy.	149	304
6	Liczba inicjatyw/działań zrealizowanych na rzecz dostosowania kształcenia i dokszałcania bezrobotnych osób niepełnosprawnych do potrzeb lokalnego rynku pracy.	11	5
7	Liczba inicjatyw/działań zrealizowanych na rzecz tworzenia miejsc pracy dla bezrobotnych osób niepełnosprawnych (w tym promowanie elastycznych form zatrudnienia np. telepraca i samozatrudnienia) na otwartym rynku pracy.	25	6
8	Liczba zrealizowanych inicjatyw/działań mających na celu podnoszenie poziomu wiedzy oraz umiejętności kadr jednostek pomocy i integracji społecznej, pracowników samorządowych, instytucji rynku pracy oraz organizacji pozarządowych w zakresie aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych.	25	5
9	Liczba pracowników kadr jednostek pomocy i integracji społecznej, pracowników samorządowych, instytucji rynku pracy oraz organizacji pozarządowych objętych działaniami mającymi na celu podnoszenie poziomu wiedzy oraz umiejętności w zakresie aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych.	112	15
10	Liczba instytucji i podmiotów zajmujących się bezrobotnymi osobami niepełnosprawnymi, które nawiązały wzajemną współpracę.	60	25

l.p.	Miernik	Samorządy gminne	Samorządy powiatowe
11	Liczba zrealizowanych przedsięwzięć mających na celu promocję oraz prezentację twórczości artystycznej, kulturalnej i zawodowej osób niepełnosprawnych.	76	29

Uwaga: samorządy gminne – N=110, samorządy powiatowe – N=18

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z ośrodków pomocy społecznej i powiatowych centrów pomocy rodzinie województwa warmińsko-mazurskiego

II. W ramach działań podjętych w obrębie celu operacyjnego 3.3. SPS WW-M w roku 2012 wyróżnia się dane o charakterze „miękkim”, w tym:

- 1) zgodnie ze sprawozdaniami przekazanymi przez samorządy gminne i powiatowe województwa warmińsko-mazurskiego można stwierdzić, że:
 - lokalne **programy** aktywizujące i wspierające osoby niepełnosprawne w poszukiwaniu i utrzymaniu miejsc pracy realizowano w 6% gmin i 33% powiatów (np. Miejski Program „Wyrównywania szans życiowych osób niepełnosprawnych zamieszkałych na terenie Bartoszczyk na lata 2012-2015”, Program osłonowy „Oparcie społeczne dla osób z zaburzeniami psychicznymi” – Środowiskowy Dom Samopomocy „Bajka” w Pieniężnie, „Program aktywizacji osób z zaburzeniami psychicznymi z powiatu oleckiego”, „Program działań na rzecz osób niepełnosprawnych na lata 2012-2015” w powiecie piskim”);
 - lokalne **projekty** aktywizujące i wspierające osoby niepełnosprawne w poszukiwaniu i utrzymaniu miejsc pracy realizowano w 9% gmin i 56% powiatów;
 - ponadto w 5% gmin i 39% powiatów **osoby niepełnosprawne uczestniczyły w opracowywaniu oraz realizacji powyższych programów/projektów** poprzez udział tej grupy osób w spotkaniach konsultacyjnych dotyczących omówienia ich potrzeb, a także poprzez ankiety i wywiady w zakresie tematyki szkoleń i zajęć;
- 2) w 4% gmin i 33% powiatów inicjowano działania na **rzecz dostosowania kształcenia i doksztalcania bezrobotnych osób niepełnosprawnych** do potrzeb lokalnego rynku pracy, zwłaszcza w ramach realizacji projektów systemowych ośrodków pomocy społecznej oraz indywidualnych szkoleń zawodowych przeprowadzonych przez powiatowe urzędy pracy;
- 3) wspieranie działań na rzecz **tworzenia miejsc pracy dla bezrobotnych osób niepełnosprawnych** (w tym promowanie elastycznych form zatrudnienia np. telepraca i samozatrudnienia) na otwartym rynku pracy:
 - a) w konkursach realizowanych w ramach Działania 6.2 „Wsparcie oraz promocja przedsiębiorczości i samo zatrudnienia” w latach 2011 i 2012 (łącznie 14 konkursów) założono kryteria dostępu, które nakładały obowiązek premiowania osób niepełnosprawnych w trakcie rekrutacji do projektu, ponadto zaplanowano również kryteria strategiczne premiujące projekty, których uczestnikami były osoby niepełnosprawne¹⁸;

¹⁸ Informacje Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Olsztynie.

- b) inicjatywy na rzecz tworzenia miejsc pracy dla bezrobotnych osób niepełnosprawnych (w tym promowanie elastycznych form zatrudnienia np. telepraca i samozatrudnienia) na otwartym rynku pracy realizowano w 3% gmin i 39% powiatów województwa warmińsko-mazurskiego, w tym np.:
- poprzez przyznawanie środków na podjęcie działalności gospodarczej oraz tworzenie miejsc pracy w ramach refundacji kosztów wyposażenia lub doposażenia stanowisk pracy;
 - w ramach projektu systemowego „Twoja szansa” realizowanego przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Bartoszycach odbył się Piknik Integracyjny, w trakcie którego PCPR i PUP zorganizowały punkty informacyjne o tematyce aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych;
- 4) **podnoszenie poziomu wiedzy oraz umiejętności** kadr jednostek pomocy i integracji społecznej, pracowników samorządowych, instytucji rynku pracy oraz organizacji pozarządowych na **rzecz aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych**:
- a) w ramach realizowanych przez Stowarzyszenie ESWIP projektów tematyka aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych była poruszana m.in. podczas szkoleń:
- „Zakładanie i funkcjonowanie spółdzielni socjalnych (Ośrodek Wspierania Inicjatyw Ekonomii Społecznej) – w roku 2012 odbyły się 3 szkolenia z tego zakresu;
 - „Metodologia tworzenia projektów do POKL” (Regionalny Ośrodek EFS) – w roku 2012 odbyły się 3 szkolenia z tego zakresu;
 - tematyka aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych poruszana była także podczas wizyt studyjnych, których uczestnikami byli przedstawiciele organizacji pozarządowych i jednostek samorządu terytorialnego;
- b) w 19% gmin i 28% powiatów realizowano działania mające na celu podnoszenie poziomu wiedzy oraz umiejętności kadr jednostek pomocy i integracji społecznej, pracowników samorządowych, instytucji rynku pracy oraz organizacji pozarządowych w zakresie aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych, w tym przede wszystkim organizowanych przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie oraz firmy zewnętrzne;
- 5) **współpraca instytucji zajmujących się bezrobotnymi osobami niepełnosprawnymi** podejmowana była w 21% gmin i 50% powiatów województwa warmińsko-mazurskiego, w którą włączały się m.in. ośrodki pomocy społecznej, powiatowe urzędy pracy, środowiskowe domy samopomocy, organizacje pozarządowe oraz podmioty prywatne w zakresie udostępniania pomieszczeń i sprzętów, rozpowszechniania i wymiany informacji o możliwościach zatrudnienia, oferowanych szkoleniach i organizowanych różnego rodzaju spotkaniach;
- 6) **promocja i prezentacja twórczości** artystycznej, kulturalnej i zawodowej osób niepełnosprawnych:
- a) zgodnie z informacjami Warmińsko-Mazurskiego Oddziału Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych w roku 2012 odbyła się X edycja Ogólnopolskiego Konkursu Plastycznego dla niepełnosprawnych uczestników Warsztatów Terapii Zajęciowej, Środowiskowych Domów Samopomocy oraz Domów Pomocy Społecznej „Sztuka Osób Niepełnosprawnych” nt. Olimpiada i olimpijczycy;
- b) w 30% gmin i 33% powiatów województwa odbywały się przedsięwzięcia mające na celu **promocję oraz prezentację twórczości artystycznej, kulturalnej i zawodowej osób niepełnosprawnych**, które odbywały się zwłaszcza podczas

dożynek, festynów, imprez integracyjnych/plenerowych, w ramach działalności klubów seniora, w tym m.in.:

- Bartoszyckie Spotkania Artystyczne Osób Niesamodzielnych – występy sceniczne, warsztaty i wystawa prac rękodzielniczych osób niepełnosprawnych;
- „III Piknik pod kasztanami” (gmina miejska Elk);
- zajęcia plastyczno-ceramiczne dla osób niepełnosprawnych, a następnie kiermasze prac uczestników (Gminny Ośrodek Kultury w Krukłankach);
- Przegląd Twórczości Osób Niepełnosprawnych pt. „Barwy Talentów” (Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Młynarach);
- festiwal filmowy „Motyl” – prezentacja twórczości osób niepełnosprawnych (impreza cykliczna – Urząd Miejski w Zalewie oraz Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Zalewie);
- Sesja Rady Miejskiej w Iławie poświęcona m.in. tematyce osób niepełnosprawnych oraz organizacjom pozarządowym i instytucjom działającym na ich rzecz (sierpień 2012 r.);
- integracyjny przegląd teatrów amatorskich „W krainie baśni, mitów i legend” w Reszlu oraz Klub Olimpiad Specjalnych, w ramach którego wychowankowie reprezentują placówkę na szczeblu wojewódzkim, krajowym oraz światowym (Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy w Reszlu);
- impreza cykliczna „Nikiforiada” (Środowiskowy Dom Samopomocy w Henrykowie);
- Targi rzemiosła (Urząd Miejski w Nidzicy);
- Pokaz Przedsiębiorczości i Prezentacja Kultury Regionu (Starostwo Powiatowe i Urząd Miejski w Nowym Mieście Lubawskim);
- I Plenerowy Przegląd Twórczości Artystycznej Osób Niepełnosprawnych, „Widziadło”, „Wiosenne Pejzaże” (gmina Olecko);
- Dzień Godności Osoby z Niepełnosprawnością Intelektualną (Dom Pomocy Społecznej w Jezioranach);
- wystawy i ekspozycje prac plastycznych, malarskich, robótek ręcznych w galerii w Ratuszu Miejskim w Morągu;
- Spotkanie Artystyczne Olsztyńskich Ośrodków Wsparcia (coroczne).

III. W zakresie przyjętych dla celu operacyjnego 3.3. wskaźników można zaobserwować trendy, które obrazuje poniższa tabela:

Tabela 31 Wskaźniki służące ocenie realizacji celu operacyjnego 3.3. SPS WW-M

Wskaźnik	Wartość wskaźnika			
	2009	2010	2011	2012
Wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych w wieku 15-64 lata w województwie warmińsko-mazurskim	15,0	15,2	17,1	16,4
Liczba i procent osób w rodzinach korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z powodu niepełnosprawności w stosunku do ogólnej liczby osób w rodzinach objętych pomocą społeczną w województwie warmińsko-mazurskim	53.868 osób 23,21%	54.310 osób 24,14%	52.014 osób 24,43%	51.532 osób 25,04%
Liczba ofert pracy dla osób niepełnosprawnych w województwie warmińsko-mazurskim	1.107	972	1.729	1.673

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Olsztynie, GUS BDL oraz MPiPS-03

Cel operacyjny 3.4.

Osoby długotrwale bezrobotne zagrożone wykluczeniem społecznym – m.in. osoby bezdomne, opuszczające zakłady karne, ośrodki terapii uzależnień – nabywają kwalifikacje zawodowe i umiejętności społeczne skutkujące coraz większym usamodzielnieniem społeczno-zawodowym.

W ramach wskazanego celu operacyjnego 3.4. wyznaczono do realizacji w SPS WW-M następujące działania:

- 3.4.1.** Opracowywanie oraz realizacja programów i projektów na rzecz aktywizacji społecznej i zawodowej osób długotrwale bezrobotnych.
- 3.4.2.** Współpraca instytucji pomocy i integracji społecznej, instytucji rynku pracy oraz partnerów społecznych na rzecz aktywizacji społeczno-zawodowej osób długotrwale bezrobotnych.
- 3.4.3.** Rozwijanie wsparcia psychologicznego i kształtowanie umiejętności życiowych u osób bezrobotnych zagrożonych wykluczeniem społecznym, mające na celu zwiększenie ich motywacji do powrotu na rynek pracy.
- 3.4.4.** Rozwój i promocja podmiotów ekonomii społecznej oraz spółdzielczości socjalnej (CIS, KIS, spółdzielnie socjalne i inne).
- 3.4.5.** Rozwój specjalistycznego doradztwa z zakresu zakładania i prowadzenia podmiotów ekonomii społecznej jako alternatywnej formy zatrudnienia.
- 3.4.6.** Organizacja szkoleń, warsztatów, konferencji, debat i spotkań promujących zatrudnienie w sektorze ekonomii społecznej.
- 3.4.7.** Promocja wolontariatu na rzecz integracji osób z grup zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Działania podejmowane przez realizatorów Strategii w roku 2012 w ramach ww. celu operacyjnego:

- I.** Analiza ankiet nadesłanych przez ośrodki pomocy społecznej i powiatowe centra pomocy rodzinie pozwala stwierdzić, że w ramach działań podjętych w obrębie celu operacyjnego 3.4. SPS WW-M przez samorzady gminne i powiatowe województwa warmińsko-mazurskiego osiągnięto wyniki o charakterze „twardym”, które prezentuje poniższa tabela.

Tabela 32 „Twarde” wyniki podjętych działań w ramach celu operacyjnego 3.4. SPS WW-M przez samorzady gminne i powiatowe województwa warmińsko-mazurskiego

l.p.	Miernik	Samorzady gminne	Samorzady powiatowe
1	Liczba podmiotów, które realizowały programy i projekty na rzecz aktywizacji społecznej i zawodowej osób długotrwale bezrobotnych.	85	18
2	Liczba realizowanych programów na rzecz aktywizacji społecznej osób długotrwale bezrobotnych.	24	2
3	Liczba osób objętych realizowanymi programami na rzecz aktywizacji społecznej osób długotrwale bezrobotnych.	1.394	94
4	Liczba realizowanych projektów na rzecz aktywizacji społecznej osób długotrwale bezrobotnych.	106	2
5	Liczba osób objętych realizowanymi projektami na rzecz aktywizacji społecznej osób długotrwale bezrobotnych.	2.292	3

l.p.	Miernik	Samorządy gminne	Samorządy powiatowe
6	Liczba realizowanych programów na rzecz aktywizacji zawodowej osób długotrwale bezrobotnych.	53	6
7	Liczba osób objętych realizowanymi programami na rzecz aktywizacji zawodowej osób długotrwale bezrobotnych.	2.189	826
8	Liczba projektów realizowanych na rzecz aktywizacji zawodowej osób długotrwale bezrobotnych.	80	8
9	Liczba osób objętych projektami realizowanymi na rzecz aktywizacji zawodowej osób długotrwale bezrobotnych.	3.255	464
10	Liczba instytucji i podmiotów, które nawiązały współpracę na rzecz aktywizacji społeczno-zawodowej osób długotrwale bezrobotnych.	101	12
11	Liczba osób bezrobotnych zagrożonych wykluczeniem społecznym objętych wsparciem psychologicznym (w tym kształtowaniem umiejętności życiowych), mającym na celu zwiększenie motywacji do powrotu na rynek pracy.	2.534	697
12	Liczba inicjatyw/działań mających na celu rozwój oraz promocję podmiotów ekonomii społecznej i spółdzielczości socjalnej (CIS, KIS, spółdzielnie socjalne i inne).	72	8
13	Liczba szkoleń, warsztatów, konferencji, debat i spotkań promujących zatrudnienie w sektorze ekonomii społecznej.	100	7
14	Liczba wolontariuszy działających na rzecz integracji osób z grup zagrożonych wykluczeniem społecznym.	283	0
15	Liczba inicjatyw/działań promujących wolontariat na rzecz integracji osób z grup zagrożonych wykluczeniem społecznym.	21	0

Uwaga: samorządy gminne – N=110, samorządy powiatowe – N=18

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z ośrodków pomocy społecznej i powiatowych centrów pomocy rodzinie województwa warmińsko-mazurskiego

II. W ramach działań podjętych w obrębie celu operacyjnego 3.4. SPS WW-M w roku 2012 wyróżnia się dane o charakterze „miękkim”, w tym:

- 1) zgodnie ze sprawozdaniami przekazanymi przez samorządy gminne i powiatowe województwa warmińsko-mazurskiego można stwierdzić, że:
 - **programy na rzecz aktywizacji społecznej osób długotrwale bezrobotnych** realizowało 14% gmin i 6% powiatów, natomiast **projekty** w tym zakresie – odpowiednio 59% gmin i 11% powiatów (głównie projekty systemowe realizowane przez ośrodki pomocy społecznej w partnerstwie z powiatowymi urzędami pracy);
 - **programy na rzecz aktywizacji zawodowej osób długotrwale bezrobotnych** wdrażano w 15% gmin i 50% powiatów, zaś projekty w tym zakresie – odpowiednio w 57% gmin i 61% powiatów (w tym: aktywne programy rynku pracy: szkolenia, staże, prace interwencyjne, roboty publiczne, prace społecznie użyteczne, porady indywidualne, zajęcia aktywizacyjne, szkolenia z zakresu aktywnego poszukiwania pracy);
- 2) w 63% gmin i 61% powiatów województwa warmińsko-mazurskiego podejmowana była **współpraca na rzecz aktywizacji społeczno-zawodowej osób długotrwale bezrobotnych** pomiędzy instytucjami pomocy i integracji społecznej, instytucjami rynku pracy oraz partnerami społecznymi, w tym partnerstwa pomiędzy ośrodkami pomocy społecznej i powiatowymi urzędami pracy w zakresie realizacji projektów systemowych oraz zawieranych porozumień

- (m.in. organizacja prac społecznie-użytecznych, robót publicznych i kursów doszkalających, przekazywanie ofert pracy), OHP (szkolenia, warsztaty, targi pracy);
- 3) **wsparcie psychologiczne** (w tym kształtowanie umiejętności życiowych) **skierowane do osób bezrobotnych zagrożonych wykluczeniem społecznym**, mające na celu zwiększenie ich motywacji do powrotu na rynek pracy, organizowane było w 67% gmin i 33% powiatów województwa warmińsko-mazurskiego (głównie w Centach Integracji Społecznej, Klubach Integracji Społecznej oraz w ramach projektów systemowych ośrodków pomocy społecznej oraz powiatowych centrów pomocy rodzinie – beneficjenci uczestniczyli w indywidualnych i grupowych spotkaniach z doradcą zawodowym i psychologiem, szkoleniach z zakresu: komunikacji interpersonalnej i asertywności, zarządzania priorytetami i wzmacniania umiejętności samoorganizacji);
- 4) **rozwój i promocja podmiotów ekonomii społecznej oraz spółdzielczości socjalnej** (CIS, KIS, spółdzielnie socjalne i inne), m.in.:
- a) w ramach Projektu systemowego pn. „Efektywnie, Fachowo, Skutecznie na Warmii i Mazurach” realizowanego przez ROPS w 2012 r.:
 - wyprodukowano film: „Ekonomia Społeczna na Warmii i Mazurach”;
 - wydano Biuletyn „Ekonomia Społeczna na Warmii i Mazurach” (2 wydania po 500 sztuk);
 - b) działania Elbląskiego Stowarzyszenia Wspierania Inicjatyw Pozarządowych w ramach projektu OWIES – Ośrodek Wspierania Inicjatyw Ekonomii Społecznej:
 - organizowanie szkoleń oraz doradztwa z zakresu zakładania i zarządzania podmiotami ekonomii społecznej (np. działalność gospodarcza w OP, PR, marketing, źródła finansowania i in.);
 - organizowanie wizyt studyjnych dla przedstawicieli podmiotów ekonomii społecznej;
 - spotkania animacyjne – promocja ekonomii społecznej i dobrych praktyk w tej dziedzinie;
 - organizowanie Targów Ekonomii Społecznej;
 - spoty/reportaże/wywiady przedstawiające dobre praktyki w dziedzinie ekonomii społecznej;
 - prowadzenie internetowego katalogu produktów ES (www.targes.pl) prezentującego produkty przedsiębiorstw społecznych;
 - organizowanie spotkań informacyjnych, uczestnictwo w targach pracy oraz targach organizacji pozarządowych organizowanych w województwie;
 - c) w 44% gmin i 39% powiatów województwa warmińsko-mazurskiego podejmowano działania na rzecz rozwoju oraz promocji podmiotów ekonomii społecznej i spółdzielczości socjalnej (CIS, KIS, spółdzielnie socjalne i inne), w tym m.in.:
 - w ramach realizacji projektu systemowego „Twoja szansa” Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Bartoszycach zorganizował seminarium o ekonomii społecznej „Z ekonomią na TY”;
 - organizowano wizyty studyjne do podmiotów ekonomii społecznej w ramach projektów systemowych (gminy: Pieniężno, Markusy, Reszel, Barciany, Kiwity, Sorkwity, Kurzętnik, Jeziorany, Purda, Pisz);
 - organizowano spotkania promujące działania realizowane przez Kluby Integracji Społecznej (gmina wiejska Działdowo);
 - organizowano spotkania propagujące zakładanie spółdzielni socjalnych (gmina wiejska Elbląg, gmina miejska Ilawa, gmina miejska Mrągowo, gmina miejska

- Nidzica, gmina miejska Nowe Miasto Lubawskie, gmina Dobre Miasto, gmina wiejska Ostróda);
- organizowano konferencje spotkania, festyny z ekonomią społeczną, a także w ramach artykułów w lokalnej prasie, spotów reklamowych w mediach (miasto Olsztyn);
- 5) rozwój **specjalistycznego doradztwa z zakresu zakładania i prowadzenia podmiotów ekonomii społecznej** jako alternatywnej formy zatrudnienia, m.in.:
- a) odpowiedzią na wsparcie podmiotów ekonomii społecznej jest funkcjonujący w województwie warmińsko-mazurskim system instytucji wspierających ekonomię społeczną, który stanowią:
 - Ośrodek Wspierania Inicjatyw Ekonomii Społecznej w Elblągu,
 - Ośrodek Wspierania Inicjatyw Ekonomii Społecznej w Olsztynie,
 - Ośrodek Wspierania Inicjatyw Ekonomii Społecznej w Nidzicy,
 - Ośrodek Wspierania Inicjatyw Ekonomii Społecznej w Elku,
 - OWES funkcjonujący w ramach projektu „Praca zamiast zasiłku. Partnerstwo na rzecz Rozwoju Ekonomii Społecznej na Warmii i Mazurach” w Olsztynie
 - Ponadto:
 - Operator wsparcia finansowego dla spółdzielni socjalnych w Ostródzie,
 - Operator wsparcia finansowego dla spółdzielni socjalnych w Działdowie,
 - Operator wsparcia finansowego dla spółdzielni socjalnych w Elblągu.
 - Inkubatory Przedsiębiorczości Społecznej w Bartoszycach, Braniewie, Lidzbarku Warmińskim i Ostródzie¹⁹.
 - b) działania Elbląskiego Stowarzyszenie Wspierania Inicjatyw Pozarządowych w ramach projektu OWIES – Ośrodek Wspierania Inicjatyw Ekonomii Społecznej: doradztwo specjalistyczne (m.in. marketing, księgowość, aspekty prawne dot. zakładania i funkcjonowania podmiotów ekonomii społecznej, samoewaluacja organizacji, planowanie strategiczne, zarządzanie i in.) dla osób fizycznych oraz podmiotów ekonomii społecznej;
- 6) organizacja **szkoleń, warsztatów, konferencji, debat i spotkań promujących zatrudnienie w sektorze ekonomii społecznej**, m.in.:
- a) w ramach Projektu systemowego pn. „Efektywnie, Fachowo, Skutecznie na Warmii i Mazurach” realizowanego przez ROPS w 2012 r.:
 - odbyła się konferencja: „Rozwój ekonomii społecznej szansą dla samorządów lokalnych” (14 marca w Garncarskiej Wiosce w Kamionce k/Nidzicy);
 - zorganizowana została konferencja: „Rozwój współpracy samorządów lokalnych z sektorem ekonomii społecznej” (10 maja na zamku w Olsztynie);
 - odbyła się konferencja: „Wykorzystanie instrumentów ekonomii społecznej na rzecz zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich” (13 września w Elku);
 - zorganizowano konferencję: „Współpraca samorządów terytorialnych z sektorem ekonomii społecznej pomostem do rozwoju lokalnego i poprawy jakości życia” (4 października w Elblągu);
 - b) działania Elbląskiego Stowarzyszenie Wspierania Inicjatyw Pozarządowych, m.in.:

¹⁹ Są one współfinansowane ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego i zapewniają szeroki katalog bezpłatnych usług adresowanych m.in. do: osób fizycznych (np. wsparcie szkoleniowo-doradcze dla osób chcących rozpocząć działalność w postaci spółdzielni socjalnej lub organizacji pozarządowej), funkcjonujących podmiotów ekonomii społecznej, władz i pracowników jednostek samorządu terytorialnego w zakresie współpracy z sektorem ekonomii społecznej (OWIES-y) oraz wsparcie finansowe (operatorzy).

- konferencja podczas Targów Ekonomii Społecznej – „Społeczny biznes a wolny rynek”;
 - Regionalna Konferencja Mediów Obywatelskich;
 - spotkanie otwarte dotyczące tworzenia spółdzielni socjalnych oraz możliwości pozyskania dotacji na ten cel (Ratusz Staromiejski);
 - spotkanie z przedstawicielami funkcjonujących spółdzielni socjalnych dotyczące oczekiwań, możliwości rozwoju oraz wsparcia przy tworzeniu nowych spółdzielni;
 - spotkanie otwarte dotyczące zakładania i funkcjonowania spółdzielni socjalnych oraz projektu dotacyjnego Działdowskiej Agencji Rozwoju;
 - ponadto pracownicy Stowarzyszenia ESWIP uczestniczyli w przedsięwzięciach: V Spotkanie Sieciujące OWES, Elbląskie Targi Pracy, VI Spotkanie Sieciujące OWES, VI Ogólnopolskie Spotkania Ekonomii Społecznej, Europejskie Targi Kariery i Pracy, cykl seminariów upowszechniających model tworzenia wiosek tematycznych w Małopolsce w ramach projektu „Miejscowości tematyczne w Małopolsce”;
- c) szkolenia, warsztaty, konferencje, debaty i spotkania promujące zatrudnienie w sektorze ekonomii społecznej organizowano w 31% gmin i 44% powiatów województwa warmińsko-mazurskiego, w tym m.in.:
- spotkania z przedstawicielami Elbląskiego Stowarzyszenia Wspierania Inicjatyw Pozarządowych, w którym udział wzięła społeczność lokalna (gmina Młynary, gmina Markusy),
 - spotkania/warsztaty/szkolenia dotyczące zakładania spółdzielni socjalnych (gmina wiejska Elbląg, gmina Korsze, gmina Orneta, gmina miejska Margowo, gmina miejska Nidzica, gmina Kozłowo, gmina Kurzętnik, gmina Barczewo, gmina Dobre Miasto, gmina miejska Ostróda, gmina Dźwierzuty, gmina Świętajno);
- 7) **promocja wolontariatu** na rzecz integracji osób z grup zagrożonych wykluczeniem społecznym, m.in.:
- a) działania Elbląskiego Stowarzyszenia Wspierania Inicjatyw Pozarządowych:
 - realizacja kampanii społecznej elbląskich organizacji pozarządowych „Wolontariat w Elblągu”;
 - wsparcie/przygotowywanie organizacji pozarządowych do pracy z wolontariuszami 50+, pomoc w pozyskaniu wolontariuszy;
 - b) w 7% gmin i 17% powiatów funkcjonował wolontariat na rzecz integracji osób z grup zagrożonych wykluczeniem społecznym (spotkania z młodzieżą w szkołach, współorganizacja imprez okolicznościowych, odwiedzanie seniorów w domach, wolontariat akcyjny – zbiórki żywności), zaś działania promujące tego typu wolontariat podejmowano odpowiednio w 8% gmin i 11% powiatów województwa warmińsko-mazurskiego (podczas spotkań/imprez okolicznościowych np. Dzień Wolontariusza, Dzień Chorego, Wigilia, rozpropagowanie ulotek

III. W zakresie przyjętych dla celu operacyjnego 3.4. wskaźników można zaobserwować trendy, które obrazuje poniższa tabela:

Tabela 33 Wskaźniki służące ocenie realizacji celu operacyjnego 3.4. SPS WW-M

Wskaźnik	Wartość wskaźnika			
	2009	2010	2011	2012
Liczba i procent osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z powodu bezdomności (w stosunku do ogólnej liczby osób objętych pomocą społeczną w województwie warmińsko-mazurskim)	1.594 osoby 0,69%	1.734 osoby 0,77%	1.790 osób 0,84%	1.960 osób 0,95%
Liczba i procent osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z powodu trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego (w stosunku do ogólnej liczby osób objętych pomocą społeczną w województwie warmińsko-mazurskim)	1.594 osoby 0,69%	1.723 osoby 0,77%	1.812 osób 0,85%	1.919 osób 0,93%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MPiPS-03

2.4. PRIORYTET IV Rozwój społeczeństwa obywatelskiego

Cel strategiczny: Społeczności lokalne aktywniej uczestniczą w zaspokajaniu swoich potrzeb i kreowaniu życia społecznego

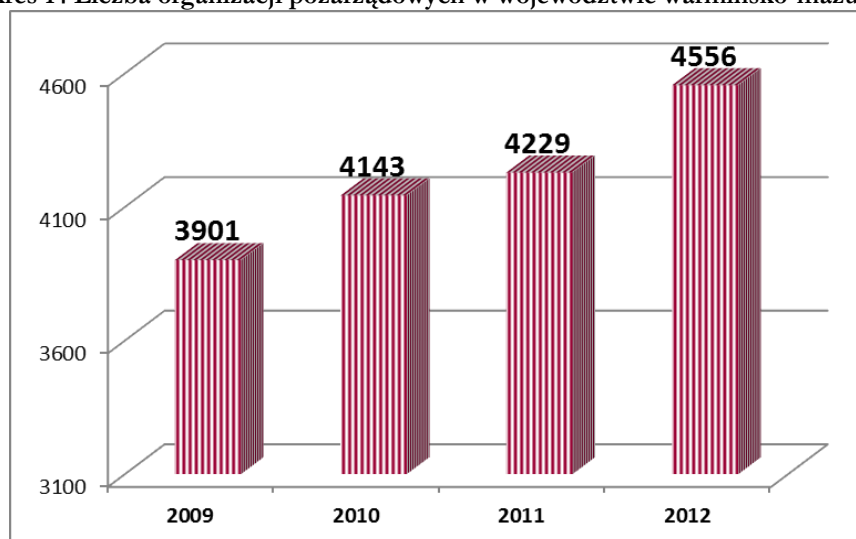
2.4.1 Analiza wskaźnikowa realizacji celu strategicznego Priorytetu IV Strategii

Dla umożliwienia sporządzenia oceny realizacji celu strategicznego „Społeczności lokalne aktywniej uczestniczą w zaspokajaniu swoich potrzeb i kreowaniu życia społecznego” w dokumencie SPS WW-M wyznaczony został następujący wskaźnik:

- liczba organizacji pozarządowych w województwie warmińsko-mazurskim – wykres 14.

W zakresie przyjętego dla powyższego celu strategicznego wskaźnika można zaobserwować następujący trend:

Wykres 14 Liczba organizacji pozarządowych w województwie warmińsko-mazurskim

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Olsztynie

Jednym z kluczowych warunków rozwoju województwa jest aktywność społeczna i obywatelska mieszkańców regionu, która zależy od ludzkich postaw i zachowań społecznych oraz wiedzy i umiejętności współdziałania. Przejawem podejmowania inicjatyw obywatelskich i społecznych jest tworzenie oraz funkcjonowanie organizacji pozarządowych, które przyczyniają się do rozwoju społecznego i pełniejszego zaspokajania potrzeb społeczności lokalnych.

Organizacje pozarządowe są istotnym podmiotem realizacji usług społecznych w województwie warmińsko-mazurskim. III sektor wywiera coraz większy wpływ na politykę społeczną regionu oraz na rozwój społeczeństwa obywatelskiego m.in. poprzez realizację wielu programów i projektów na rzecz środowisk lokalnych.

Liczba organizacji pozarządowych w województwie warmińsko-mazurskim co roku wzrasta. Według danych Urzędu Statystycznego w Olsztynie, na dzień 31 grudnia 2012 r. w województwie warmińsko-mazurskim zarejestrowanych było 4.238 stowarzyszeń i 318 fundacji – łącznie 4.556

podmiotów. Należy zauważyć, że 263 organizacje w roku 2012 posiadały status pożytku publicznego i były uprawnione do uzyskania 1% podatku.

Włączając do powyższej liczby inne zarejestrowane formy prawne organizacji pozarządowych, tj.: inne zarejestrowane organizacje społeczne, kościół katolicki oraz inne kościoły i związki wyznaniowe, to podmiotów społecznych w regionie jest prawie 5,5 tysiąca (5.487).

Należy zauważyć, że liczba organizacji pozarządowych w latach 2009-2012 wzrosła, co potwierdza zarówno potrzebę ich funkcjonowania, jak i świadomość społeczną dotyczącą znaczenia i rangi podejmowania oddolnych inicjatyw i przedsięwzięć służących społecznościom lokalnym i przyczyniających się do rozwoju społecznego.

Poniżej zamieszczono podjęte inicjatywy i przedsięwzięcia w ramach wdrażania celów operacyjnych Priorytetu IV *Strategii*.

2.4.2 Realizacja celów operacyjnych Priorytetu IV *Strategii*

Cel operacyjny 4.1.

Sektor pozarządowy skuteczniej zaspokaja potrzeby lokalnych społeczności dzięki rozwojowi branżowemu i terytorialnemu.

W ramach wskazanego celu operacyjnego 4.1. wyznaczono do realizacji w SPS WW-M następujące działania:

- 4.1.1. Szersze włączanie organizacji pozarządowych w realizację zadań z zakresu polityki społecznej zleczanych przez samorządy lokalne.
- 4.1.2. Wspieranie działalności organizacji pozarządowych przez samorządy lokalne w branżach wynikających z potrzeb lokalnych (np. dotacje, szkolenia).
- 4.1.3. Kształcenie oraz wzrost umiejętności organizacji pozarządowych w zakresie skutecznego aplikowania o środki finansowe i wykorzystania ich dla rozwoju lokalnego i regionalnego.
- 4.1.4. Tworzenie warunków sprzyjających powstawaniu oraz funkcjonowaniu koalicji i partnerstw organizacji pozarządowych i instytucji publicznych na rzecz rozwiązywania problemów społecznych.

Działania podejmowane przez realizatorów Strategii w roku 2012 w ramach ww. celu operacyjnego:

- I. Analiza ankiet nadesłanych przez ośrodki pomocy społecznej i powiatowe centra pomocy rodzinie pozwala stwierdzić, że w ramach działań podjętych w obrębie celu operacyjnego 4.1. SPS WW-M przez samorządy gminne i powiatowe województwa warmińsko-mazurskiego osiągnięto wyniki o charakterze „twardym”, które prezentuje poniższa tabela.

Tabela 34 „Twarde” wyniki podjętych działań w ramach celu operacyjnego 4.1. SPS WW-M przez samorządy gminne i powiatowe województwa warmińsko-mazurskiego

l.p.	Miernik	Samorządy gminne	Samorządy powiatowe
1	Liczba zawartych umów z organizacjami pozarządowymi na realizację zadań z zakresu polityki społecznej.	342	37
2	Liczba organizacji pozarządowych, którym udzielono dotacji na realizację zadań z zakresu polityki społecznej.	247	37
3	Łączna kwota przekazanych dotacji z zakresu polityki społecznej dla organizacji pozarządowych.	12.506.954 zł	9.614.855 zł
4	Średnia wielkość środków finansowych przeznaczonych na dotacje dla organizacji pozarządowych na realizację zadań z zakresu polityki społecznej, w stosunku do budżetu gminy/powiatu (w stosunku procentowym).	0,57	1,40
5	Łączna liczba osób objętych wsparciem w ramach zadań zleconych z zakresu polityki społecznej (np. liczba osób, które skorzystały z rezultatów; liczba mieszkańców gminy/powiatu – uczestników dofinansowanych projektów).	20.908	4.383
6	Liczba zrealizowanych szkoleń w ramach wsparcia działalności organizacji pozarządowych w branżach wynikających z potrzeb lokalnych.	50	11
7	Liczba pracowników organizacji pozarządowych objętych szkoleniami w ramach wsparcia działalności NGO w branżach wynikających z potrzeb lokalnych.	147	150
8	Liczba funkcjonujących koalicji organizacji pozarządowych i instytucji publicznych na rzecz rozwiązywania problemów społecznych.	14	1
9	Liczba funkcjonujących partnerstw organizacji pozarządowych i instytucji publicznych na rzecz rozwiązywania problemów społecznych.	33	4

Uwaga: samorządy gminne – N=110, samorządy powiatowe – N=18

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z ośrodków pomocy społecznej i powiatowych centrów pomocy rodzinie województwa warmińsko-mazurskiego

II. W ramach działań podjętych w obrębie celu operacyjnego 4.1. SPS WW-M w roku 2012 wyróżnia się dane o charakterze „miękkim”, w tym:

- 1) 38% gmin oraz 61% powiatów województwa warmińsko-mazurskiego **zlecało organizacjom pozarządowym w trybie otwartego konkursu ofert zadania publiczne z zakresu polityki społecznej**, w m.in. zakresie:
 - zorganizowania wycieczki letniej dla dzieci i młodzieży – kolonie z programem terapeutycznym;
 - organizacji festynów promujących i wspierających lokalne inicjatywy;
 - opieki specjalistycznej;
- 2) samorządy gminne i powiatowe województwa warmińsko-mazurskiego **wspierały działalność organizacji pozarządowych w branżach wynikających z potrzeb lokalnych**, w tym poprzez:
 - **dotacje** – 41% gmin i 67% powiatów (np. na funkcjonowanie klubów sportowych);
 - **szkolenia** – 11% gmin i 17% powiatów (np. w gminie wiejskiej Elbląg – dla liderów lokalnych z zakresu podstaw prawnych powołania i funkcjonowania organizacji pozarządowej, organizowane przez Stowarzyszenie „Łączy Nas Kanał Elbląski”;

- „Zasady aplikowania, rozliczania i realizacji zadań zleconych” – Starostwo Powiatowe w Elblągu, szkolenie z zakresu księgowości – Powiat Nowomiejski);
- **inne** np. poradnictwo, wsparcie merytoryczne i konsultacyjne w trakcie pisania, realizacji i rozliczania projektów, udostępnianie i użyczenie pomieszczeń na działalność statutową organizacji – 8% gmin i 17% powiatów;
- 3) działania w zakresie **kształcenia oraz wzrostu umiejętności organizacji pozarządowych w zakresie skutecznego aplikowania o środki finansowe i wykorzystania ich dla rozwoju lokalnego i regionalnego** podejmowały m.in.:
- a) Olsztyńskie Centrum Organizacji Pozarządowych poprzez aktywną realizację szkoleń np.: „Sprawozdawczość w organizacjach pozarządowych”, „Księgowość w organizacjach pozarządowych”, „Jak napisać dobry wniosek o dotację?”, „Pisanie wniosków o dofinansowanie do samorządu”;
 - b) Elbląskie Stowarzyszenie Wspierania Inicjatyw Pozarządowych:
 - w ramach Regionalnego Ośrodka EFS²⁰ poprzez szkolenia, doradztwo, animacje, seminaria, warsztaty tematyczne;
 - realizację projektów: OWIES Elbląg i OWIES Olsztyn – szkolenia, doradztwo kluczowe i specjalistyczne dla NGO;
 - realizację projektu: „Quo vadis NGO? Wzmacnianie potencjału organizacji pozarządowych w oparciu o tożsamość miejsca” – wsparcie doradcze, animacyjne, szkolenia itp.;
 - realizację projektu: „COPy Warmii i Mazur. Sieć Centrów Organizacji Pozarządowych Województwa Warmińsko-Mazurskiego” – wsparcie szkoleniowe, doradcze, animacyjne, informacyjne dla organizacji pozarządowych;
- 4) **koalicje oraz partnerstwa organizacji pozarządowych i instytucji publicznych na rzecz rozwiązywania problemów społecznych:**
- a) Wojewoda Warmińsko-Mazurski podpisał porozumienie z Bankiem Żywności w Olsztynie w sprawie systematycznych działań na rzecz walki z niedożywieniem dzieci oraz zagrożeniem ubóstwem dzieci z województwa warmińsko-mazurskiego, obejmujące wsparcie w zakresie pozyskiwania odpowiednich środków finansowych do realizacji celów i zadań wymienionych w ww. porozumieniu.
 - b) ww. koalicje i partnerstwa funkcjonowały w 17% gmin i 17% powiatów województwa warmińsko-mazurskiego, w tym m.in.:
 - pomiędzy urzędami gmin/miast, ośrodkami pomocy społecznej, bibliotekami, UTW, organizacjami pozarządowymi – przy realizacji projektów skierowanych do różnych grup społecznych lub doraźnych zespołów mających na celu rozwiązanie poszczególnych zagadnień lub problemów społecznych;
 - umowa partnerska między Powiatem Oleckim a Stowarzyszeniem Lokalna Grupa Działania „Lider w EGO” oraz Stowarzyszeniem Pomocy Społecznej i Ochrony Zdrowia im. św. Łukasza na realizację projektu „Akademia Obywatela” – bezpłatne porady prawne dla mieszkańców powiatu oraz szkolenia prawne i obywatelskie dla pracowników instytucji z obszaru usług społecznych i szkół z terenu powiatu;

III. W zakresie przyjętych dla celu operacyjnego 4.1. wskaźników można zaobserwować trendy, które obrazuje poniższa tabela:

²⁰ Jego misją jest pomoc w wykorzystaniu środków finansowych pochodzących z Unii Europejskiej w taki sposób, aby jak najlepiej służyły one rozwojowi regionów oraz poprawiały sytuację ich mieszkańców na rynku pracy.

Tabela 35 Wskaźniki służące ocenie realizacji celu operacyjnego 4.1. SPS WW-M

Wskaźnik	Wartość wskaźnika			
	2009	2010	2011	2012
Liczba organizacji pozarządowych realizujących zadania publiczne zlecone przez samorząd województwa z zakresu polityki społecznej	52 – w zakresie pomocy społecznej, rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych oraz w zakresie profilaktyki i rozwiązywania problemów uzależnień	31 – w zakresie pomocy społecznej, rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych oraz w zakresie przeciwdziałania narkomanii	34 – w zakresie pomocy społecznej, rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych oraz w zakresie przeciwdziałania narkomanii	41- w zakresie pomocy społecznej, rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych oraz w zakresie przeciwdziałania narkomanii
Kwota przekazana na realizację tych zadań (w PLN)	877.639	480.512	429.902	495.408

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie

Cel operacyjny 4.2.

Profesjonalne organizacje pozarządowe przy współpracy z jednostkami samorządu terytorialnego aktywniej działają na rzecz społeczności lokalnych.

W ramach wskazanego celu operacyjnego 4.2. wyznaczono do realizacji w SPS WW-M następujące działania:

- 4.2.1. Profesjonalizacja organizacji pozarządowych i samorządów lokalnych poprzez realizację szkoleń i kursów dla liderów oraz osób aktywnych społecznie z zakresu tworzenia i prowadzenia organizacji pozarządowych.
- 4.2.2. Współpraca i wykorzystanie potencjału organizacji pozarządowych, jednostek samorządu terytorialnego i sektora prywatnego w zakresie działań podejmowanych na rzecz społeczności lokalnych.
- 4.2.3. Wzmacnianie organizacji pozarządowych poprzez wsparcie ich federalizacji, sieciowania i zrzeszania się oraz wymianę doświadczeń.
- 4.2.4. Promowanie dobrych praktyk i modelowych działań organizacji pozarządowych na rzecz społeczności lokalnych.

Działania podejmowane przez realizatorów Strategii w roku 2012 w ramach ww. celu operacyjnego:

- I. Analiza ankiet nadesłanych przez ośrodki pomocy społecznej i powiatowe centra pomocy rodzinie pozwala stwierdzić, że w ramach działań podjętych w obrębie celu operacyjnego 4.2. SPS WW-M przez samorzady gminne i powiatowe województwa warmińsko-mazurskiego osiągnięto wyniki o charakterze „twardym”, które prezentuje poniższa tabela.

Tabela 36 „Twarde” wyniki podjętych działań w ramach celu operacyjnego 4.2. SPS WW-M przez samorzady gminne i powiatowe województwa warmińsko-mazurskiego

l.p.	Miernik	Samorzady gminne	Samorzady powiatowe
1	Liczba szkoleń dla liderów oraz osób aktywnych społecznie z zakresu tworzenia i prowadzenia organizacji pozarządowych.	45	32
2	Liczba liderów oraz osób aktywnych społecznie przeszkolonych z zakresu tworzenia i prowadzenia organizacji pozarządowych.	156	225
3	Liczba kursów dla liderów oraz osób aktywnych społecznie z zakresu tworzenia i prowadzenia organizacji pozarządowych.	10	0
4	Liczba liderów oraz osób aktywnych społecznie, które wzięły udział w kursach z zakresu tworzenia i prowadzenia organizacji pozarządowych.	69	0
5	Liczba podmiotów – organizacji pozarządowych, jednostek samorządu terytorialnego i sektora prywatnego, które podjęły współpracę w zakresie działań podejmowanych na rzecz społeczności lokalnych.	296	76

Uwaga: samorzady gminne – N=110, samorzady powiatowe – N=18

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z ośrodków pomocy społecznej i powiatowych centrów pomocy rodzinie województwa warmińsko-mazurskiego

II. W ramach działań podjętych w obrębie celu operacyjnego 4.2. SPS WW-M w roku 2012 wyróżnia się dane o charakterze „miękkim”, w tym:

1) szkolenia i kursy dla liderów oraz osób aktywnych społecznie z zakresu tworzenia i prowadzenia organizacji pozarządowych, m.in.:

- a) realizowało Olsztyńskie Centrum Organizacji Pozarządowych np. pt. „Prawne aspekty zakładania i funkcjonowania organizacji pozarządowych” oraz w zakresie księgowości i sprawozdawczości w NGO;
- b) realizowało Elbląskie Stowarzyszenie Wspierania Inicjatyw Pozarządowych w ramach projektów:
 - OWIES – Ośrodek Wspierania Inicjatyw Ekonomii Społecznej w Elblągu (w roku 2012 odbyły się m.in. 3 dwudniowe szkolenia z zakresu zakładania i funkcjonowania organizacji pozarządowych dla osób fizycznych, szkolenia dla przedstawicieli organizacji pozarządowych: „Formy zarobkowania w organizacji pozarządowej”, „Aspekty prawne funkcjonowania podmiotów ekonomii społecznej”, „Działalność gospodarcza organizacji pozarządowych w praktyce”, „Działalność gospodarcza jako sposób pozyskiwania środków na realizację celów statutowych organizacji pozarządowych”, „Tworzenie projektów w podmiotach ekonomii społecznej”, „Zakładanie i funkcjonowanie spółdzielni socjalnych, Szkoła Animatorów Społecznych – cykl szkoleń dla przedstawicieli organizacji pozarządowych w zakresie angażowania społeczności do działań w obszarze ekonomii społecznej);
 - OWIES – Ośrodek Wspierania Inicjatyw Ekonomii Społecznej w Olsztynie (w roku 2012 odbyły się m.in.: szkolenia dla przedstawicieli organizacji pozarządowych: „Społeczni przedsiębiorcy, czyli czy i jak zarabiać na społecznej aktywności”, „Księgowość w podmiotach ekonomii społecznej”, „Tworzenie projektów”, 3 szkolenia z tego zakresu, „Zakładanie i funkcjonowanie podmiotów ekonomii społecznej”, Szkoła Animatorów Społecznych);

- Quo vadis NGO? Wzmacnianie potencjału organizacji pozarządowych w oparciu o tożsamość miejsca: wsparcie organizacji pozarządowych w rozwoju pod kątem identyfikacji zasobów, potrzeb i umiejętności w celu rozwijania/wspierania swoich lokalnych społeczności, w roku 2012 odbyły się 2 szkolenia mające na celu podniesienie wiedzy i ułatwienie współpracy samorządu z sektorem pozarządowym;
 - Komunikuj się skutecznie! Wzmacnienie potencjału organizacji pozarządowych poprzez podniesienie umiejętności komunikacji społecznej: szkolenia dla przedstawicieli organizacji z zakresu promocji, fotografii i nowoczesnych technologii;
 - „COPy Warmii i Mazur. Sieć Centrów Organizacji Pozarządowych Województwa Warmińsko-Mazurskiego” – wsparcie szkoleniowe, doradcze, animacyjne, informacyjne dla organizacji pozarządowych;
- c) szkolenia odbyły się w 25% gmin i 22% powiatów, zaś kursy w 5% gmin województwa warmińsko-mazurskiego; w tym m.in.:
- „Zasady aplikowania, rozliczania i realizacji zadań zleconych” – Starostwo Powiatowe w Elblągu;
 - w ramach projektu „Razem zrobimy więcej i lepiej” Fundacja Rozwoju Ziemi Oleckiej zorganizowała i przeprowadziła 18 szkoleń dla organizacji pozarządowych z zakresu funkcjonowania organizacji pozarządowej i pozyskiwania środków na realizację celów statutowych, ponadto rozpoczęła realizację cyklu szkoleniowego w ramach projektu „Dobra współpraca to standard” z zakresu wdrażania standardów w organizacjach pozarządowych”;
- 2) **współpraca organizacji pozarządowych, jednostek samorządu terytorialnego i sektora prywatnego w zakresie działań na rzecz społeczności lokalnych**, m.in.:
- a) Elbląskie Stowarzyszenie Wspierania Inicjatyw Pozarządowych podjęło w ww. zakresie m.in. następujące inicjatywy:
- w ramach projektu OWIES w roku 2012 odbywały się spotkania animatora z przedstawicielami jednostek samorządu terytorialnego w zakresie współpracy, działań samorządów na rzecz ekonomii społecznej, wspierania jej oraz tworzenia przestrzeni do jej rozwoju;
 - członkowie i pracownicy ESWIP brali czynny udział w tzw. ciałach wspólnych, jak Podkomitet Monitorujący POKL, Rada Organizacji Pozarządowych Województwa Warmińsko-Mazurskiego, Wojewódzka Rada Zatrudnienia czy Rada Działalności Pożytku Publicznego Województwa Warmińsko-Mazurskiego;
 - uczestnictwo w tworzeniu i konsultacjach dokumentów strategicznych;
- b) podejmowana była w 36% gmin oraz 39% powiatów województwa warmińsko-mazurskiego, w tym m.in.:
- w ramach partnerstw w realizacji wspólnych projektów i inicjatyw oddolnych;
 - współpraca w zakresie organizacji imprez środowiskowych, festynów, pikników o charakterze profilaktycznym, rodzinnym, sportowym, rekreacyjnym, kulturalnym, integracyjnym dla lokalnych społeczności, w tym sponsoring niektórych działań ze strony prywatnych przedsiębiorców;
 - dystrybucja żywności;
 - powołanie społecznego zespołu przy opracowywaniu Programu Wspierania Przedsiębiorczości w Powiecie Bartoszyckim na rok 2013;

- wsparcie organizacyjne, techniczne i doradcze realizowane przez Powiat Braniewski w stosunku do organizacji pozarządowych;
 - Partnerstwo na Rzecz Ekonomii Społecznej zawarte pomiędzy organizacjami pozarządowymi, instytucjami pomocy społecznej w zakresie współpracy dotyczącej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym w Powiecie Ostródzkim;
- c) podejmowana była przez Olsztyńskie Centrum Organizacji Pozarządowych poprzez prezentację podjętych działań w ramach Forum Organizacji Pozarządowych;
- 3) zasadniczą część działań podejmowanych przez Olsztyńskie Centrum Organizacji Pozarządowych miała na celu **wzmacnianie organizacji pozarządowych w ramach wsparcia ich federalizacji, sieciowania i zrzeszania się oraz wymiany doświadczeń** – w tym udział w projekcie: „COPy Warmii i Mazur. Sieć Centrów Organizacji Pozarządowych Województwa Warmińsko-Mazurskiego”;
- 4) działania na rzecz **wzmacniania organizacji pozarządowych** poprzez wsparcie ich **federalizacji, sieciowania i zrzeszania się oraz wymianę doświadczeń** podejmowało Elbląskie Stowarzyszenie Wspierania Inicjatyw Pozarządowych, w tym m.in.:
- organizowano spotkania organizacji pozarządowych zajmujących się tworzeniem miejscowości tematycznych;
 - udział/członkostwo ESWIP w sieciach: Sieć Wspierania Rozwoju Lokalnego HEROLD, Sieć Wspierania Organizacji Pozarządowych SPLOT, Federacja Organizacji Socjalnych Województwa Warmińsko-Mazurskiego FOSa, Sieć Mediów. European Youth4Media e.V., Miejsca z Duszą. Miejscowości Tematyczne Warmii i Mazur, Fundacja Elbląg – Fundusz Lokalny Regionu Elbląskiego;
 - organizowano szereg spotkań/szkoleń, gdzie możliwa była wymiana doświadczeń i prezentacja dobrych praktyk w tej dziedzinie;
- 5) w 18% gmin i 28% powiatów województwa warmińsko-mazurskiego podejmowane były **działania promujące dobre praktyki i modelowe działania organizacji pozarządowych na rzecz społeczności lokalnych**, w tym m.in.:
- w ramach realizacji projektów systemowych – prezentacja spółdzielni socjalnych (gmina wiejska Działdowo, gmina miejska Bartoszyce);
 - wizyty studyjne (gmina wiejska Elbląg, gmina Markusy);
 - sporządzenie i umieszczenie na stronie internetowej wykazu zadań w formie „dobrych praktyk” realizowanych przez organizacje pozarządowe (gmina Tolkmicko, gmina miejska Kętrzyn, gmina Piecki, gmina wiejska Nowe Miasto Lubawskie, Powiat Braniewski);
 - organizacja imprez okolicznościowych, rajdów, pikników (Stowarzyszenie „Pod Tęczą” w Kisielicach, Zalewskie Stowarzyszenia Alfa, Powiat Elbląski);
 - w ramach konferencji i spotkań (gmina miejska Nidzica);
 - w ramach konkursów np. „Młodzieżowy wolontariusz roku w Gminie Dobre Miasto”, „Najciekawsza inicjatywa młodzieżowa w Gminie Dobre Miasto”, „Człowiek dla młodzieży w Gminie Dobre Miasto”, „Odkrywamy działania wolontarystyczne w Gminie Dobre Miasto”.

III. W zakresie przyjętego dla celu operacyjnego 4.2. wskaźnika można zaobserwować trend, które obrazuje poniższa tabela:

Tabela 37 Wskaźniki służące ocenie realizacji celu operacyjnego 4.2. SPS WW-M

Wskaźnik	Wartość wskaźnika			
	2009	2010	2011	2012
Liczba Centrów Organizacji Pozarządowych w województwie warmińsko-mazurskim	10	8	10	10

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie

Cel operacyjny 4.3.

Mieszkańcy województwa coraz aktywniej uczestniczą w działaniach obywatelskich oraz w większym stopniu wykazują postawy prospołeczne.

W ramach wskazanego celu operacyjnego 4.3. wyznaczono do realizacji w SPS WW-M następujące działania:

- 4.3.1. Podejmowanie wspólnych działań i inicjatyw przez jednostki samorządu terytorialnego oraz organizacje pozarządowe, mających na celu wzmocnienie lokalnego potencjału społecznego oraz przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu.
- 4.3.2. Aktywne włączanie przez władze społeczności lokalnych i ich organizacji w życie publiczne np. poprzez debaty, kawiarenki obywatelskie, Fora Inicjatyw Pozarządowych, szerokie konsultacje społeczne na każdym poziomie planowania polityki lokalnej.
- 4.3.3. Tworzenie przez władze lokalne warunków dla aktywności oddolnej mieszkańców np. poprzez inicjatywy lokalne, fundusze sołeckie, fundusze lokalne itp.
- 4.3.4. Organizowanie przedsięwzięć mających na celu integrację osób zagrożonych wykluczeniem społecznym z lokalną społecznością.
- 4.3.5. Promowanie i podnoszenie rangi wolontariatu we wszystkich obszarach życia społecznego oraz wspieranie inicjatyw społecznych.
- 4.3.6. Realizacja i promocja programów i projektów budujących lokalną aktywność oraz wzmocniających lokalne więzi i postawy prospołeczne, w tym proekologiczne.
- 4.3.7. Organizowanie konkursów promujących postawy prospołeczne.

Działania podejmowane przez realizatorów Strategii w roku 2012 w ramach ww. celu operacyjnego:

- I. Analiza ankiet nadesłanych przez ośrodki pomocy społecznej i powiatowe centra pomocy rodzinie pozwala stwierdzić, że w ramach działań podjętych w obrębie celu operacyjnego 4.3. SPS WW-M przez samorzady gminne i powiatowe województwa warmińsko-mazurskiego osiągnięto wyniki o charakterze „twardym”, które prezentuje poniższa tabela.

Tabela 38 „Twarde” wyniki podjętych działań w ramach celu operacyjnego 4.3. SPS WW-M przez samorzady gminne i powiatowe województwa warmińsko-mazurskiego

l.p.	Miernik	Samorzady gminne	Samorzady powiatowe
1	Liczba wspólnych działań i inicjatyw podjętych przez jednostki samorządu terytorialnego oraz organizacje pozarządowe celem wzmocnienia lokalnego potencjału społecznego oraz przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu.	237	36
2	Liczba zorganizowanych przedsięwzięć mających na celu integrację osób zagrożonych wykluczeniem społecznym	234	8

l.p.	Miernik	Samorządy gminne	Samorządy powiatowe
	z lokalną społecznością.		
3	Liczba podmiotów, które realizowały programy i projekty na rzecz budowania lokalnej aktywności oraz wzmacniania lokalnych więzi i postaw prospołecznych, w tym proekologicznych.	184	3
4	Liczba programów na rzecz budowania lokalnej aktywności oraz wzmacniania lokalnych więzi i postaw prospołecznych, w tym proekologicznych.	52	3
5	Liczba osób objętych programami na rzecz budowania lokalnej aktywności oraz wzmacniania lokalnych więzi i postaw prospołecznych, w tym proekologicznych.	15.149	400
6	Liczba projektów na rzecz budowania lokalnej aktywności oraz wzmacniania lokalnych więzi i postaw prospołecznych, w tym proekologicznych.	676	6
7	Liczba osób objętych projektami na rzecz budowania lokalnej aktywności oraz wzmacniania lokalnych więzi i postaw prospołecznych, w tym proekologicznych.	7.605	491
8	Liczba zorganizowanych konkursów promujących postawy prospołeczne.	98	5
9	Liczba nagrodzonych w ramach konkursów promujących postawy prospołeczne.	372	20

Uwaga: samorządy gminne – N=110, samorządy powiatowe – N=18

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z ośrodków pomocy społecznej i powiatowych centrów pomocy rodzinie województwa warmińsko-mazurskiego

II. W ramach działań podjętych w obrębie celu operacyjnego 4.3. SPS WW-M w roku 2012 wyróżnia się dane o charakterze „miękkim”, w tym:

- 1) podejmowanie **wspólnych działań i inicjatyw** przez jednostki samorządu terytorialnego oraz organizacje pozarządowe, mających na celu **wzmacnianie lokalnego potencjału społecznego oraz przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu**, m.in.:
 - a) Elbląskie Stowarzyszenie Wspierania Inicjatyw Pozarządowych podjęło w ww. zakresie m.in. następujące inicjatywy:
 - współpraca przy tworzeniu Inkubatorów Przedsiębiorczości Społecznej (Ostróda, Braniewo, Lidzbark Warmiński, Bartoszyce);
 - uczestnictwo w pracach zespołów ds. ekonomii społecznej;
 - aktywny udział w tzw. ciałach wspólnych,;
 - b) realizowane były w 33% gmin oraz 28% powiatów województwa warmińsko-mazurskiego, zwłaszcza przez urzędy gmin/miast, ośrodki pomocy społecznej, biblioteki, szkoły, organizacje pozarządowe, świetlice wiejskie, policję, ośrodki zdrowia, domy kultury, w tym min.:
 - aktywne członkostwo gminy wiejskiej Bartoszyce w Lokalnej Grupie Działania „Warmiński Zakątek”, z którą m.in. zorganizowano Forum Inicjatyw Wiejskich oraz zrealizowano projekty: „Pod jednym dachem – czyli przymierze pokoleń” i „Wystarczy niewielu by zmienić wiele. Wolontariat sposobem na integrację społeczną”;
 - projekt „Decydujmy razem”, w ramach którego powstał Program komunikacji, aktywizacji i integracji mieszkańców Gminy Stare Juchy na lata 2012-2017;

- Starostwo Powiatowe i Urząd Miejski w Nowym Mieście Lubawskim zorganizowały „Pokaz Przedsiębiorczości” i pokaz – prezentację gmin, podczas których swoją twórczość artystyczną (manualną) przedstawiały m.in. organizacje pozarządowe;
 - realizacja projektów, programów, okolicznościowych imprez i spotkań w mieście Olsztynie;
 - w mieście Elblągu podejmowano inicjatywy na rzecz integracji środowiska lokalnego, promowania aktywnych form wypoczynku dzieci i młodzieży oraz przeciwdziałanie osamotnieniu osób starszych, w tym imprezy, festyny, zabawy, pikniki, spotkania, wyjścia do kina, jasełka i wiele innych form integracji i wspólnego, rodzinnego, a także sąsiedzkiego spędzania wolnego czasu;
 - coroczna organizacja konkursu „Wieś z inicjatywą” oraz Olimpiady „Przyroda i historia powiatu elbląskiego”;
 - Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Kętrzynie wraz ze Stowarzyszeniem na Rzecz Pomocy Społecznej i Wsparcia Specjalistycznego „Zrozumieć i pomóc” zrealizowały imprezy integracyjne, pikniki i zabawy dla dzieci, ponadto współpraca objęła także organizację wypoczynku letniego;
- 2) w 32% gmin oraz 39% powiatów **społeczność lokalna i jej organizacje były włączane przez władze w życie publiczne** (np. poprzez debaty, kawiarenki obywatelskie, Fora Inicjatyw Pozarządowych, szerokie konsultacje społeczne na każdym poziomie planowania polityki lokalnej), w tym m.in.:
- w ramach organizacji kampanii zdrowotnych (gmina miejska Bartoszyce,
 - w ramach konsultacji społecznych projektów uchwał i programów (gmina Pieniężno, gmina miejska Działdowo, gmina Pasłęk, gmina Tolkmicko, gmina Godkowo, gmina Markusy, gmina Prostki, gmina Stare Juchy, gmina Lubomino, gmina miejska Mrągowo, gmina Mikołajki, gmina Piecki, gmina miejska Nidzica, gmina Kozłowo, gmina Dobre Miasto, gmina Miłakowo, gmina miejska Ostróda, gmina Małdyty, gmina Jedwabno, powiaty: bartoszycki, elbląski, gołdapski, olecki, piski);
 - w ramach zebrań wiejskich (gmina Rychliki, gmina wiejska Szczytno) i soleckich (gmina Małdyty);
 - w ramach debat (debata Gmina Wydminy „Nasz Głos” – problemy społeczne mieszkańców gminy, dialog samorządu ze społecznością lokalną, gmina Mikołajki, gmina Dobre Miasto, gmina Miłakowo, gmina Małdyty, miasto Elbląg);
 - w ramach spotkań i pogadań na temat polepszania jakości życia (gmina Lubomino, gmina miejska Nowe Miasto Lubawskie, gmina Małdyty, gmina Świętajno w powiecie szczycieńskim);
 - w ramach włączania społeczności lokalnych w procesy inwestycyjne: analiza potrzeb, konsultacje, uzgodnienia, monitorowanie postępu prac (gmina Małdyty);
 - przeprowadzenie ankiety wśród seniorów dotyczącej potrzeby utworzenia Uniwersytetu III Wieku oraz zaproponowanie działań realizowanych przez UTW w gminie miejskiej Nowe Miasto Lubawskie;
 - zorganizowano „Targi Organizacji Pozarządowych” (powiaty: olecki, ostródzki);
- 3) działania **pobudzające aktywność oddolną mieszkańców** np. poprzez inicjatywy lokalne, fundusze soleckie, fundusze lokalne podejmowano w 47% gmin oraz 22% powiatów województwa warmińsko-mazurskiego, m.in.:
- w regionie można zaobserwować dużą aktywność jednostek pomocniczych gmin – tj. osiedli (fundusz osiedla) i sołectw (fundusz sołectwa), podejmujących szereg inicjatyw w omawianym zakresie, do których można zaliczyć: budowę, modernizację (remonty,

- wyposażenie i doposażenie) oraz zagospodarowanie terenu wokół świetlic wiejskich, budowę placów zabaw oraz boisk dla dzieci i młodzieży, pielęgnację zieleni, budowę chodników, tworzenie miejsc spędzania wolnego czasu dla mieszkańców (wiaty), organizację festynów wiejskich, imprez integracyjnych, wycieczek krajoznawczych;
- Starostwo Powiatowe w Goldapi i Goldapski Fundusz Lokalny poprzez organizację „Eko-pikniku dziedzictwo natury i rzemiosła”, oraz „Jarmarku bożonarodzeniowego”;
- 4) w 39% gmin oraz 22% powiatów organizowane były przedsięwzięcia mające na celu **integrację osób zagrożonych wykluczeniem społecznym z lokalną społecznością**, w tym np. konferencje, prelekcje, spotkania edukacyjne i integracyjne, festyny, pikniki, dożynki oraz m.in.:
- organizowany co roku przez Urząd Miejski w Zalewie oraz Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Zalewie Festiwal Filmowy „Motyl” dotyczący osób niepełnosprawnych;
 - zorganizowany przez Stowarzyszenie Edukacja Rozwój Aktywność „ERA” w gminie wiejskiej Kętrzyn V Festyn Letni „Mamo tato już wakacje”;
 - Festyn Integracyjny „Bądźmy razem – mamo, tato bądźmy razem” organizowany przez DPS we Władysławowie dla mieszkańców domu, uczestników WTZ i ŚDS w Przechmaru oraz okolicznych mieszkańców i osób starszych z dziećmi;
- 5) inicjatywy mające na celu **promocję oraz działania na rzecz podnoszenia rangi wolontariatu**, m.in.:
- a) podejmowano w 25% gmin oraz 50% powiatów województwa warmińsko mazurskiego, zaś przedsięwzięcia wspierające inicjatywy społeczne – w 31% gmin oraz 22% powiatów;, które obejmowały m.in.:
 - realizacja różnego rodzaju projektów, przy aktywnym zaangażowaniu wolontariuszy;
 - organizację różnorodnych konkursów (np. w Szkole Podstawowej Nr 3 w Reszlu odbył się konkurs „Warto być dobrym”, a gminie Pasy konkurs na estetyczną wieś oraz najładniejszy wieniec i stoisko dożynkowe);
 - organizację konferencji, uroczystości plenerowych z udziałem wolontariuszy, spotkań i imprez okolicznościowych dla społeczności lokalnych, w tym udostępnianie broszur informacyjnych dotyczących wolontariatu (gmina miejska Nowe Miasto Lubawskie, gmina Kurzętnik);
 - uroczystą sesję Rady Miejskiej w Pasłęku z okazji Dnia Wolontariatu;
 - przyznanie nagród przez Burmistrza Korsz wolontariuszom działającym w NGO;
 - b) podejmowało Olsztyńskie Centrum Wolontariatu „Spinacz” w ramach realizacji projektu „Międzynarodowy dzień wolontariusza” (konkursy, organizacja stoisk podczas targów wolontariatu);
- 6) **programy budujące lokalną aktywność oraz wzmacniające lokalne więzi i postawy prospołeczne**, w tym **proekologiczne**:
- a) realizowało Elbląskie Stowarzyszenie Wspierania Inicjatyw Pozarządowych poprzez:
 - wdrażanie projektu: „Quo vadis NGO? Wzmacnianie potencjału organizacji pozarządowych w oparciu o tożsamość miejsca”;
 - wdrażanie (jako partner) projektu „Miejscowości Tematyczne w Małopolsce”;
 - wdrażanie projektu: „COPy Warmii i Mazur. Sieć Centrów Organizacji Pozarządowych Województwa Warmińsko-Mazurskiego”;
 - promocję programu „Miejscowości Tematyczne” jako pomysłu na rozwój lokalny;
 - utworzenie Funduszu Inicjatyw Sąsiedzkich, którego celem jest zwiększanie aktywności mieszkańców Elbląga poprzez wsparcie najciekawszych pomysłów

na realizację inicjatyw sąsiedzkich włączających mieszkańców i wolontariuszy do wspólnego działania;

- realizację kampanii społecznej „Wolontariat w Elblągu” w ramach projektu „Komunikuj się skutecznie”;
 - wdrażanie projektów (Ośrodek Wspierania Inicjatyw Ekonomii Społecznej w Elblągu i w Olsztynie, Regionalny Ośrodek EFS w Elblągu i w Olsztynie), oferujących m.in.: szkolenia, wsparcie eksperckie i animacyjne dot. powyższych tematów;
- b) realizowano w 17% gmin i 17% powiatów województwa warmińsko-mazurskiego, projekty w omawianym zakresie – w odpowiednio 22% gmin i 17% powiatów, ponadto działania o charakterze promocyjnym ww. programów i projektów zadeklarowało 21% samorządów gminnych i 22% samorządów powiatowych, w tym:
- programy związane z obchodem Europejskiego Roku Aktywności Osób Starszych i Solidarności Międzypokoleniowej;
 - realizowany w mieście Elblągu Program dla mieszkańców bloku przy ul. Łęczyckiej 26 na lata 2011-2013, mający na celu zmotywowanie społeczności lokalnej (mieszkańców bloku) do podejmowania działań na rzecz poprawy ich funkcjonowania w różnych sferach życia;
 - w powiecie oleckim zrealizowano m.in. następujące przedsięwzięcia: Oleckie Stowarzyszenie Nurkowe „Amfiprion” – VI Ogólnopolska Akcja Sprzątania Jeziora Oleckie Wielkie, „Gdzie jest Nemo?” – podwodne poszukiwanie skarbów w powiecie oleckim, Stowarzyszenie Agroturystyczne „Mazurska Kraina” – VII powiatowe święto mleka promocją powiatu oleckiego i wsi tematycznych, Stowarzyszenie Olecka Strefa Inspiracji – Olecka Majówka Teatralna, Stowarzyszenie Olecka Szkoła Sztuk Walki Karate Kyokushin – „Upowszechnianie kultury fizycznej poprzez systematyczne szkolenie karate Kyokushin, dzieci, młodzieży i seniorów oraz udział w obozach i zawodach sportowych”;
 - kampanie edukacyjno-ekologiczne (wykłady, prelekcje), konferencje poświęcone np. odnawialnym źródłom energii, zbiórki elektrośmieci i nakrętek plastikowych w szkołach, konkursy plastyczne (w tym w zakresie ekologii) dla dzieci i młodzieży, akcje: „Sprzątanie Świata” „Dni Ziemi” (placówki oświatowe, sołectwa);
 - ponadto samorządy gminne województwa warmińsko-mazurskiego systematycznie współpracują z lokalnymi mediami (prasa, radio, telewizja), rozprawdzają plakaty, zamieszczają materiały w Biuletynie Informacji Publicznej, w Internecie, na tablicach informacyjnych, za pośrednictwem których przekazują informacje z realizacji przedsięwzięć promujących postawy prospołeczne, w tym proekologiczne;
- c) Olsztyńskie Centrum Organizacji Pozarządowych – organizacja: Olsztyńskich Kawiarenek Obywatelskich, Targów organizacji pozarządowych NGO na TOPie, Forum Organizacji Pozarządowych, międzynarodowego dnia wolontariusza, udział w kampanii 1% dla Olsztyna;

7) konkursy promujące postawy prospołeczne:

- a) organizowane były w 15% gmin oraz 22% powiatów województwa warmińsko-mazurskiego, w tym:
- w ramach Międzynarodowego Dnia Wolontariatu;
 - konkursy w gminie Markusy: „Rajskie Ogrody”, „Estetyczna Zagroda”, Najładniejsze Stoisko (dożynki);

- Urząd Miejski w Zalewie zorganizował Konkurs Aktywni dla Zalewa, mający na celu wyłonienie najaktywniejszych społeczników na terenie gminy;
 - w gminie Reszel zorganizowano konkurs skierowany do dzieci i młodzieży pn. „Rodzinne wspomnienia i plany”;
 - konkurs „U nas w rodzinie” zorganizowany przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Sorkwicach, skierowany do dzieci i młodzieży szkolnej;
 - konkursy plastyczne, fotograficzne dla dzieci i młodzieży z gminy miejskiej Nidzica;
 - w gminie Kozłowo zorganizowane zostały konkursy kulinarne, konkurs na najpiękniejszą posesję i najładniejszą wieś, konkurs promujący wartości rodzinne;
 - w gminie miejskiej Nowe Miasto Lubawskie placówki kulturalno-oświatowe organizowały konkursy skupiające rodziny i aktywizujące wszystkich jej członków;
 - konkursy: „Młodzieżowy wolontariusz roku w Gminie Dobre Miasto”, „Najciekawsza inicjatywa młodzieżowa w Gminie Dobre Miasto”, „Człowiek dla młodzieży w Gminie Dobre Miasto”, „Odkrywamy działania wolontarystyczne w Gminie Dobre Miasto”;
 - Urząd Miejski w Orzyszu przeprowadził konkurs na „Najładniejszą zagrodę Wiejską w Gminie Orzysz” oraz „Aktywna Wieś”;
 - w gminie Pisz przeprowadzono konkursy na najładniejszą wieś, posesję, balkon, najlepsze dekoracje świąteczne;
 - w mieście Olsztynie Kapituła Wielkiego Serca przyznała Statuetki „Ludzie Dobrej Woli 2012 (w trzech kategoriach: „darczyńców”, „wolontariuszy” i „odruch serca”), stanowiące wyróżnienie dla osób i instytucji, którzy nie pozostają obojętni na los drugiego człowieka;
 - konkurs na najaktywniejszą organizację pozarządową „Aktywni i skuteczni”, zorganizowany przez powiat braniewski (nagrodzono 7 organizacji pozarządowych i 4 osoby fizyczne – członków NGO lub wolontariuszy);
 - Starosta Elbląski był organizatorem konkursu „Wieś z Inicjatywą”, skierowanego do aktywnych wsi, w tym głównie sołtysów i liderów organizacji pozarządowych;
 - konkurs na najlepszą sołtyskę w powiecie oleckim ogłoszony przez Fundację Rozwoju Ziemi Oleckiej;
 - „Aktywni i skuteczni” – konkurs zrealizowany przez Powiat Ostródzki dla NGO, którego celem był wybór najlepszej inicjatywy realizowanej przez organizacje pozarządowe działające na terenie powiatu;
- b) Olsztyńskie Centrum Wolontariatu „Spinacz” zorganizowało konkurs na najlepszą prezentację wolontariatu podczas targów wolontariatu w ramach projektu „Międzynarodowy dzień wolontariatu”;
- c) Olsztyńskie Centrum Organizacji Pozarządowych brało udział w organizacji konkursu na „Najlepszą Inicjatywę Organizacji Pozarządowych” oraz „III sektor w mediach”;
- d) Elbląskie Stowarzyszenie Wspierania Inicjatyw Pozarządowych:
- konkurs Godni Naśladowania: kategoria VI – najlepszy produkt/usługa ekonomii społecznej, tytuł „Pozarządowiec Godny Naśladowania”;
 - w roku 2012 odbyły się dwie edycje konkursu na zorganizowanie „Inicjatywy Sąsiedzkiej” w ramach projektu „Quo vadis NGO? Wzmacnianie potencjału organizacji pozarządowych w oparciu o tożsamość miejsca”;

- konkurs „Ambasador EFS w ramach dobrych praktyk POKL 2012” organizowany przez Regionalny Ośrodek Europejskiego Funduszu Społecznego w Elblągu we współpracy z Departamentem Europejskiego Funduszu Społecznego, Regionalnym Ośrodkiem Polityki Społecznej, Wojewódzkim Urzędem Pracy w Olsztynie oraz Regionalnymi Ośrodkami EFS w Olsztynie i Elku.

III. W zakresie przyjętych dla celu operacyjnego 4.3. wskaźników można zaobserwować trendy, które obrazuje poniższa tabela:

Tabela 39 Wskaźniki służące ocenie realizacji celu operacyjnego 4.3. SPS WW-M

Wskaźnik	Wartość wskaźnika			
	2009	2010	2011	2012
Frekwencja w wyborach samorządowych (w % w i turze)	<i>nie dotyczy*</i>	47,55	<i>nie dotyczy*</i>	<i>nie dotyczy*</i>
Liczba organizacji pozarządowych w województwie warmińsko-mazurskim	3.901	4.143	4.229	4.556

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Olsztynie oraz Państwowej Komisji Wyborczej

* Wybory samorządowe w Polsce odbywają się co 4 lata.

Wnioski z monitoringu realizacji *Strategii* w roku 2012

PRIORYTET I: PRAWIDŁOWO FUNKCJONUJĄCA RODZINA

- 1) Obserwuje się systematyczny rozwój bazy sportowej w województwie (w latach 2008-2012 powstało 159 kompleksów sportowych tzw. „Orlików”). Należy promować szeroką dostępność dzieci i młodzieży do bazy sportowej oraz do oferty kulturalnej celem pobudzenia ich aktywności społecznej w tym wolontariackiej.
- 2) Wskazane byłoby stale podnosić aktywność lokalnych zespołów interdyscyplinarnych – podmioty w nich uczestniczące realizują wspólną koncepcję rozwoju dzieci i młodzieży, działania tego rodzaju dają efekt synergii i są skuteczniejsze niż działania poszczególnych jednostek.
- 3) Należy większą uwagę zwrócić na rozwój wsparcia materialnego dla młodzieży ze szkół ponadgimnazjalnych i młodzieży studiującej.
- 4) Zaleca się zwiększenie działań mających na celu wypracowywanie i wdrażanie innowacyjnych metod pracy z osobami zagrożonymi wykluczeniem społecznym, w tym m.in. elementy TSR, negocjacje i mediacje, dialog motywujący, coaching, elementy KGR, asystent rodziny, pedagog ulicy oraz wykorzystywanie wzorców i dobrych praktyk. W tym kontekście należy zwrócić uwagę na pobudzanie aktywności gmin do sięgania po środki finansowe w ramach ogłaszanych przez MPiPS konkursach (np. w roku 2012 jedynie 65 gmin z województwa wnioskowało i pozyskało środki na zatrudnienie asystenta rodziny).
- 5) Nadal obserwuje się utrudniony dostęp do poradnictwa specjalistycznego ludności z obszarów wiejskich. Należy podejmować działania zmierzające do organizowania poradnictwa w gminach.
- 6) Kadra pomocy i integracji społecznej ma możliwość korzystania z bardzo szerokiej oferty specjalistycznych szkoleń, często bezpłatnych, podnoszących profesjonalizm świadczonej pomocy. Nie wszystkie jednostki korzystają z tej oferty w równym stopniu.
- 7) Można zauważyć bardzo dobre wyniki działalności Warmińsko-Mazurskiego Ośrodka Adopcyjnego oraz jego 2 filii: w Elblągu i Elku. Stale zwiększa się liczba dzieci przysposobionych. Prowadzone są lokalne kampanie na rzecz popularyzacji rodzicielstwa zastępczego.
- 8) Obserwuje się coraz szersze włączanie się ośrodków pomocy społecznej w proces aktywizacji zawodowej podopiecznych. Ten kierunek pracy socjalnej w połączeniu z aktywizacją społeczną jest najbardziej pożądaną formą wsparcia.
- 9) Szeroka popularyzacja idei „rodziny jako wartości” odbywała się poprzez organizację w większości gmin różnorodnych inicjatyw w ramach XIV Warmińsko-Mazurskich Dni Rodziny.
- 10) Można zauważyć aktywne włączanie się policji, zarówno na poziomie Komendy Wojewódzkiej, jak również w formie inicjatyw realizowanych przez jednostki terenowe, w przeprowadzenia kampanii oraz działań prewencyjnych, profilaktycznych, edukacyjnych (wśród uczniów i nauczycieli).

PRIORYTET II: WZMACNIANIE INTEGRACJI SPOŁECZNEJ

- 1) W większości gmin i powiatów województwa warmińsko-mazurskiego udzielane jest wsparcie dla rodzin w opiece nad osobą starszą, m.in. w ramach: klubów seniora, Uniwersytetów Trzeciego Wieku, innych form np. koła emerytów i rencistów, koła zainteresowań i chóry kościelne, koła gospodyń wiejskich. Ww. katalog należy stale poszerzać dostosowując go do potrzeb seniorów.
- 2) Odnotowano rozwój różnego typu placówek w regionie oraz w środowiskach lokalnych, adekwatnych do potrzeb osób starszych (wzrosła liczba środowiskowych domów samopomocy, rodzinnych domów pomocy, placówek zapewniających całodobową opiekę).
- 3) Samorządy wszystkich szczebli opracowują i realizują programy oraz projekty na rzecz aktywizacji osób starszych. Liczba programów i projektów nie jest jednak wystarczająca i zaleca się jej zwiększanie.
- 4) Zlecenie organizacjom pozarządowym zadań publicznych i usług z zakresu pomocy społecznej w obszarze wsparcia osób starszych realizuje zarówno Wojewoda Warmińsko-Mazurski, jak i Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego, a także w 27% gmin oraz 11% powiatów województwa warmińsko-mazurskiego. Zaleca się zwiększenie zaangażowania gmin i powiatów w zlecenie zadań organizacjom pozarządowym z zakresu wsparcia osób starszych.
- 5) Wolontariat na rzecz osób starszych funkcjonował w 27% gmin oraz 22% powiatów, wolontariat wśród osób starszych w 16% gminach i 11% powiatów. Należy wspierać działania mające na celu realizację inicjatyw wolontaryjnych na rzecz i z udziałem seniorów.
- 6) Rozwój usług na rzecz zapobiegania powstawaniu niepełnosprawności i ograniczania jej skutków realizowany był przez działania Samorządu Województwa oraz w 20% gmin oraz 44% powiatów województwa warmińsko-mazurskiego. Zaleca się włączenie większej ilości gmin i powiatów w tego typu działania.
- 7) Problemem jest ograniczona (w stosunku do zgłaszanych potrzeb) dostępność do usług rehabilitacyjnych, długi okres oczekiwania na możliwość skorzystania z zabiegów rehabilitacyjnych refundowanych ze środków NFZ (od 2 tygodni do 1 roku), znaczna odległość do miasta powiatowego (ok. 30 km), duże koszty zakupu zabiegów w prywatnych gabinetach, obciążające skromne budżety domowe osób niepełnosprawnych z województwa warmińsko-mazurskiego.
- 8) Działania aktywizujące zawodowo osoby niepełnosprawne podejmowane były na terenie gmin i powiatów, w tym także działania aktywizacyjne związane z otwartym rynkiem pracy. Należy kontynuować działania skierowane do osób niepełnosprawnych mające na celu i aktywizację zawodowa i włączać do oferty innowacyjne narzędzia aktywizujące np. wspierać zakładanie spółdzielni socjalnych i zakładów aktywności zawodowej.
- 9) Odnotowano zintensyfikowanie działań na rzecz wyrównywania szans edukacyjnych osób niepełnosprawnych realizowanych przez szkoły wyższe z terenu województwa warmińsko-mazurskiego. Należy rozwijać tego typu działania oraz je promować zachęcając szkoły wyższe do kontynuacji tego typ przedsięwzięć.
- 10) Poradnictwo specjalistyczne z zakresu profilaktyki i rozwiązywania problemów uzależnień oraz przeciwdziałania przemocy świadczone było w zdecydowanej większości gmin i powiatów województwa warmińsko-mazurskiego. Należy jednak intensyfikować poziom świadczonego poradnictwa poprzez m.in. zwiększenie liczby specjalistów i skrócenie czasu oczekiwania na poradę.
- 11) W związku z tym, że procedura „Niebieskiej Karty” stosowana była w większości gmin oraz połowie powiatów województwa warmińsko-mazurskiego, proponuje się doskonalenie

stosowania tej procedury oraz rozwój innych narzędzi pracy mających na celu przeciwdziałanie przemocy w rodzinie.

- 12) Wskazane jest popularyzowanie oraz wspieranie powstawania i funkcjonowania miejsc integracji i spotkań społeczności lokalnych, w tym również młodzieży. w gminach istnieje bardzo duże zapotrzebowanie na różnego rodzaju zajęcia i przedsięwzięcia skierowane zwłaszcza do młodego pokolenia. w związku z tym proponuje się zwiększanie liczby m.in. Młodzieżowych Klubów Integracji Społecznej, świetlic środowiskowych i świetlic socjoterapeutycznych.
- 13) Programy i projekty na rzecz wsparcia m.in. osób opuszczających zakłady karne, placówki opiekuńczo-wychowawcze, placówki resocjalizacyjne oraz rodziny zastępcze opracowywane i realizowane były w niewielkiej liczbie gmin i powiatów. Zaleca się diagnozę lokalnych potrzeb w zakresie wsparcia grup zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz podejmowanie działań w ramach programów i projektów, w tym również finansowanych ze środków europejskich.
- 14) Z uwagi na zwiększającą się liczbę osób bezdomnych i zagrożonych bezdomnością wskazane jest realizowanie większej liczby indywidualnych programów wychodzenia z bezdomności. Należy również podejmować działania zmierzające do zwiększenia liczby mieszkań socjalnych i mieszkań chronionych w zasobach gmin województwa warmińsko-mazurskiego.

PRIORYTET III: WSPIERANIE AKTYWNOŚCI I MOBILNOŚCI ZAWODOWEJ ORAZ EDUKACYJNEJ OSÓB BEZROBOTNYCH

- 1) Programy aktywizujące i wyrównujące szanse edukacyjne i zawodowe młodzieży ze środowisk zagrożonych bezrobociem (np. PAL) realizowane były głównie na poziomie lokalnym. Obserwowano niewielki udział młodzieży w fazie opracowywania programów/projektów (udział odnotowano w 31% gmin i zaledwie 6% powiatów). Zwiększenie liczby aktywnej młodzieży poprzez szersze zapraszanie do opracowywania programów być może przyczyni się do ich większej efektywności.
- 2) Ważnym elementem sprzyjającym zwiększeniu udziału młodych bezrobotnych w projektach aktywizacyjnych było zaplanowanie kryteriów dostępu do środków w ramach konkursów – nakładano na wnioskodawców obowiązek rekrutowania do projektów osób w wieku 15-24 lata (np. Poddziałanie 6.1.1). Takie działania jako efektywne powinny być kontynuowane.
- 3) Wpisanie do Regionalnego Planu Działań na Rzecz Zatrudnienia na 2012 r. bezrobotnej młodzieży jako jednej z grup na regionalnym rynku pracy, które priorytetowo należy objąć wsparciem – zwróciło uwagę na powszechność i wagę problemu. Zapisy takie powinny pojawiać się w analogicznych dokumentach opracowywanych przez WUP na kolejne lata.
- 4) Należy wzmocnić działania nakierowane na wsparcie bezrobotnych absolwentów z niepełnosprawnością. w roku 2012 w ramach programu JUNIOR realizowanego przez PFRON i PUP-y jedynie 8 niepełnosprawnych absolwentów uzyskało zatrudnienie.
- 5) Wszystkie ośrodki pomocy społecznej realizujące projekt systemowy realizowały różnorodne formy wsparcia dla bezrobotnej młodzieży: szkolenia, warsztaty w zakresie przedsiębiorczości, w tym ekonomii społecznej, współpracowały z powiatowymi urzędami pracy w świadczeniu poradnictwa zawodowego.
- 6) Należy podkreślić wagę współpracy ośrodka pomocy społecznej z powiatowym urzędem pracy w procesie aktywizowania bezrobotnych.
- 7) W województwie funkcjonuje szeroko rozbudowana sieć Klubów Integracji Społecznej, gdzie odbywają się zajęcia dla bezrobotnych zakresu reintegracji społeczno-zawodowej – byłoby celowe aktywniejsze wykorzystanie tej bazy przez urzędy pracy na organizację szkoleń.
- 8) Wolontariat jako ważny element aktywizacji bezrobotnych, w tym młodzieży jest wykorzystywany jedynie w 44% gmin. Wspieranie rozwoju tej formy aktywności bezrobotnych

może ich wspomóc w przyjęciu aktywnej postawy na wielu płaszczyznach życia społecznego i zawodowego.

- 9) Otwarte debaty na temat sytuacji młodzieży to coraz chętniej stosowana metoda nagłaśniania zarówno problemów, jak również promocji dobrych praktyk związanych z ich rozwiązywaniem (3 debaty wojewódzkie i debaty organizowane w 12% gmin województwa).
- 10) Coraz więcej gmin (w roku 2012 działania podjęło 43% gmin) docenia rolę ekonomii społecznej jako możliwości na alternatywne formy zatrudnienia. Organizowane są w coraz szerszym zakresie spotkania edukacyjno-informacyjne, warsztaty i szkolenia. Szeroką akcję promocyjno-informacyjną realizuje Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej i Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej. Aktywnie działają 4 inkubatory przedsiębiorczości społecznej i operatorzy wsparcia finansowego spółdzielni socjalnych. w obliczu problemów z rozwojem w województwie wysokonakładowej infrastruktury dającej nowe miejsca pracy – ekonomia społeczna wydaje się być realną alternatywą na wykorzystanie potencjału bezrobotnych w regionie.

PRIORYTET IV: ROZWÓJ SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO

- 1) Od kilku lat nie zwiększa się niewielka liczba samorządów dofinansowujących działania realizowane przez organizacje pozarządowe (38% gmin i 61% powiatów). Formy wsparcia działań organizacji pozarządowych przez samorzady to głównie dotacje, w mniejszym wymiarze – szkolenia (tylko 11% gmin organizowało szkolenia dla NGO dotyczące podwyższenia kompetencji w zakresie pozyskiwania środków zewnętrznych na działalność).
- 2) Celem pobudzenia aktywności lokalnej organizowano szkolenia dla liderów i osób aktywnych społecznie z zakresu tworzenia i prowadzenia organizacji pozarządowych. w szczególności zaangażowały się w te działania OWES –y, same organizacje pozarządowe i w niewielkim stopniu samorzady. Należy systematycznie realizować analogiczne szkolenia, gdyż wyłonieni lokalni liderzy dla efektywnej pracy potrzebują stałego wsparcia merytorycznego.
- 3) Ważnym elementem efektywnych działań na rzecz społeczności lokalnych jest współpraca w działaniach pomiędzy organizacjami pozarządowymi, jednostkami samorządu terytorialnego i sektora prywatnego. 36% gmin i 39% powiatów realizowało działania w oparciu o lokalne koalicje. Należy dalej promować tę formę współpracy, która obok osiągnięcia zakładanych rezultatów, przynosi niejednokrotnie wiele „wartości dodanych”.
- 4) Pozytywnym zjawiskiem jest federalizacja, sieciowanie i zrzeszanie się aktywnych organizacji pozarządowych w województwie warmińsko-mazurskim.
- 5) Ponad 1/3 gmin i 40% powiatów włączało społeczność lokalną i organizacje pozarządowe w życie publiczne poprzez udział w kampaniach promocyjnych (np. zdrowotnych), konsultacjach społecznych, lokalnych debatach i spotkaniach. Należy promować jak najszerszy udział społeczności w tego typu inicjatywach celem pobudzenia aktywności mieszkańców i podwyższenia świadomości w zakresie możliwości wpływania na decyzje władz w zakresie rozwoju lokalnego.
- 6) Zbyt mało samorządów docenia rolę wolontariatu jako ważnego ogniwa w pobudzaniu aktywności lokalnej jak również aktywności osobistej mieszkańców prowadzącej do działań na rzecz poprawy poziomu życia swych rodzin.
- 7) Elementem pobudzania aktywności oddolnej mieszkańców społeczności lokalnych jest budżet obywatelski (partycypacyjny). Większe korzystanie z tej formy demokracji uczestniczącej przez samorzady województwa warmińsko-mazurskiego może skutkować wzrostem udziału obywateli w życiu publicznym oraz wpływać na podnoszenie jakości życia w najbliższym otoczeniu. Warto promować wśród samorządów terytorialnych województwa warmińsko-mazurskiego tę formę uczestnictwa obywateli w projektowaniu lokalnych wydatków.

Spis tabel, wykresów

Spis tabel:

Tabela 1 Harmonogram przebiegu procesu monitoringu SPS WW-M.....	7
Tabela 2 Priorytety i cele <i>Strategii polityki społecznej województwa warmińsko-mazurskiego do 2020 roku</i>	11
Tabela 3 Liczba wyznaczonych działań w ramach poszczególnych priorytetów <i>Strategii polityki społecznej</i>	13
Tabela 4 „Twarde” wyniki podjętych działań w ramach celu operacyjnego 1.1. SPS WW-M.....	17
Tabela 5 Wybrane przykłady projektów, które zakwalifikowały się do dofinansowania w ramach konkursu „Aktywna Wieś Warmii, mazur i Powiśla” w roku 2012	19
Tabela 6 Wskaźniki służące ocenie realizacji celu operacyjnego 1.1. SPS WW-M.....	24
Tabela 7 „Twarde” wyniki podjętych działań w ramach celu operacyjnego 1.2. SPS WW-M.....	25
Tabela 8 Liczba środowiskowych domów samopomocy i dziennych domów pomocy w województwie warmińsko-mazurskim w latach 2009-2012.....	27
Tabela 9 Moduły szkoleniowe skierowane w roku 2012 do pracowników jednostek pomocy i integracji społecznej oraz organizacji pozarządowych w ramach wdrażania Projektu systemowego „Efektywnie, Fachowo, Skutecznie na Warmii i Mazurach” realizowanego przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej.....	29
Tabela 10 Wskaźniki służące ocenie realizacji celu operacyjnego 1.2. SPS WW-M.....	31
Tabela 11 „Twarde” wyniki podjętych działań w ramach celu operacyjnego 1.3. SPS WW-M	31
Tabela 12 Wskaźniki służące ocenie realizacji celu operacyjnego 1.3. SPS WW-M.....	36
Tabela 13 „Twarde” wyniki podjętych działań w ramach celu operacyjnego 2.1. SPS WW-M	41
Tabela 14 Typy placówek pomocy społecznej działające na rzecz osób starszych w województwie warmińsko-mazurskim w latach 2009-2012.....	42
Tabela 15 Wskaźniki służące ocenie realizacji celu operacyjnego 2.1. SPS WW-M.....	45
Tabela 16 „Twarde” wyniki podjętych działań w ramach celu operacyjnego 2.2. SPS WW-M	46
Tabela 17 „Program wyrównywania różnic między regionami II” - obszar B - likwidacja barier w zakładach opieki zdrowotnej i placówkach edukacyjnych w zakresie umożliwienia osobom niepełnosprawnym poruszania się i komunikowania.....	48
Tabela 18 Działania na rzecz wyrównywania szans edukacyjnych osób niepełnosprawnych podjęte przez szkoły wyższe z terenu województwa warmińsko-mazurskiego w roku 2012.....	50
Tabela 19 Działania na rzecz osób niepełnosprawnych w ramach programu „Aktywny samorząd” w 2012 r.	52
Tabela 20 Wskaźniki służące ocenie realizacji celu operacyjnego 2.2. SPS WW-M.....	54
Tabela 21 „Twarde” wyniki podjętych działań w ramach celu operacyjnego 2.3. SPS WW-M	55
Tabela 22 Liczba świetlic socjoterapeutycznych w województwie warmińsko-mazurskim.....	61
Tabela 23 Wskaźniki służące ocenie realizacji celu operacyjnego 2.3. SPS WW-M.....	62
Tabela 24 „Twarde” wyniki podjętych działań w ramach celu operacyjnego 2.4. SPS WW-M	63
Tabela 25 Wskaźniki służące ocenie realizacji celu operacyjnego 2.4. SPS WW-M.....	68
Tabela 26 „Twarde” wyniki podjętych działań w ramach celu operacyjnego 3.1. SPS WW-M przez samorządy gminne i powiatowe województwa warmińsko-mazurskiego	73
Tabela 27 Wskaźniki służące ocenie realizacji celu operacyjnego 3.1. SPS WW-M.....	80
Tabela 28 „Twarde” wyniki podjętych działań w ramach celu operacyjnego 3.2. SPS WW-M	82
Tabela 29 Wskaźniki służące ocenie realizacji celu operacyjnego 3.2. SPS WW-M.....	85
Tabela 30 „Twarde” wyniki podjętych działań w ramach celu operacyjnego 3.3. SPS WW-M	86
Tabela 31 Wskaźniki służące ocenie realizacji celu operacyjnego 3.3. SPS WW-M.....	89
Tabela 32 „Twarde” wyniki podjętych działań w ramach celu operacyjnego 3.4. SPS WW-M	90
Tabela 33 Wskaźniki służące ocenie realizacji celu operacyjnego 3.4. SPS WW-M.....	95
Tabela 34 „Twarde” wyniki podjętych działań w ramach celu operacyjnego 4.1. SPS WW-M	98
Tabela 35 Wskaźniki służące ocenie realizacji celu operacyjnego 4.1. SPS WW-M.....	100
Tabela 36 „Twarde” wyniki podjętych działań w ramach celu operacyjnego 4.2. SPS WW-M	101
Tabela 37 Wskaźniki służące ocenie realizacji celu operacyjnego 4.2. SPS WW-M.....	104
Tabela 38 „Twarde” wyniki podjętych działań w ramach celu operacyjnego 4.3. SPS WW-M	104
Tabela 39 Wskaźniki służące ocenie realizacji celu operacyjnego 4.3. SPS WW-M.....	110

Spis wykresów:

Wykres 1 Malżeństwa zawarte w ciągu roku na 1.000 ludności w województwie warmińsko-mazurskim (wskaźnik modułu gminnego).....	14
Wykres 2 Przyrost naturalny na 1.000 ludności w województwie warmińsko-mazurskim	14
Wykres 3 Procent osób w rodzinach korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z wyszczególnionych powodów (w stosunku do ogólnej liczby osób w rodzinach objętych pomocą społeczną w województwie warmińsko-mazurskim).....	15
Wykres 4 Rozwody na 1.000 ludności w województwie.....	16
Wykres 5 Średnia miesięczna wysokość świadczeń w ramach poszczególnych typów przyznanej pomocy materialnej przypadająca na 1 studenta w roku akademickim 2011/2012	23
Wykres 6 Liczba powiatowych poradni rodzinnych funkcjonujących na terenie województwa warmińsko-mazurskiego w latach 2009-2012	27
Wykres 7 Liczba osób w rodzinach objętych pomocą społeczną w województwie warmińsko-mazurskim.....	38
Wykres 8 Liczba rodzin objętych pomocą społeczną w województwie warmińsko-mazurskim.....	38
Wykres 9 Procent osób w rodzinach objętych pomocą społeczną w stosunku do ogólnej liczby mieszkańców województwa warmińsko-mazurskiego	39
Wykres 10 Stopa bezrobocia w województwie warmińsko-mazurskim	70
Wykres 11 Liczba osób w rodzinach objętych pomocą społeczną z powodu bezrobocia w województwie warmińsko-mazurskim	71
Wykres 12 Procent osób objętych pomocą społeczną z powodu bezrobocia w województwie warmińsko-mazurskim (w stosunku do ogólnej liczby osób w rodzinach objętych pomocą społeczną w województwie).....	71
Wykres 13 Liczba Centrów Integracji Społecznej, Zakładów Aktywności Zawodowej, Klubów Integracji Społecznej i Młodzieżowych Klubów Integracji Społecznej w województwie warmińsko-mazurskim.....	72
Wykres 14 Liczba organizacji pozarządowych w województwie warmińsko-mazurskim	96

**Załącznik nr 1 Wojewódzkie programy w obszarze polityki społecznej
opracowane i wdrażane w roku 2012 przez Regionalny Ośrodek Polityki
Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-
Mazurskiego w Olsztynie**

1. Wojewódzki program na rzecz osób starszych na lata 2009-2013 „Pogodna i bezpieczna jesień życia na Warmii i Mazurach” przyjęty Uchwałą Zarządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego Nr 1/2/09/III z dnia 6 stycznia 2009 r.
2. Regionalny Plan Działań na Rzecz Promocji i Upowszechniania Ekonomii Społecznej w Województwie Warmińsko-Mazurskim (RPDES), przyjęty przez Zarząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego w dniu 15 listopada 2011 r.
3. „Wojewódzki Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w Województwie Warmińsko-Mazurskim na lata 2011-2014” przyjęty Uchwałą Zarządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego Nr 56/704/11/IV z dnia 24 października 2011 r.
4. „Wojewódzki Program Wyrównywania Szans i Przeciwdziałania Wykluczeniu Społecznemu oraz Pomocy w Realizacji Zadań na Rzecz Zatrudniania Osób Niepełnosprawnych na lata 2012-2015” przyjęty Uchwałą Zarządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego Nr 6/52/12/IV z dnia 7 lutego 2012 r.
5. „Wojewódzki Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Województwie Warmińsko-Mazurskim na lata 2012-2015” przyjęty Uchwałą Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego Nr XV/283/12 z dnia 27 marca 2012 r.
6. „Wojewódzki Program Polityki Prorodzinnej na lata 2012-2016” przyjęty Uchwałą Zarządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego Nr 12/139/12/IV z dnia 13 marca 2012 r.
7. „Program Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej w Województwie Warmińsko-Mazurskim na lata 2013-2017” przyjęty Uchwałą Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego Nr XXIV/473/13 z dnia 26 lutego 2013 r.
8. „Wojewódzki Program Przeciwdziałania Narkomanii w Województwie Warmińsko-Mazurskim na lata 2013-2017” przyjęty Uchwałą Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego Nr XXV/500/13 z dnia 19 marca 2013 r.